Pedro
Calderón
de la Barca

gyvenimas – tai sapnas

PEDRO CALDERÓN
DE LA BARCA

dramų rinkinys

Pedro Calderón de la Barca

Gyvenimas – tai sapnas

Dramų rinkinys

baltos lankos

UDK 860-2
Ca-112

Knygos leidybą parėmė

Kultūros rėmimo fondas

Ispanijos kultūros ministerijos
Knygų, skaitymo ir ispanų literatūros
populiarinimo generalinė direkcija

Serijos apipavidalinimo idėjos autorė
Agnė Dautartaitė-Krutulienė

Knygos dailininkas
Zigmantas Butautis

Versta iš
Pedro Calderón de la Barca, *Obras completas*, Aguilar, 1969

Printed in Lithuania
ISBN 978-9955-23-326-8

Turinys

Gyvenimas – tai sapnas

Iš ispanų kalbos vertė Aurelijus Katkevičius

Veikėjai

Bazilijas, *Lenkijos karalius*

Sigizmundas, *princas*

Astolfas, *Moskovijos kunigaikštis*

Klotaldas, *senis*

Klarinas, *tarnas juokdarys*

Estrelja, *infantė*

Rosaura, *dama*

Kareiviai

Sargybiniai

Muzikantai

Palyda

Pirmas veiksmas

Kalno viršūnėje pasirodo apsirengusi kelioniniais vyro drabužiais Rosaura, leidžiasi žemyn, tardama pirmuosius sakinius

Rosaura

Ištikimasai hipogrife,
Kuris su vėjais lenktyniauji,
Kurs tarsi spindulys išblyškęs,
Lyg paukštis vienišas iš saujos
Ištrūkt pakilęs, lyg lydys
Gelmėn paniręs, lyg pašėlęs
Ir besiblaškantis žvėris
Tu kelio nerandi, todėlei
Krenti nuo šių uolų nuogų,
Paslydęs krūpčioji ir ieškai,
Kur įsispirt. Ir man baugu.
Tad pasilik. Mane jau kviečia
Likimas nusileist žemyn,
Ir nėr iš ko man pasirinkti,
Tiktai nusivylimo pinklės
Lydės mane tolyn, tolyn,
Klaidžiu taku, kalnų pašlaitėm,
Jau saulė merkias, takas raitos.
Tu nesvetingai sutinki,
O Lenkija, klajoklį vargšą –

Vos jis atvyksta, palinki
Jam skausmo ir kančios ne lašą,
O visą jūrą, bet išties,
Kur pagailos jis rast galės?

Iš tos pačios pusės leidžiasi Klarinas

KLARINAS

Mes esam dviese, nepamirški,
Tuomet, kai skundies, paminėk,
Tėvynę savo juk palikti
Abu pakilom, tad tikėk,
Kad verta už abu užtarti,
Jei iškentėjom šitiek vargo,
Ne ką geriau ir aš jaučiuosi,
Norėčiau būti suskaičiuotas.

ROSAURA

Nenoriu už tave dejuoti,
Klarinai, nes tu pats gali
Savo nelaimes apraudoti
Ir pasiguost su savimi.
O mėgsti tu, matyt, vaitoti,
Ir net, kaip toks išminčius sakė,
Galėtum sau vargų surasti,
Kad tik galėtum pasiguosti.

KLARINAS

Išminčius buvo tas greičiausiai
Tiesiog girtuoklis prasigėręs.
Jam antausį reikėtų skelti –
Galėtų džiaugtis jį ištvėręs.
Bet ką dabar darysim, ponia,
Paklydę šioj kalnų dykynėj.

Kai saulės spindulių malonė
Apleidžia mus, pradingsta tyliai.

ROSAURA

Aš nežinau, ar neapgauna
Manęs pavargęs mano žvilgis,
Bet blausioje šviesoj išdygęs
Ten pastatas į dangų šauna.

KLARINAS

Dažnai mes matome tatai,
Ką norime labai matyti.

ROSAURA

Bet pažiūrėk – tenai, antai
Tarp tų uolų visai mažytis.
Jis saulėn niekad nežiūrės,
Ir taip prastai jis pastatytas,
Kad uolą primena išties,
Tarsi akmuo, bedugnėn kritęs.

KLARINAS

Prieikime arčiau, o ponia,
Geriau juk matos iš tikrųjų,
Koks kūrinys architektūros,
Kai žmonės priima maloniai.

ROSAURA

Štai durys – panašiau į gerklę,
Kuri pagimdo tamsią naktį.
Žiūrėk, jos truputį pravertos
Ir bando mus vidun pašaukti.

Už scenos girdisi grandinių žvangesys

Klarinas

Ką aš girdžiu, dangau! Kas daros!

Rosaura

Iš baimės aš degu, drebu sušalus.

Klarinas

Atrodo, tarsi ten grandinės skamba,
Ar tik nebus žudikams skirtas kampas?

Sigizmundas

Už scenos
Kiek vargšas aš galiu kentėti!

Rosaura

Kiek liūdesio balse girdėti.
Jaučiu siaubingą čia nelaimę.

Klarinas

O man tai kelia baimę.

Rosaura

Klarinai!

Klarinas

Ponia?

Rosaura

Tęskime kelionę.
Toliau nuo bokšto eikime, kur ėję.

Klarinas

Aš jau negaliu
Toliau keliauti, šičia atskubėjęs.

ROSAURA

Bet kas gi tai – menka švieselė žėri,
Ji skleidžia kuklią šilumą ir šviesą,
Ji merdi, bunda, alpėja ir vėlei
Sužibusi juoda paverčia tamsią vėsą.
Aš jos atspindžiuose galiu regėti –
Nors iš toli – tamsybių kapą,
Kur lyg lavonas įmestas kalėti
Žmogus, kuris beveik lavonu tapo.
Jo visą kūną dengia kailiai,
Rankas grandinės sunkios kausto.
Tai ten giliai švieselė spingsi skurdžiai.
Pabūkime dar čia, paklausom,
Kuo šis nelaimėlis čia skundžiasi.

Pasirodo Sigizmundas, apsigobęs kailiais, sukaustytas grandinėmis, nešasi švieselę

SIGIZMUNDAS

Vien vargas ir nelaimės – mano kelias.
Dangau, aš noriu pagaliau suprast,
Kas man paskyrė tokią baisią dalią,
Kad nuo gimimo tai turiu aš kęst?
Bet jei gimiau, gerai aš suprantu –
Savaime buvo tai nusikaltimas.
Ir abejot bausme neketinu –
Vertas bausmės žmogaus gimimas.
Bet vis dėlto žinoti aš norėčiau,
Norėtųsi suprast galų gale,
Kuo dar galėjau nusidėti,
Kad baudžia taip mane tavo galia?
Juk ir kiti kadaise gimę buvo,
Bet jei ir jų toksai nusikaltimas,
Kodėl malones žeria jiems likimas,

O mano visos viltys žuvo?
Štai paukštis gimsta – lyg puošni strėlė,
Tarytum šventė, žėrinti svajonė,
Lyg būtų jis plunksnuotoji gėlė,
tarsi sparnuota puokštė, lyg vilionė.
Jis perkerta begalines erdves,
Užmiršta greitai savo lizdą šiltą.
O aš krūtinėj gniaužiu tik galias,
Nes laisvę man pažint užginta?
Štai iš tankmės žvėris laukinis žvelgia,
Jo kūną margos dėmės dengia,
Panašios į žvaigždes dangaus
(Tai kūrinys tapytojo kilnaus).
Štai jis ryžtingas ir žiaurus,
Žmogus išmokė jį žiaurumo,
Savuosius tikrina takus
Ir ieško grobio, tik ne iš godumo.
Bet aš turiu žabot instinktus,
Nes laisvę man pažint užginta?
Štai nekvėpuojanti žuvis
Iš tiršto dumblo tyliai gimsta.
Ir va – jau niekas nepavys,
Ji skrydy virš bangų sustingsta,
Matuodama didybę šaltą
Ir erdvę begalinės terpės.
Bet man, valia nors leistų viltis,
Pažinti laisvę vėl užginta?
O štai upelis – lyg žaltys
Jis tarp žiedų sau ieško kelio,
Sidabro gijomis išpins
Kiekvieną paupio žiedelį.
Ir jo linksma giesmelė skamba,
Kaip padėka už tai, kad leidžia
Surasti gėlės erdvų kampą,

O gėlės jam dėkoja – skleidžias.
O man, nors gyvastis ir tvinksta,
Pažinti laisvę bus užginta?
Tokia ugnis krūtinėj kaista,
Kad lyg ugnikalnis aš aistrą
Norėčiau iš krūtinės plėšti
Ir gabalais aplinkui tėkšti.
Nes kas galėjo sugalvoti,
Kur teisingumas, teisė, protas,
Atimti iš žmogaus, kas duota
Net akmeniui ar žuviai,
Žvėriui, paukščiui, upei.

ROSAURA

Man gaila jo ir man kartu baisu,
Kai skundžias šitaip jis balsu.

SIGIZMUNDAS

Kas klausėsi manęs slapčia?
Ar tai Klotaldas?

KLARINAS

Į šalį

Sakyk: aš čia.

ROSAURA

O ne, tik pakeleivis liūdnas,
Kuriam skaudu girdėti tavo skundą.
Kančia man buvo jo klausyti.

SIGIZMUNDAS

Užtai dabar turėsi mirti.
Tu nežinai, kodėl aš šičia raudu,
Bet jau matai, kad silpnas aš, man skauda.

Tiktai dėl to, kad išdrįsai klausytis,
Tave turėsiu rankom sudraskyti.

KLARINAS
O aš tai kurčias visiškai ir negalėjau
Tavęs klausytis.

ROSAURA
Jei esi Kūrėjo
Tu atvaizdas, užteks man paprašyti
Prie tavo kojų, ir nuskriausti neišdrįsi.

SIGIZMUNDAS
Pritemdo tavo balsas mano aistrą,
Kai tu šalia, mane sustabdo keistas
Dvelkimas pagarbos. Kas būsi tu?
Aš šičia uždarytas ne viską suprantu.
Nes man lopšys ir kapas buvo
Lediniai skliautai šito aukšto rūmo.
Nuo pat gimimo savo tepažįstu
(Jei tai gimimas) šitą štai dykynę,
Kur bėgo mano ir vaikystė, ir jaunystė,
Kur ir dabar esu, nors gyvas, miręs.
Netenka nieko man matyti. Gal išskyrus
Tik vieną seną, tvirtą vyrą –
Jis žino manąjį likimą
Ir kantriai vargšą vis mokina,
Ką praneša ženklai dangaus ir žemės,
Mane čia sergsti šitas senis.
O tu iš karto nustembi
Mane pabaisa vadini –
Taip, aš žmogus pabaisų tarpe,
Žvėris aš, žmogumi patapęs;
Baigiu urve nusikamuoti,

O mandagumo mane mokė
Tiktai laukiniai žvėrys žiaurūs
Ir paukščiai, kur padangėj siaudžia,
Iš jų pažint save norėjau.
Tu vienas mano aistrą sugebėjai
Sutramdyti. Ir patikėjai.
Matyt tave – paguoda man akims,
Girdėti balsą – atgaiva ausims.
Žvelgiu aš į tave ir džiaugias
Širdis, mano džiaugsmas auga,
Žiūrėti į tave norėčiau
Lig mirties. Gal ir tada žiūrėčiau.
Kamuoja žvilgsnį šitoks troškulys,
Kad gerčiau sielvartą užmiršęs.
Kaip tas, kurs geria, kiek tik tilps,
Nors žino – gerti reiškia mirti,
Aš noriu savo sielą nuraminti –
Matydamas tave išnykt galėčiau.
Tiktai aršesnis nei mirtis žiaurioji
Yra šis sielvartas ir skausmas, ir aistra,
Todėl sau pratariu: gana, gana,
Ir savo įsiūtį sutramdyti valioju.
Gyvybę dovanoti vargetai pritinka,
O tai tas pats, kaip mirt pasmerkt mirtingą.

ROSAURA

Man nuostabu tave matyti,
Ir keista man tave girdėti,
Aš nežinau, ką pasakyti –
Ar ko paklausti, ar tylėti.
Tačiau atrodo, kad dangus
Čionai mane bus palydėjęs –
Paguodos trokštantis žmogus
Neliauja niekada tikėjęs.

Jei tik paguoda būti gali
Vargai didesnio dar bedalio.
Prisimenu aš sakmę vieną
Apie išminčių, tokį skurdžių,
Kad teko jam kiekvieną dieną
Žolelių pievoj rinkti grūdus.
Ar dar yra – jis sau kalbėjo –
Toksai nuskurėlis, varguolis?
Bet atsigręžęs pastebėjo,
Kad kitas renka šiukšles uoliai.
Aš visą laiką sau kartojau:
Ar gali būti dar bent vienas,
Kam laimė taip nusišypsojo?
Atsakymą matau šiandieną.
Štai šičia aš regiu, kad pančiai,
Kuriuos velku, nėra sunkiausi.
Tu pasiimki mano kančią,
Gal mano skausmas – tavo džiaugsmas?
Esu...

KLOTALDAS
Už scenos
Turėjot saugoti takus.
Bet jūs užmigot, gal pabūgot.
Kaip čia prasmuko šitie du,
Į slaptąjį kalnų kalėjimą?..

ROSAURA
Štai dar viena bėda užklupo.

SIGIZMUNDAS
Tai mano sargas, tai Klotaldas.
Nelaimės mano nesibaigia.

KLOTALDAS

Už scenos

Pakluskite, skubėkite mikliai,
Užpulkit, jie negali gintis.
Suimkit, o jei priešinsis – žudykit.

VISI

Už scenos

Tai išdavystė.

KLARINAS

Gerbiamieji!
Jei kartą leidot čia prasmukti,
Tai leiskite dabar patarti:
Suimti mus kur kas lengviau.

Įeina Klotaldas su pistoletu, jį lydi kareiviai, jų veidai uždengti

KLOTALDAS

Skubiai visi paslėpkit veidus,
Slaptumas čia labai svarbus,
Labai svarbu, kad svetimieji
Nepamatytų, kas mes esam.

KLARINAS

Gal kaukių šventė prasidėjo?

KLOTALDAS

O jūs, kurie nejučiomis
Prasiskverbėt į slaptą vietą
Ir šitaip pažeidėt dekretą
Karaliaus, skelbiantį, kad čia
Negali nė dvasia įžengti,

Ką jau kalbėti apie kūnus.
Ginklus skubiai man atiduokit,
Kitaip iššaus šis pistoletas,
Ir jo sunkus švininis nuodas
Į jūsų kūnus prasiskverbs
Ir jus pasiųs mirties glėbin.

SIGIZMUNDAS

Prieš puldamas svečius, tirone,
Prieš trypdamas ateivių garbę,
Stebėk, kaip aš nusižudysiu,
Šiom pasismaugdamas grandinėm.
Jomis į gabalus draskysiu
Aš savo kūną, mato Dievas,
Aš persiplėšiu rankom gerklę,
Ir uolos virs krauju anksčiau,
Nei tu prieš juos pakelsi ranką,
Nei tu nuskriausti juos suspėsi.

KLOTALDAS

Žinai puikiausiai, Sigizmundai,
Kad tavo kaltės tokios baisios,
Jog dar prieš gimdamas mirei.
Juk tu žinai, kad nėra būdų
Kitaip sutramdyt tavo pyktį,
Ir įsiūtį bent apmarinti
Kaip tik įmetus į šį urvą.
Tad kam tas teatras?

Kareiviams

Jūs duris
Šio ankšto urvo uždarykit,
Kad liktų amžiams jis jame.

Uždaro duris

SIGIZMUNDAS
Už scenos
Dangau didingas, kaip gerai,
Kad atėmei kadais man laisvę.
Dabar pakilčiau kaip gigantas,
Sutraiškyčiau uolas ir kalnus,
Sulydyčiau į stiklą saulėj,
Ant pamato didingo, kieto,
Aš pastatyčiau jaspio bokštą.

KLOTALDAS
Gal kad tu to nepadarytum,
Kenti šiandien čia uždarytas.

ROSAURA
Mačiau, kad paikas išdidumas
Tave suerzina, todėl ašai
Krentu prie tavo kojų menkas
Ir nuolankiai prašau: atleisk.
Surask užuojautos bent lašą,
Tu būtum iš tikrųjų griežtas,
Jei neatleistum nuolankiajam,
Kaip neatleidai išdidžiam.

KLARINAS
Beje, tiesa, jei tau netinka
Nei nuolankus, nei išdidus –
Tie personažai, kur jau amžius
Daugybėj dramų vis sukiojas.
Gal aš – toks tikras aukso vidurys,
Neišdidus, bet ir kuklumo nekankintas.
Gal jeigu aš gražiai prašyčiau,
Tu imtum ir paleistum mus?

KLOTALDAS
    Ei!

KAREIVIAI
    Pone?

KLOTALDAS
    Šiedviem.
    Ginklus atimkite, akis
    Užriškite ir palydėkit,
    Kad kelio nematytų.

ROSAURA
    Aš savo špagą tau vienam
    Galiu tiktai įteikti,
    Nes pats vyriausias čia esi,
    O man tikrai negalima
    Prastam kareiviui perduot ją.

KLARINAS
    Maniškė ne tokia puiki,
    Aš ją galiu kareiviui duoti.

ROSAURA
    Ir jei jau mirti lemta man,
    Tuomet turiu aš pasakyti,
    Tikėdama tavuoju kilnumu,
    Kad slypi šičia paslaptis.
    Dėl to žmogaus, kurs kitados
    Segėjo ją, prašau išsaugot
    Šį taurų ginklą – juk ir aš
    Net nežinau, ką ginklas slepia,
    Tačiau žinau, kad žėrinti špaga
    Yra kartu didžiulė paslaptis.

Aš pasiklioviau vien tik šiuo ginklu,
Kai atvykau į Lenkiją atkeršyt
Už skriaudą.

KLOTALDAS
Į šalį
O dangau,
Kas tai? Koks sielvartas
Užgriuvo, kaip baugu,
Kaip neramu, koks siaubas –
Iš ko tu ją gavai?

ROSAURA
Iš moters.

KLOTALDAS
Kuo buvo ji vardu?

ROSAURA
Tylėsiu.
Lai lieka vardas paslaptis.

KLOTALDAS
Kaip tu atspėjai, gal žinai,
Kad ši špaga – tai paslaptis?

ROSAURA
Ją duodama man tarė ji: keliauk
Į Lenkiją ir pasistenk,
Kaip nors gudriai taip sutvarkyti,
Kad šitą špagą pamatytų
Didikai ir bajorai tos šalies.
Žinau, kad bus tarp jų tasai,
Kuris tave globos ir gins.

Bet vardo jo tau neišduosiu,
Nes miręs gali būti jis.

KLOTALDAS
Į šalį

Apsaugok, o dangau, ką išgirdau.
Man net nelengva susivokti,
Ar tai, ką aš dabar matau,
Yra akių apgaulė ar tiesa.
Juk tai tikrai špaga, kurią aš pats
Anuomet palikau gražuolei Violantei,
Kaip ženklą tam, kuris vėliau ateis –
Nors metų daug prabėgtų –
Ir kad galėčiau jį priimti
Kaip mylintis ir supratingas tėvas.
Bet ką dabar daryt turiu,
Kai viskas tapo taip painu?
Tikėjos jis, kad tai – gyvybės laidas,
O tapo ginklas priežastim mirties,
Nes suimtas jisai ir privalės
Vis viena mirti. Tai baisu,
Likimas lyg žiaurus žudikas,
Prisėlino, alsuodamas mirtim.
Sūnus manasis prieš mane.
Aš tai matau, ir dar daugiau –
Man apie tai širdis byloja.
Kai jį matau, man suplazda širdis,
Ji veržiasi ištrūkti iš krūtinės,
Ji stengias užtvaras sugriaut,
Kaip tas pavargėlis, kuris
Palėpėj uždarytas vos užgirdęs,
Kad triukšmas gatvėj kilo,
Prie lango puola, taip ir ji
Nesusivokdama, kas daros

Ir kas nutiko, tiktai garsą girdi –
Ji žvelgia ilgesingai pro akis,
Nes akys juk langai širdies,
Ir ašaros juose dažnai suspindi.
Ką man daryti? Dieve, pagailėk.
Ką man daryt? Nuvesti pas karalių –
Vadinasi, iš karto jį pasmerkt.
Tačiau paslėpt aš na niekaip negaliu,
Juk ištikimas likti privalau.
Tad, viena vertus, meilė mane kviečia,
O kita vertus – paklūstu karaliui.
Bet ko aš abejonėms atsiduodu?
Ištikimybė Viešpačiui svarbiau
Negu gyvybė, net negu garbė.
Ištikimybė turi nugalėt,
O šis jaunuolis mirti privalės.
Kiek supratau iš to, ką sakė man,
Atvykėlis atkako čia atkeršyt,
Nes nuplėšta kadaise jo garbė.
Jei jis garbės neturi, tai, vadinas,
Negali mano būti jis sūnus,
Ir kraujo mano gyslose neturi.
Bet jeigu jis pakliuvo į nelaimę,
Kuri kiekvieną gali greit užklupti?
Garbė yra toksai trapus dalykas,
Ji skeldėja, padarius neatsargų žingsnį,
Nuo vėjo dvelksmo trupa ji.
Tai ką tuomet daryti gali tas,
Kuris už skriaudą negalėdamas atleisti
Pavojų kupinu keliu žygiuoja,
Kad rastų savo įžeidėją?
Jis mano vaikas, kraujas mano jis,
Nes ryžto iš tikrųjų jam užtenka,
Aš, abejonių nukamuotas, pagaliau

Nuspręsiu, rodos, šitaip pasielgti –
Aš eisiu pas karalių, pasakysiu,
Kad mano tai sūnus, kad nusikalto.
Gal jei paliudysiu aš taip ištikimybę,
Tada jis pasijus įpareigotas.
Ir jeigu liktų mano vaikas gyvas,
Aš jam tikrai atkeršyti padėsiu
Už įžeidimą. Jei karalius
Būtų nepalenkiamas ir jį
Nubaustų mirtimi, tuomet lai miršta
Net nežinodamas, kad aš esu jo tėvas.
Žygiuokime kartu, jūs svetimšaliai,
Ir nebijokite, užklupo ir mane
Nelaimė, aš taip pat kenčiu,
Aš lygiai nežinau, kas būt geriau –
Gyvent ar mirtį pasirinkti.

Visi išeina

Iš vienos pusės įeina A s t o l f a s *ir kareiviai, iš kitos – infantė* E s t r e l j a *ir damos. Skamba muzika*

ASTOLFAS

Pasaulis regi spindulius skaisčiausius,
Šiandieną mus aplankiusios kometos,
Ir sveikina ant kelių atsiklaupęs.
Štai būgnai ir trimitai skamba,
Ir muzika į skaistų dangų kyla.
Kai regi žengiančią tave, po kojų
Tau gaudžia plunksnuotieji ragai,
Ir paukščiai metaliniai tau dainuoja,
Ir jų giesmė, atrodo, truks ilgai.
Jus sveikina pasaulis visas, ponia,
Visi paklūsta tarsi karalienei

Ir lyg aušrinei lenkiasi jums kloniai,
O gėlės skleidžias, lyg atėjus dienai.
Nes šviesą jūs atstojate, gražioji,
Kurią jau paslėpė naktis žiaurioji,
Jūs lyg aušrinė, tarsi Flora, lyg Paladė,
Kuri seniai jau mano sielą valdo.

ESTRELJA
Turėtų žodžiai atitikti tai, ką darom,
Žmogus privalo būt teisingas ir tiesus.
Tačiau ar mes jumis tikėti galim,
Girdėdami vingrius komplimentus.
Juos paneigia iš karto, kaip atrodo,
Paradas šitas, man jis nepatinka,
Todėl turiu ištarti – nusibodo,
Nes jūsų kalbos visiškai neatitinka
Veiksmų, kuriuos seniai stebiu.
Tiktai žvėris, laukinis ir nuožmus,
Galėtų būti šitoksai dviveidis,
Tik jam vienam gamta atleidžia,
Jei ima jis saldžiai sau suokti,
Kai rengiasi ką nors nudobti.

ASTOLFAS
Ne viską žinote šį sykį,
Estrelja, jeigu abejojat
Tuo, ką aš iš širdies byloju.
Todėl turiu jums pasakyti,
Kad viską aš dabar atskleisiu
Ir jums įvertinti tai leisiu.
Kai mirė Lenkijos karalius,
Estorchijas Trečiasis, paveldėjo
Bazilijas, tą teisę dar turėjo
Dvi dukros, Dievo valioj,

Kad buvo mūs gimdyvės jos.
Ne viską čia dabar byloju,
Užteks pratart, kad Klorilenė,
Kuri pagimdė jus, gražioji,
Dabar jau tapo karaliene
Kitoj erdvėj, kur skamba giesmės.
Ji buvo iš dviejų vyresnė.
Ir apie antrą pakalbėsim –
Ji dar gyva ir vis guvesnė.
Tai Resisunda stotingoji,
Kuri Maskvoj surado dalią,
Jai už gyvybę aš dėkoju,
Betgi sugrįžkime į kelią
Šitos sakmės. Toliau bylokim.
Bazilijas, kuriam skubėjo
Dienas likimas greit skaičiuoti,
Surasti laimę malonėjo
Vien mokslo knygų gilumoj.
Jam moterys menkai rūpėjo,
Todėl vaikų jis neturėjo,
Ir sostą teks jam atiduot
Jums arba man galų gale.
Jūs sakot, kad vyresnė sesė
Pagimdė jus, todėl valia
Aukščiausio sosto teisė
Jums klius. Bet vyras aš
Ir nors jaunesnė mane gimdė,
Be abejonės, dera rinktis
Mane, nes reikia tautą vest.
Mes visa tai andai išdėstėm
Tikrajam dėdei, ir tuojau
Jisai atsakė, kad norėtų
Išspręsti viską kuo geriau.
Parinko vietą, taipgi dieną,

Taigi atvykome čionai
Iš savo tolimų tėvynių,
Kad ginčą spręstume dorai.
Aš jums nenoriu karo skelbti,
Ir jūs nekilkite į karą.
O kad Amūro spręstų lankas,
Kad išmintis tautų, kaip dera,
Budėtų šalia mūsų kelio.
Aš noriu – būkite valdovė,
Bet tapkit ja iš mano valios,
Tegul karūną atiduoda
Jums mūsų dėdė, na, o aš
Pasiūlysiu jums tapt žmona.

ESTRELJA
Jūs rodot tokią širdį šviesią,
Kad nedera man likt šešėliuos.
Aš sosto tik todėl norėjau,
Kad jums įteikti jį galėčiau.
Aš to tiktai ir tenorėjau,
Tačiau dabar aš abejoju,
Nes jūs mane apgaudinėjat,
Ir tai portretas šis išduoda,
Kurį jūs slepiat prie krūtinės,
Kaip viltį meilės paskutinę.

ASTOLFAS
Tuoj pasakysiu, žodį tarsiu,
Bet nėr kada, jau skamba garsiai
Aidieji būgnai, žinią skelbia,
Kad čia karalius atkeliauja.

Skamba muzika, įeina senasis karalius Bazilijas ir palyda

Estrelja
Išminčius Talis...

Astolfas
Dieviškasis Euklidas...

Estrelja
Va tarp žvaigždžių...

Astolfas
Ženklai palydi...

Estrelja
Todėl valdai...

Astolfas
Tu viešpatauji...

Estrelja
Savais keliais...

Astolfas
Eini iš naujo...

Estrelja
Tu pakartoji...

Astolfas
Įvertini, žymi...

Estrelja
Leisk, kad kukliai...

Astolfas
Karštam glėby...

ESTRELJA

Aš apsivysiu kaip gebenė...

ASTOLFAS

O aš prie tavo kojų – žemėj.

BAZILIJAS

Man duokite rankas, vaikaičiai,
Ir likimu vėl pasikliaukit.
Jums teko šičia atkeliauti.
Kvietimas mano buvo aiškus,
Į jį atsiliepėt su meile
Ir pasiliksit man mieli.
Turiu kai ką jums išpažinti,
Numesti kraupų, sunkų svorį,
Tik vieno aš todėl prašau –
Tylos, išgirsite tuojau
Nuostabią, negirdėtą sakmę.
Bajorai Lenkijos, žiūrėkit,
Pažįstat mylimus vaikaičius,
Jiems pagarbos aš reikalauju.
Vasalai mano ir draugai,
Jau žinote, kad aš pasauly
Garsėju kaip žmogus mokslingas,
Gyvenimą paskyriau mokslui,
Nes laiką žiaurųjį įveikia,
Pašlovintas menų didingų,
Tasai, kurs tobulina protą.
Todėl didžiuoju mane šaukia.
Jūs puikiai žinote, kad mokslas,
Kurį labiausiai aš gerbiu –
Tai matematika kilnioji.
Jai visą laiką skyriau aš,
Dėl jos garbės atsisakiau

Ir daugel pareigų apleidau –
Kad tik galėčiau dar išmokti.
Kai aš žvelgiu į lenteles,
Jose matau, kas mums nutiks,
Ką žada būsimieji amžiai.
Ir laiką įveikiu tuomet,
Todėl galiu jums tai sakyti.
Regėjau sferoje skaidrioje,
Stiklinio šilko patale,
Kurį rausvai nudažo saulė,
Kur blausią šviesą mėnuo žeria,
Orbitoj deimanto skaidrumo
Ir krištoliniame gaubly,
Taškais žvaigždelių nužymėtam,
Kur klaidžioja žvaigždynų žvėrys,
Aš didį meną, kilnų mokslą.
Ten – mano metai, mano knygos,
Ten deimantiniam audiny,
Safyro lakštuose žydruose
Auksinės linijos dėliojas
Į pranašingąsias raides,
Kurios likimą mūsų skelbia –
Gal laimę, o gal ir kančias:
Aš greitai jas skaityt išmokau,
Galiu nekliudomas stebėt
Menkiausią slinktį, greitą bėgsmą,
Kelius ir kryptis aš regiu.
Žinau, kad taip dangus man liepė –
Rašyti pastabas jo darbo,
Likimo painų komentarą,
Skaičiuoti ateities lapus.
O kadgi būtų dangaus pykčio
Būtis mana auka pirmoji,
Norėčiau, kad mane nubaustų.

Paguoda nelaimingo – durklas,
Nes jei jau leista tau žinoti,
Tai tarsi miręs tu esi.
Kalbu aš jums, tačiau žinau,
Kad daugiau sakmė sakytų,
Aš tuoj pratęsiu ir todėl
Ir vėl tylos labai prašau.
Žmona manoji, Klorilenė,
Pagimdė nelaimingą vaiką.
Jam gimstant danguje ir žemėj
Stebuklų rodėsi be skaičiaus.
Dar kol baikštusis spindulys
Iš nebūties jo neviliojo,
Iš įsčių nešaukė – juk mirt
Yra visai tas pats kaip gimti, –
Jo motina daugybę kartų
Nakties sapnuose ir vaizdiniuose
Regėjo, kaip jos įsčias drasko
Ir žiauriai vidurius suplėšo
Įgijęs žmogaus kūną monstras,
Paplūdus guli ji krauju.
Jis ją nužudo, ir tuomet
Angis-žmogus išvysta šviesą.
Diena atėjo jo gimimo,
Ir išsipildė pranašystės,
Nes, patikėkit, niekuomet
Nepameluoja žiaurios žvaigždės.
Jo buvo šitoks horoskopas,
Kad Saulė, trykšdama krauju,
Į kovą stojo prieš Mėnulį.
Jų įniršis užtemdė dangų,
O mūšio laukas buvo žemė.
Dangaus du šviesuliai galingi
Sukibo rankomis ir žėrė

Vienas į kitą spinduliais.
Baisus, didžiulis užtemimas
Po to tamsoj skandino žemę,
Baisiau gal buvo tik tuomet,
Kai saulė verkė mirus Kristui.
Taip buvo, tamsoje nakties
Gaisrai aršiausi visa siaubė,
Pasaulis degdamas pamanė,
Kad jau atėjo pabaiga:
Dangus pradingo, griuvo rūmai,
Ir debesys uolom pravirko,
O upės plukdė kraują jūron.
Atrodė saulė lyg pamišus,
Atrodė, kliedi ji ir rauda –
Tuomet ir gimė Sigizmundas,
Pranešdamas, ko reikia laukti.
Gimdyvę gimdamas nužudė
Ir tuo žiauriu būdu pasakė:
Esu žmogus, nes štai dėkoju
Už visą gėrį vien krauju.
Buvau paniręs savo moksluos,
Ir jie padėjo man suprasti,
Kad Sigizmundas, matyt, būtų
Smarkaus charakterio žmogus,
Žiaurus, negailestingas princas,
Nedoras ir aršus valdovas.
Tad aišku, jeigu jis valdytų,
Tiktai sukiršintų, supjautų,
Ir išdavystė suklestėtų,
Ir ydos būtų pagarboj.
Jo įniršis turėjo vesti
Nuo beprotybės į nusikaltimą,
Kad pagaliau mane išvystų
Bejėgį, varganą ir menką

Parkritusį prie jojo kojų
(Man gėda apie tai galvoti).
Turėjo sostą jo papuošti
Žilų plaukų manųjų sruogos.
Sunku nelaime netikėti,
Ir dar tokia, kurią regėjai
Slapčiausiuos raštuos įrašytą,
Kurią atskleidžia tavo mokslas.
Aš patikėjau savo likimu,
Tuo likimu, kuris išpranašavo
Man neišvengiamą žlugimą,
Pavojų skelbė visos pranašystės.
Todėl nusprendžiau uždaryti
Aš saugiai žvėrį, kuris gimė,
Norėdamas taip išsiaiškint,
Ar gali pergudraut išminčius
Žvaigždžių žadėtąjį likimą.
Tad paskelbiau, kad mano vaikas
Negyvas gimė, įsakiau
Aš bokštą slaptą pastatyti
Kalnuos tarp skardžių ir uolų,
Toli tenai, kur vos ne vos
Šviesa sau taką susiranda.
Apsaugoti turėjo kelią
Aukšti ir rūstūs obeliskai.
Aš paskelbiau, kad lauks mirtis
Kiekvieno, kurs tenai įžengtų,
Iš baimės krūpčioti turėjo
Kiekvienas, matęs tą ediktą.
Įstatymai griežti taip skelbė
Dėl priežasties, kurią minėjau.
Ten Sigizmundas uždarytas,
Nelaimėlis, nykus belaisvis,
Ir tik Klotaldas ten jį lanko,

Su juo jis kalbasi, prižiūri.
Klotaldas jį tenai ir mokė,
Žmonių įstatymus parodė,
Išmokė Dievui atsiduoti,
Jis vienas visa tai žinojo.
Svarbu tris dalykus paaiškint:
Pirmiausia – Lenkiją gerbiu
Ir noriu ją aš išvaduoti
Nuo prievolės kančias kentėti,
Tarnauti viešpačiui tironui.
Nebūtų geras tas valdovas,
Kuris galėtų karalystę
Tokiam pavojuje palikti.
Dalykas antras, daug ką lėmęs –
Jei savo vaikui aš atimsiu
Tą teisę, kurią gimdams gavo,
Kuri jam Dievo dovanota,
Tai būsiu pats aš ne krikščionis.
Nėra įstatymo pasauly,
Kad privalai tironu tapti,
Jei nori tu išvengt tirono.
Juk jeigu mano vaikas taptų
Tironu, kad nenusikalstų,
Turėčiau nusikalst aš pats.
Ir pagaliau, dalykas trečias.
O jeigu tai tiktai klaida –
Lengvai ir greitai patikėti
Viskuo, ką pasakojau šičia.
Net jeigu polinkiai bjauriausi
Jam lieptų nuodėmėm maitintis,
Gal neįstengtų jo įveikti
Likimo pikto žiaurios pinklės
Ir polinkio aistra karščiausia.
Planetų žaismas apgaulingas

Ir laisvą valią tiktai lenkia,
Bet jos nesugeba palaužti.
Blaškydamasis tarp mįslių,
Svarstydamas kelius ir būdus,
Tariuos sprendimą aš suradęs,
Jis jus visus rytoj nustebins.
Rytoj aš jį čionai pakviesiu.
Jis nežinos esąs valdovas,
Kad jis sūnus man – nesakysiu.
Įžengti leisiu Sigizmundui
Į mano menę, mano sostą,
Užims jis savo tikrą vietą,
Valdys jus, jums įsakinės,
O jūs visi paklusit princui
Ir vykdysit paliepimus.
Taip aš atlikti pamėginsiu
Dalykus tris, kurie padės
Įmint mįsles, kurias minėjau.
Jei pasirodytų, kad princas
Teisingas, doras, išmintingas,
O man žvaigždynai pamelavo,
Nors tiek ženklų pažėrę buvo,
Tuomet iškart valdovu taptų,
Nors jis užaugęs tarp uolų,
O žvėrys buvo jo kaimynai.
Tačiau jei kartais pamatyčiau,
Kad jis žiaurus, aršus, išpuikęs,
Ir savo būdo nesutramdęs
Bjauriausioms ydoms atsiduoda –
Tada aš pareigą įvykdęs,
Karaliumi galėčiau likti
Ir pasielgt su juo turėčiau
Taip, kaip ir pridera karaliui –
Grąžint atgal į tamsų urvą,

Kad teisingumas nugalėtų.
Ir pagaliau, jei pasirodys,
Kad princas toks, kaip lėmė žvaigždės,
Mylėdamas jus, mano ponai,
Karalių rasiu jums vertesnį
Laikyti karalystės skeptrą.
Štai regit mano du vaikaičius:
Aš ketinu juos čia sujungti,
Ir ryšiais santuokos susieti
Bei šiai jaunai žavingai šeimai
Savąją šalį atiduoti.
Taip įsakau aš kaip karalius.
Kaip tėvas aš prašau pagalbos,
Ir kaip išminčius aš skelbiu
Senolių išmintį prakilnią.
Yra Seneka kartą taręs:
Valstybės savo tikrai vergas
Privalo būt karalius tikras.
Todėl kaip vergas aš maldauju.

ASTOLFAS

Man dera šičia žodį tarti,
Nes, man atrodo, iš tikrųjų
Esu aš suinteresuotas.
Visų vardu todėl sakau –
Lai pasirodo Sigizmundas,
Jis turi sostą paveldėti.

VISI

Mums pristatyki mūsų princą –
Tegul karalium mūsų būna.

BAZILIJAS

Už tai, kad jūs mane supratot,
Aš jums dėkoju nuoširdžiai.

Prašau dabar jus palydėti
Į skirtus kambarius vaikaičius.
Rytoj jums princą pristatysiu.

VISI
Tegul Bazilijas gyvuoja.

Išeina visi, palydėdami Estrelją ir Astolfą. Karalius lieka vienas. Įeina Klotaldas su Rosaura ir Klarinu

KLOTALDAS
Galiu kalbėti?

BAZILIJAS
Ak, Klotaldai,
Man malonu tave matyti.

KLOTALDAS
Prie tavo kojų kukliai kritęs
Įgaudavau jėgų kadaise.
Tačiau dabar, o mielas pone,
Likimas nepasigailėjo,
Ir kristi prie karaliaus kojų
Kančia tikra, o ne palaima.

BAZILIJAS
Kas nutiko?

KLOTALDAS
Mano pone,
Mane bėda baisi užklupo,
Nors tai tikrai galėjo būti
Didžiausia laimė iš visų.

Bazilijas

Tęski.

Klotaldas

Šis gražus jaunuolis,
Dėl įžūlumo ar neapdairumo
Į bokštą įžengė, o pone.
Ten jis pamatė princą uždarytą,
Taigi...

Bazilijas

Klotaldai, tu nesisieloki.
Jei būtų tai anksčiau nutikę,
Prisipažįstu, kad įnirščiau.
Bet paslaptis jau atskleista,
Ir nesvarbu, kad jis ją žino.
Tad susitikime vėliau, nes aš
Dar daug ką tau turiu išaiškint,
O tu turi daug ką nuveikti,
Nes tu turėsi būt, skelbiu,
Didžiausių įvykių veikėjas,
Tokių pasaulis dar nematė.
O šiuodu, kad nepamanytum,
Jog bausiu tavo aplaidumą –
Šiuos kalinius liepiu paleisti.

Išeina

Klotaldas

Gyvenk per amžius, o valdove,
Dangus vėl laimę dovanojo.

Į šalį

Galiu paleisti šiuos keleivius,
Kad mano jis sūnus, tylėsiu.

O svetimšaliai piligrimai,
Nuo šiol jūs esate laisvi.

ROSAURA

Aš nuolankiausiai tau dėkoju,
Tūkstantį kartų tau lenkiuosi.

KLARINAS

Aš nematau, už ką dėkoti,
Juk mus per klaidą greitai čiupo,
Per klaidą gal dabar paleidžia.

ROSAURA

Tu man gyvenimą davei,
Aš gyvas iš tavos malonės,
Todėl nuo šiolei amžinai
Aš tavo vergas.

KLOTALDAS

Tai nėra
Gyvenimas, kurį dabar gavai.
Nes jeigu tu kilnios gimties,
Kol įžeistas – negyveni.
Tu atvykai į šiuos kraštus
Atkeršyti už įžeidimą,
Juk šitaip man sakei, ar ne?
Todėl tu negali sakyt: esu,
Nes gyvas be garbės – negyvas.

Į šalį

Gal šitaip aš jį pastūmėsiu.

ROSAURA

Prisipažįstu, aš lyg miręs,
Nors grąžinai tu man gyvybę.

Bet aš pakilsiu ir kerštu
Vėl nuvalysiu savo garbę,
Pavojų begales įveikęs,
Ir man gyvenimas atrodys
Tikroji tavo dovana.

KLOTALDAS

Paimk šią žėrinčią geležtę,
Kurią prie juostos tu segėjai,
Žinau, kad kraujy panardinsi
Ją savo priešo – štai tuomet
Bus atpirkta garbė tavoji.
Juk plienas, kuris buvo mano
(Dabar aš pratariu tai garsiai,
Dabar aš tau prisipažįstu),
Mokės atkeršyt už tave.

ROSAURA

Tavo palaimintas skubu
Iš naujo špagą prisijuosti.
Aš ja prisiekiu baisiai keršyt,
Nors mano prakeiktasis priešas
Labai galingas.

KLOTALDAS

Ar tikrai?

ROSAURA

Taip, netgi tau aš nesakysiu,
Kas jis, nors kad kilnus esi, tikiu.
Bet aš bijau, kad gali virsti
Pykčiu tavasis palankumas.
Man neramu.

KLOTALDAS

Daugiau galėtum
Sau padėti man pasakęs.
Žinodamas aš negalėčiau
Net ir netyčia jam pagelbėt.

Į šalį

O kad žinočiau, kas jis toks.

ROSAURA

Kad negalvotum, jog menkai
Aš tavo kilnų žodį vertinu,
Žinok, kad mano priešas bus
Patsai Astolfas, kunigaikštis
Moskovijos.

KLOTALDAS

Į šalį

Sunku pakelti
Man žinią šią. Nes tai blogiau,
Nei vaizdavausi ir tikėjaus.
Tačiau mes išsiaiškinsim dabar –
Jei gimęs tu Moskovijoj ėsi,
Tai tavo tikras Viešpatis ir ponas
Tavęs įžeisti niekaip negalėjo.
Todėl greičiau sugrįžki į tėvynę,
Pamiršk tą kvailą mintį apie kerštą,
Tave vis genančią.

ROSAURA

Žinau,
Kad jis valdovas mano. Vis dėlto
Jis įžeidė mane.

KLOTALDAS

Tai netiesa.
Net jeigu būtų smogęs tau,
Įžeist vis vien valdovas negalėjo.

ROSAURA

Mana skriauda didesnė negu ši.

KLOTALDAS

Tai pasakyk, nes man sunku
Skriaudos didumą šios įsivaizduoti.

ROSAURA

Aš pasakyčiau, bet nesugebėsiu.
Taip pagarbiai aš į tave žvelgiu,
Krūtinėj mano dega pagarba tau,
Jausmai man surakina burną,
Ir niekaip neįstengiu pasakyti,
Kad šitas štai drabužis – paslaptis,
Kad aš esu ne tas, kas aš atrodau.
Štai pasakiau, dabar jau pats tu spręsk –
Jei aš ne tas, kaip išorėj atrodau,
Ir jeigu čia Astolfas atkeliavo
Estreljai pirštis, kaip galėjo
Įžeist mane. Per daug jau pasakiau.

Rosaura ir Klarinas išeina

KLOTALDAS

Klausyk – sustok, palauk.
Koksai užkeiktas labirintas
Čia skleidžiasi. Aš negaliu
Surasti niekur proto siūlo.
Garbė manoji nuplėšta,

Skriaudikas tas didžiai galingas,
Aš – tarnas tik, ji – moteriškė.
Tegul dangus parodo kelią,
Aš nežinau, ar menkas protas
Galės šioj painiavos bedugnėj
Surasti tikrą tiesų kelią.
Prašykime dangaus pagalbos.

ANTRAS VEIKSMAS

Įeina karalius Bazilijas *ir* Klotaldas

KLOTALDAS

Tiksliai kaip tu buvai įsakęs.
Atlikome.

BAZILIJAS

Papasakok,
Klotaldai, kaip tai buvo.

KLOTALDAS

O buvo, mano pone, šit kaip:
Sumaišėm gėrimą raminantį, kurį
Tu įsakei mums padaryti, pasitelkus
Savybes paskirų žolelių,
Kurių nepaprasta jėga
Ir paslaptingos keistos galios
Taip veikia sąmonę žmogaus,
Kad ji pritemsta, dingsta ir nutyla,
Žmogus tarsi lavonas lieka.
Ir atima žolelės miegančiam tikrai
Jausmus ir sugebėjimus visus.
Kad tai įmanoma, mes galim netikėt,
Mes galim ginčytis, kad taip nebūna,
Tačiau tiek kartų, mano pone,

Mums jau bylojo patirtis
Ir pamokas senas kartojo,
Kad pilna paslapčių gamtoj,
Medicina jų žino daugel, ir nėra
Gyvūno, augalo arba akmens,
Kurs neturėtų bent kokios savybės,
Kažkokio slapto poveikio. Juk geba
Sukurti tūkstančius nuodų
Žmogaus ydinga prigimtis,
O jie suteikia mirtį – tai kodėl
Kitokių negalėtume atrasti?
Vieni nuodai nužudo, tad tikrai
Turėtų būti ir užmigdančių nuodų.
Atmeskime į šalį abejonę,
Ar įmanu tatai, kas jau nutiko,
Nes viskas buvo taip, kaip tu sakei,
Tikrovė tavo teiginius pagrindė.
Paėmęs taurę gėrimo, kurioj
Aguonų, opijaus ir drignės būta,
Jų nuovirai taurėj toj susimaišė,
Aš nusileidau į tą urvą, kuriame
Belaisvis kali ir su juo
Šiek tiek dar pakalbėjau apie mokslą,
Ir apie tai, ko moko mus gamta,
Kai nebylia grožybe spindi
Ji kalnuose – taip spindi ten dangus.
Toj dieviškoj mokykloj mokės jis
Dailiosios iškalbos, retorikos menų
Iš paukščių ulbesio ir niurzgesio žvėrių.
Norėjau jį šiek tiek įkvėpt, padrąsint
Prieš tą didingą žygį, į kurį
Ruošiesi jį pasiųsti, o valdove.
Tad prabilau apie galingą arą,
Kuris, paniekinęs žemutines sferas,

Pakilo virš aukštų kalnų viršūnių,
Kad ten spindėtų tarsi spindulys,
Lyg kometa paklydusi žėrėtų.
Pašlovinau aš jo didingą skrydį
Sakydamas – štai jis yra karalius
Paukščių, ir niekas nesiginčys, jis toks
Dėl to, kad liepia prigimtis pati.
Ilgai jis negalėjo ištylėti.
Kai prabilau apie didingus žygius,
Tuomet prašneko garsiai, išdidžiai,
Juk tai, be abejonės, jojo kraujas
Jį degina, kankina ir jam liepia
Didybės trokšti. Jis pasakė:
Štai paukščių nerami viešpatija
Taip pat valdovą turi, jam paklūsta,
Prieš jį nusilenkia visi, kas mažesni,
Kai šitaip aš svarstau, kai taip galvoju,
Nelaimės manosios mane paguodžia,
Juk aš esu įkalintas jėga,
Aš pats tikrai nepasiduosiu niekam.
Aš pamačiau – jį apėmė aistra,
Turbūt dėl to, kad pokalbis pakrypo
Prie jo žaizdų. Todėl pasiūliau jam
Išlenkti taurę gėrimo, vos tik
Krūtinę pasiekė klastingas skystis,
Aš pamačiau, kad jo visas jėgas
Sunaikino jau sapnas, o šaltas
Prakaitas nubėgo sąnariais. Tuomet,
Jei būčiau nežinojęs, kad taurėj
Tik migdomieji, tik mirties ženklai,
Būčiau dvejojęs, ar beliko gyvas.
Atėjo žmonės – tie, kuriems tu leidai
Žinot daugiau, nei žino prašalaičiai.
Jie perkėlė jį tyliai į karietą

Ir atgabeno čia, į tavo rūmus,
Kur jau iš anksto buvome paruošę
Didingą puošnią aplinką, ji tinka
Karališkojo kraujo palikuoniui.
Paguldė jį į tavo puošnią lovą,
Kur pagaliau, kai miegas jį paleis,
Jam patarnaus, lyg tau tarnautų uoliai.
Aš viską, ką liepei, dariau,
Todėl norėčiau atlygio prašyti.
Bet aš prašau nedaug ir nemažai
(Atleisk, valdove, mano nekuklumą) –
Aš noriu sužinot, ką tu darai,
Ką ketini pasiekti paslapčiom
Tu perkėlęs į rūmus Sigizmundą.

BAZILIJAS

Klotaldai, aš puikiausiai suprantu
Abejones, kurios tave kamuoja. Noriu
Aš tau papasakoti viską pagaliau.
Kai gimė Sigizmundas, tu žinai,
Gimimą jo paženklino planetos
Daugybe katastrofų ir ženklų.
Tad noriu aš ištirti, ar dangus,
Kuris tiek kartų mums yra įrodęs,
Kad niekad nemeluoja, ir parodė,
Kad sugeba be galo būt žiaurus –
Ar gali jis pakeist sprendimą savo.
Gal gali jį įveikt kilni širdis,
Gal įsiūtį dora jo nuramina –
Žmogus juk ir stipresnis gali būti
Ir už žvaigždes, likimą nugalėti.
Aš visa tai dabar ištirti noriu.
Todėl aš princą atgabenti įsakiau
Čionai, kad savo kilmę sužinotų.

Čia išmėginsiu prigimtį aš jo.
Jei sugebės įveikt kilni širdis ydas –
Karalium bus, bet jeigu pasirodys,
Kad jis yra žiaurus tironas,
Bus vėl sukaustytas grandinėm geležies.
Klotaldai, tu gali paklausti,
Kodėl man buvo taip labai svarbu,
Kad šiam išbandymui į rūmus
Užmigęs princas būtų atgabentas,
Kad jis nustebtų atsibudęs čia?
Į tavo klausimą galėčiau atsakyti,
Išaiškinti galėčiau visa tai.
Jei princas sužinotų savo kilmę,
Na, o rytoj man tektų vėlei
Įmesti jį į nykųjį kalėjimą
Ir vargui bei kentėjimui pasmerkti,
Žinau tikrai, kad to jis neištvertų,
Gyvenimu tikriausiai nusiviltų,
Žinodamas, kad sostas jam priklauso,
Paguodos nežinioj nebesurastų.
Todėl aš noriu viską taip parengti,
Kad dar galėčiau sūnui pasakyti,
Kad visa tai, kas buvo, jis regėjo
Sapne. Taip mes įvykdyt sugebėsim
Du dalykus, kuriuos atlikti verta.
Pirmiausia pamatysime jo būdą,
Nes atsibudęs jis tikrai parodys,
Ką mąsto, žino, apie ką svajoja.
Be to, lengviau suras jis sau paguodos,
Jeigu dabar regės, kad jam paklūsta,
Vėliau jam teks kalėjime nubusti
Ir vėl siaubingą sielvartą pakelti.
Galės sau tarti, kad tiktai sapnavo.
Ir nemeluos taip tardamas nė kiek,

Nes šiam pasaulyje, Klotaldai,
Sapnuoja tie visi, kurie gyvena.

KLOTALDAS
Norėčiau aš dar daug dalykų klausti,
Nurimt neleidžia daugel abejonių,
Bet varginti tavęs nėra prasmės,
Jaučiu, ateina metas sužinoti
Mums tiesą. Rodos, jis pabudo,
Ir greitai jau pas mus turės ateit.

BAZILIJAS
Dabar ašai norėčiau pasitraukti,
O tu kaip auklėtojas jo keliauki,
Iš sumaišties baisios, kuri jo laukia,
Iš paslapties ir mįslių pinklių
Ištrauki jį, sakydamas teisybę.

KLOTALDAS
Vadinasi, tu leidi pagaliau
Jam pasakyti visą tiesą.

BAZILIJAS
Taip,
Galbūt, jei jis žinos, kas toks yra,
Žinodamas taip pat, kokie pavojai gresia,
Jis sugebės lengviau įveikt save.

Išeina
Įeina Klarinas

KLARINAS
Į šalį
Nedaug kainavo – keturias lazdas,
Ir štai aš čia. Tasai kareivis rudas

Man jas atseikėjo, rudų dosni ranka,
Ir jo livrėja tokia pat ruda.
Turiu matyt, kas dedas čia,
O jeigu nori sužinot tikrai,
Kas vyksta, pats turi įlįst,
Neklausinėdamas takelio
Ir bilieto neprašinėdamas.
Nes vargšas, liūdnas, nusivylęs
Tuomet tik šventėj apsilanko,
Kai būna įžūlus ir laisvas.

KLOTALDAS

Į šalį

Žiū, tai Klarinas, tarnas nuolankus,
Tos (o dangau), kuri kamuojama vargų
Į Lenkiją atvyko. Čia mes susitikom.
Kas naujo, tarne?

KLARINAS

Nauja tai,
Mielasis pone, kad dėkingi esam tau
Už tai, kad pažadėjai tu atkeršyt
Už Rosaurą. Ir įkalbėjai ją dėvėt
Drabužį, tinkantį jaunai gražuolei.

KLOTALDAS

Taip turi būt, kad kas nepagalvotų,
Jog ji vėjavaikė mergiotė.

KLARINAS

Ir dar tu patarei, kad vardą pasikeistų,
Kad ji save vadintų tavo dukterėčia.
Dabar jau ji nebe nuoga varguolė,
Ji rūmuose pirma dama ir lydi

Nuostabiąją Estrelją, kur tik žengia
Kilmingoji.

KLOTALDAS

Manau, kad neblogai,
Jog garbę savo man ji patikėjo.

KLARINAS

Ir dar – ji tikis visą laiką,
Kad jau ateis ta valanda lauktoji,
Kada sugrįši jos garbės apginti.

KLOTALDAS

Gerai, kad ji išlieka atsargi,
Nes vienąkart išmuš ta valanda,
Ir laikas viską sutvarkys savaime.

KLARINAS

Taigi, likimo dovanų nestinga poniai,
Jai patarnauja tarsi karalienei,
Visi ją laiko tavo dukterėčia.
O aš, atvykęs iš toli kartu su ja,
Mažne iš alkio mirštu, man net silpna,
Ir niekas neprisimena manęs,
Nemato, kad esu nelyg trimitas,
Kuris, kai atsibosta jam tylėti,
Išpasakoti gali viską, ką tik žino,
Karaliui ir Astolfui, ir Estreljai.
Klarinas, nors be galo doras tarnas,
Keistokai sutaria su paslaptim,
Jos sunkiai jo makaulėj išsilaiko.
O gali taip nutikti, kad tylėti
Aš negalėsiu – viską išdainuosiu.
Tikėk, tuomet atrodys, kad trimitas,
Kurs skelbia aušrą, – tikras nebylys.

KLOTALDAS

Taip, tu teisus, kai šitaip skundies,
Aš pažadu, kad pasirūpinsiu tavim –
Tu man kol kas tarnauki uoliai.

KLARINAS

Bet štai ateina Sigizmundas.

Dainuodami įeina muzikantai. Tarnai padeda Sigizmundui rengtis, jis žingsniuoja tarsi sapnuodamas

SIGIZMUNDAS

Ką aš matau? Dangau, pasigailėk.
Ką aš regiu? Dangau, pasigailėk.
Baisu man čia dairytis ir žavėtis,
Aš negaliu tuo, ką matau, tikėti.
Štai rūmuose didinguose esu,
Šilkai, brokatai mano kelią kloja,
Tarnų aplink mane dabar gausu,
Jie išpuošti, drabužiai žemę šluoja.
Aš pabudau iš miego ir matau –
Ilsiuosi tarp šilkų ploniausių,
Aplink mane žmonių tiek daug,
Jie pasilenkę mano kojas prausia.
Sakydamas – sapnuoju, aš meluočiau,
Esu pabudęs, galvą atiduočiau.
Gal aš nesu jau Sigizmundas?
Dangau, padėk suprasti viską,
Nulemk likimą mano liūdną,
Kas man bemiegančiam nutiko?
Kas darosi manai vaizduotei?
Kas visa tai man čia atskleidžia?
Tegul bus taip likimo duota,
Tegul tiesa mane sužeidžia,

Tegul tie žmonės man tarnauja,
Aš pasitiksiu būtį naują.

I TARNAS
Į šalį kitiems dviem
Koks susikaupęs jis, koks rimtas.

II TARNAS
O jeigu taip kitam nutiktų,
Ar liūdesys neaplankytų?

KLARINAS
Manęs tai ne.

II TARNAS
Užkalbinkite princą.

I TARNAS
Sigizmundui
Ar įsakysite jau muzikuoti?

SIGIZMUNDAS
Ne, nenoriu, kad dainuotų.

II TARNAS
Esi toks liūdnas, susikaupęs,
Norėtume, kad atsigautum.

SIGIZMUNDAS
Netinka netikra linksmybė,
Nereikia dainomis lydėti.
Karo garsus, karių eitynes
Patinka man labiau girdėti.

KLOTALDAS

Jūsų aukštybe, didis pone,
Prie kojų leiskite suklupti,
Pirmasis iš visų aš noriu
Tarnauti tau ir tau paklusti.

SIGIZMUNDAS

Į šalį

Juk tai Klotaldas, tas žmogus,
Kuris mane ilgai kamavo.
Dabar toksai man pagarbus.
Kas vyksta čia, kas daros?

KLOTALDAS

Aš suprantu, kad tu sumišęs,
Tau keista visa tai matyti,
Svarstai, gal būsi tu pamišęs,
Gal protas tavo pasiklydo?
Iš abejonių išvaduoti
Tave tikriausiai pravartu,
Atėjo metas sužinoti,
Kad princas Lenkijos – tai tu.
Buvai įkalintas už grotų,
Nes paskelbė žiaurus dangus,
Kad tik įžengus tau į sostą
Nelaimės šalį šią užplūs,
Šimtus nelaimių pažadėjo,
Planetos žemei, jeigu tu
Į sostą tėvo būtum ėjęs.
Todėl laikytas tu atstu.
Tačiau karalius vis tikėjos,
Kad nugalėt žvaigždes galėsi,
Nes jas ne kartą nugalėjo
Tasai, kurs žino savo tiesą.

Į rūmus atnešė tave
Iš bokšto, kuriame kalėjai,
Kol giliame juodam sapne
Be sąmonės buvai, kliedėjai.
Tuoj čia karalius pasirodys.
Jis tau praneš dar daug dalykų,
Ištaręs savo svarų žodį.

SIGIZMUNDAS
Bet, negarbingas išdavike,
Ką dar turiu aš sužinoti?
Juk jau žinau, kas aš esu,
Dabar mokėsiu jau parodyt
Aš savo galią iš tiesų.
Bet tu – kaip tu galėjai būti
Toks menkas, kad nuslėpt tikėjais
Nuo kalinio jo tikrą būklę.
Tu protui, teisei nusidėjai.

KLOTALDAS
Ak, aš bedalis.

SIGIZMUNDAS
Tu išdavikas.
Pataikavai piktam karaliui,
Su manimi buvai netikęs.
Dabar esi tu mano valioj,
Todėl atėjo laikas skelbti,
Kad pagaliau nuo mano rankos
Tu mirsi.

II TARNAS
Pone...

SIGIZMUNDAS

Patylėk.
Užteks kalbų, jau baigta viskas.
Regiu, kad Dievas man padės,
Jei man bandysite trukdyti,
Pro langą jus išmest reikės.

II TARNAS

Klotaldai, bėk.

KLOTALDAS

Nenusidėk.
Tave užvaldė tik puikybė,
Sapne lig šiol tu pasilieki.

II TARNAS

Žinokite...

SIGIZMUNDAS

Visi išeikit.

II TARNAS

Jis vien karaliaus valią vykdė.

SIGIZMUNDAS

Jeigu karalius teisę mindo,
Paklusti jam – menka dorybė.
Juk aš buvau jo princas tikras.

II TARNAS

Kur gėris slypi, kur blogybė,
Nereikia aiškintis tarnams.

Sigizmundas
Drįsti tu prieštarauti man,
Gal tau jau bloga pasidarė.

Klarinas
Tikrai netikusiai jūs darot,
Ir princas čia visai teisus.

II tarnas
Kas leido pastabas man duoti?

Klarinas
Aš pats leidėjas sau esu.

Sigizmundas
O kas gi tu toksai, šmaikštuoli?

Klarinas
Esu smalsiausias iš smalsiausių,
Ir dar – aš tikras lengvabūdis,
Visam pasaulyje didžiausias.

Sigizmundas
Kol kas tu mano naują būtį
Nuskaidrinti tesugebėjai.

Klarinas
Esu aš didis patikėjas
Visiems pasaulio sigizmundams.

Įeina Astolfas

Astolfas
Tebus pašlovinta diena,
Kai mums, o prince, pasirodai.

Štai teka saulė dar viena
Ir džiaugsmą žemei atiduoda.
Užliejo kalnus, miestus, klonius
Varsos karališkos raudonis,
Kai pasirodei tarsi saulė
Iš už paties aukščiausio kalno.
Dabar tiktai kilnusis lauras
Tau kaktą vainikavo taurią,
Tegul jis ir nuvys vėlai.

SIGIZMUNDAS
Tesaugoja tave dievai.

ASTOLFAS
Aš suprantu, tu nepažįsti
Manęs, todėl gali ir klysti,
Kai negerbi manęs, o pone,
Astolfas aš, Moskovijos valdovas.
Aš tavo pusbrolis tikrasis.
Mes lygūs. Lygesnių nerasi.

SIGIZMUNDAS
Aš palinkėjau Viešpaties globos,
Vadinas, pagarbos lyg ir užteks.
Bet tu daugiau norėtum pagarbos,
Tu skundiesi ir aiškini, kas toks esąs.
Kai kitą kartą vėl tave matysiu,
Kad neglobotų Dievas, pasakysiu.

II TARNAS
Astolfui
Kilnybe, aš maldauju, prisiminkit,
Kad jis išaugo tarp uolų siaubingų
Ir jau kitaip bendrauti negalėtų.
Pone, Astolfas tik norėtų...

SIGIZMUNDAS

Jis atsibodo, vos pradėjo
Kalbėti šitaip pasinešęs.
Ir skrybėlę dar užsidėjo.

II TARNAS

Juk jis didikas.

SIGIZMUNDAS

Aš didesnis.

II TARNAS

Tačiau juk tarp dviejų didikų
Didesnė pagarba pritiktų.

SIGIZMUNDAS

Kas bando man kažką įteigti?

Įeina Estrelja

ESTRELJA

Jūsų aukštybe, leisk pasveikint
Tave šitoj didingoj menėj,
Kuri jus priima nuolankiai.
Tegul tau ilgą amžių lemia
Tiesos ir teisingumo rankos.
Gyvenk ilgai, lai tavo laikas
Per daugel amžių nesibaigia.

SIGIZMUNDAS
Klarinui

Sakyk man, kas šita gražuolė,
Kas šita moteris lyg deivė,
Kuriai po kojom dangūs puola,
Kuriai po kojų žaros mainos?

Sakyk man, koks tatai stebuklas,
Maniau, kad to negali būti.

KLARINAS

Estrelja – pusseserė tai tavoji.

SIGIZMUNDAS

Niekingasai, tu man meluoji,
Geriau sakytum, kad tai saulė.

Estreljai

Jei tai nėra kokia apgaulė,
Tuomet džiaugiuos tave pamatęs.
Štai pagaliau matau aš grožį,
Kuris patsai švytėti gali,
Ir jo šiandieną neužgožia
Net šviesuliai plačios padangės.
Aš sveikinimą dovanoju
Skaisčiausiai žvaigždei, kuri kyla
Spindėdama pro ryto tylą
Ir pačią saulę ji užstoja.
Leisk pabučiuoti tavo ranką,
Kurioj aušra vėsos suranda.

ESTRELJA

Jūs, pone, toks galantiškas.

ASTOLFAS

Į šalį

Jei jis paims jos ranką, aš
Būsiu žuvęs.

II TARNAS

Į šalį

Man atrodo,
Kad neramiai Astolfas jaučias.

Sigizmundui

Jūsų Aukštybe, reiktų liautis,
Astolfas šičia, mato viską.

SIGIZMUNDAS

Ar nesakiau, kad nesikištum.

II TARNAS

Aš tik sakau, kaip elgtis dera.

SIGIZMUNDAS

O man nuo šito bloga daros.
Aš noriu elgtis taip kaip noriu.

II TARNAS

Bet aš prisimenu dar, pone,
Kaip sakėte, kad reik klausytis
Tiktai įstatymo galybės.

SIGIZMUNDAS

Ir dar – esu ne kartą sakęs,
Kad aš pro langą tą išmesiu,
Kurs sugebės man taip įgristi.

II TARNAS

Taip man negalit padaryti,
Nes prievartą naudot užginta.

SIGIZMUNDAS

Nejaugi. Reikia pamėginti.

Stveria jį ir išsineša, visi išeina paskui. Greitai grįžta

Estrelja
Skubėkite jam sutrukdyti.

Sigizmundas
Į jūrą krito iš balkono.
Jei kristi moka – menkas ponas.

Astolfas
Turėtumei save valdyti,
Aistras reikėtų nuraminti,
Nes ne žvėris yra žmogus,
O rūmai skirias nuo kalnų.

Sigizmundas
Kiek įžūlios paikos kalbos.
Ar auklėti mane pradėsi?
Gali netekti taip galvos –
Kur skrybėlę tuomet padėsi?

Astolfas išeina. Įeina karalius

Bazilijas
Kas čia nutiko?

Sigizmundas
Nieko, pone.
Tik vieną, kurs man atsibodo,
Aš švystelėjau pro balkoną.

Klarinas
Sigizmundui
Turėk galvoj – jisai valdovas.

BAZILIJAS

Įstengei žmogų nužudyti,
Vos pasirodyt rūmuos spėjai.

SIGIZMUNDAS

Jis bandė aiškint, kad nedrįsiu.
Aš pabandžiau – ir nugalėjau.

BAZILIJAS

Skaudu šiandieną man regėti,
Kad toks tavasis sugrįžimas.
Maniau, kad būsi tu įveikęs
Siaubingą prakeiksmą žvaigždynų.
Tačiau matau, kad vien tik siuto
Aistra tave visur telydi.
Vos atvykai iškart kaip liūtas
Tu sudraskei žmogaus gyvybę.
Norėčiau aš tave apglėbti,
Ištiesti tau rankas savąsias,
Bet nežinau, kaip patikėti,
Ir ar mirties taip nesurasiu.
Ar kas galėtų nebijoti,
Pamatęs kruviną geležtę?
Nejau ranka lengva numotų
Į kraujo dėmę miesto aikštėj?
Argi širdis nesuvirpėtų
Išvydus žmogžudystės vietą?
Aš ketinau tave priglausti
Prie savo mylinčios širdies,
Bet negaliu dabar išties,
Nes tavo rankos moka bausti.

SIGIZMUNDAS

Apsieisiu ir be tavo glėbio,
Juk ligi šiol aš taip ir augau.

Ar tu esi tas mano tėvas,
Kuris nuo pat gimimo baudė?
Ar tu buvai žiaurus likimas,
Kuris man vien tik skausmą lėmė?
Mane kaip žvėrį užauginęs
Dabar kalbi man apie gėrį?
Vos gimus man mirties linkėjai,
Tad nenustebk dabar, senoli,
Kad aš tavęs išsižadėjau.
Į glėbį tavo pult nenoriu.

BAZILIJAS

Dangaus, matyt, prašyt turėjau,
Kad tau nebūtų leidęs gimti.
Tuomet nebūčiau aš girdėjęs
To, ką dabar turiu išgirsti.

SIGIZMUNDAS

Jei man nebūtų buvę lemta gimti,
Dabar tikrai aš nedejuočiau.
Bet jei teikeis gyvybę duoti,
Kaip išdrįsai vėl ją atimti?
Kilnu suteikti, aš manau,
Gyvybę, sielą dovanoti.
Bet menkas žygis yra duoti,
Kad vėl atimtum pagaliau.

BAZILIJAS

Gerai, matau, tu man dėkoji,
Kad iš varguolio princu stojai.

SIGIZMUNDAS

Ar aš už tai turiu dėkoti,
Tirone, vergvaldy, skriaudėjau?

Esi jau senas ir bejėgis.
Ką mirdamas gali man duoti?
Ar tai, ką skyrė man lemtis?
Esi man tėvas ir karalius,
Tad viską aš esu jau gavęs –
Taip liepė mano prigimtis.
Dabar esi susenęs, vienas,
Ir noriu paprašyt, kad tu
Prabiltum apie tuos laikus,
Kai sūnui tu buvai atėmęs
Gyvybę, laisvę negarbingai.
Man kažkodėl dabar atrodo,
Kad aš tau nieko neskolingas.
Tai tu skolingas man, valdove.

Bazilijas
Esi tu įžūlus laukinis –
Tai pildos pažadas žvaigždžių.
Dabar aš veltui jas šaukiu,
Toli pradingusių žydrynėj.
Žinai dabar, kas tu toksai,
Ir vis dėlto grūmoji dangui,
Tau vien tik galios neužtenka,
Pakilsi veikiai per aukštai.
Klausyk gerai, ką tau skelbiu –
Turėtum tu romesnis būt,
Nes gal tu tik regi sapnus,
Nors ir tiki esąs budrus.

Išeina

Sigizmundas
Aš, sako jis, regiu sapnus.
Bet aš pabudęs, juk matau,

Liečiu ir suvokiu, žinau,
Kas aš buvau ir kas esu.
Dabar jis gailisi, tačiau
Jau negaliu aš jo užjaust.
Aš sužinojau savo kilmę,
Jis negalės, nors kaip norėtų,
Atimti teisę prigimtinę
Karūną, sostą paveldėti.
Anksčiau mane jisai regėjo
Kalėjimo ankštoj vienutėj.
Bet visa tai dabar praėjo,
Žinau, turiu valdovu būti.
Ir dar žinau, kad aš esu
Pusiau žvėris, pusiau žmogus.

Įeina moters drabužius vilkinti Rosaura

ROSAURA
Į šalį
Estrelją čia aš palydėjau,
Astolfą tik bijau sutikti.
Klotaldas juk patsai norėjo,
Kad mano paslaptis išliktų.
Jis sako – taip atgausiu garbę,
O aš tikiu žodžiu Klotaldo,
Tik jam aš privalau dėkoti,
Kad ėmėsi mane globoti.

KLARINAS
Sigizmundui
Iš to, ką šičia tu regėjai,
Kas tavo žvilgsnį pakerėjo?

SIGIZMUNDAS

Aš viską jau sapnuos regėjau,
Ir nieks manęs nesužavėjo.
Bet jei žavėtis kuo turėčiau,
Tai grožį moters paminėčiau.
Esu aš skaitęs, kad Kūrėjas
Sutvėrė vyrą kaip pasaulį.
Paskui tikrai jisai turėjo
Sukurti moterį kaip saulę.
Tik su žvaigždėm gali palygint
Tu moters žavesį, žmogau,
Kai jos dangaus skliautu pakyla.
O ypač šios, kurią matau.

ROSAURA

Į šalį

Tai princas. Metas pasitraukti.

SIGIZMUNDAS

Sustoki, moterie, palauki.
Pakilus saulė skuba dingti?
Prašvitus nusileidžia vėlei?
Ar vakaru paversi rytą?
Ar taps šviesa tamsiu šešėliu?
Tu lyg daina dienos šviesi.
Bet ką matau? Kas tu esi?

ROSAURA

Matau, tačiau kankina abejonės.

SIGIZMUNDAS

Aš šitą veidą jau regėjau, ponia.

ROSAURA

Aš šią prakilnią, taurią sielą
Andai mačiau belangėj celėj.

SIGIZMUNDAS

Aš atradau, dėl ko gyventi,
O moterie, gal šitaip lemta,
Kad būtum ir viltis, ir tikslas.
Tavęs dar nebuvau sutikęs,
Bet dievinau. Ir atiduoda
Likimas man tave, o protas
Šnabžda – jau tave mačiau.
Kas tu esi, sakyk greičiau?

ROSAURA

Į šalį

Kas aš esu – neišsiduosiu.
Dama Estreljos aš kilniosios.

SIGIZMUNDAS

Ką tu sakai? Sakyk, kad saulė,
Kuri žvaigždėms švytėti leidžia,
Kur šilumą ir šviesą skleidžia
Ir mūsų džiugint nepaliauja.
Aš aromatų karalijoj,
Tenai, kur rožės ir lelijos,
Regėjau rožę karalienę,
Ji valdė visą platų slėnį.
Tarp akmenų mačiau brangiausių,
Šaltoj tamsos ir ledo menėj,
Aš deimantą visų skaisčiausią –
Kitų jisai likimą lemia.
Dangaus erdviam žydrajam rūme,
Tenai, kur šviesios žvaigždės sklendžia
Regėjau žėrintį skaistumą
Ir kaip liepsnos vainikas sklendžia.
Tai saulė – spindulių valdovė,
Planetoms ji gyvybę duoda.

Bet jeigu saulė, jeigu rožė,
Ir deimantas, kurs skaisčiai spindi,
Kitur pasauly viešpatauja,
Ko tavo dangiškasis grožis,
Kuriam sunku taip atsispirti,
Kitai, daug menkesnei, tarnauja?

Įeina Klotaldas, lieka pasislėpęs už užuolaidos

KLOTALDAS
Į šalį
Aš noriu Sigizmundą sustabdyt.
Aš jį sukūriau. Ką tenka man matyt?

ROSAURA
Gerbiu aš tavo palankumą,
Todėl tyla tau, pone, atsakysiu.
Kai protas renkas nebylumą,
Geriausiai kalba tas, kurs tyli.

SIGIZMUNDAS
Tu neišeik, pabūk, palauki.
Kodėl skubi mane apleisti
Paniekindama karštą jausmą.

ROSAURA
Prašau jus, pone, man atleisti.

SIGIZMUNDAS
Jei tu dabar štai taip išeisi,
Vadinas, ne prašai, o reikalauji.

ROSAURA
Išeisiu, nors man ir neleisi.

SIGIZMUNDAS

Kodėl dabar man priešgyniauji,
Žiūrėk, kantrybę aš prarasiu
Ir iš žmogaus žvėrim vėl tapsiu.

ROSAURA

Tačiau net jeigu juo ir tapsi,
Jei įniršio banga užplūdus
Pakeis tau širdį, tavo būdą –
Aš ir tuomet tave vis gerbsiu.

SIGIZMUNDAS

Bet aš geidžiu tave regėti,
Tavim grožėtis šiandien noriu.
Aš mėgstu kliūtis nugalėti,
Štai išmečiau iš šio balkono
Įžūlų ir įkyrų žmogų –
Jis sakė, taip daryt nedora.
Turiu įveikti aš šį kartą
Tą menką kliūtį – tavo garbę.

KLOTALDAS

Į šalį

Kaip bjauriai įvykiai pakrypo,
Ką man daryt, kai princo geismas,
Laukinės nežabotos aistros
Grasina garbę man sutrypti.

ROSAURA

O juk teisybė pasakyta,
Kad tu esi žiaurus tironas,
Kad tavo kelias – išdavystės,
Mirtis ir kraujas, ir lavonai.
Bet ar gali kitoks tu būti,

Tu – ne žmogus, tiktai bjaurus,
Žiaurus, išpuikęs, pasipūtęs,
Žvėris, išaugęs tarp žvėrių.

SIGIZMUNDAS

Kol man tu šitaip nekalbėjai,
Galėjau aš tavim žavėtis,
Ir nuolankus tau būt galėjau.
Bet jei pradėjai taip čiulbėti –
Užteks, duris greit uždarykit
Ir vienus mus čionai palikit.

Klarinas išeina

ROSAURA

Aš žuvusi. Prašau...

SIGIZMUNDAS

O aš tironas.
Ir man nesvarbūs tavo norai.

KLOTALDAS

Į šalį

O koks baisus likimo smūgis –
Aš sustabdysiu jį. Lai žudo.

Įeina

Pone, paklausyk, sustoki!

SIGIZMUNDAS

Tu antrąkart jau išsišoki.
Sukriošęs pusgalvi, kvaily,
Tu rūstį užsitraukt gali.
Sakyk, kaip čia atsiradai?

KLOTALDAS

Čia kvietė jųdviejų balsai.
Leisk man tau šit ką pasakyti:
Valdykis, jei esi valdovas,
Ir jei tikrai ruošies valdyti,
Nes gal dabar tiktai sapnuoji.

SIGIZMUNDAS

Tu mano pyktį provokuoji,
Kai giesmę šią ir vėl kartoji.
Tave nužudęs sužinosiu –
Tai sapnas buvo ar tikrovė.

Sigizmundas traukia špagą, Klotaldas pulda-mas ant kelių jį sulaiko

KLOTALDAS

Galbūt aš dar apgint galėsiu
Gyvybę savąją nuo priešo.

SIGIZMUNDAS

Paleiski greitai mano ranką.

KLOTALDAS

Tegul greičiau čionai atkanka
Tie, kur įstengs tave įveikti.
Tavęs tikrai aš nepaleisiu.

ROSAURA

O dangau!

SIGIZMUNDAS

Paleisk, sakau,
Kvaily, paleisk, beproti, prieše.

Kovoja su Klotaldu

Paleisk, sakau, kitaip tave nudėsiu.

ROSAURA

Klotaldą žudo – gelbėkit, padėkit!

Išbėga

Įeina Astolfas, Klotaldas krenta prie jo kojų. Astolfas atsiduria tarp besigrumiančių

ASTOLFAS

Bet kas gi čia, garbusis pone?
Ar dera kraujyje senolio
Mirkyti šitą kilnų ginklą?
Jūs špagą į makštis grąžinkit.

SIGIZMUNDAS

Tiktai tuomet, kai ją nuspalvins
Šio seno sukto niekšo kraujas.

ASTOLFAS

Aš stosiu jo gyvybę ginti,
Ir tavo įniršį raminti.

SIGIZMUNDAS

Ir tau aš bausmę skirsiu – mirti,
tau įžūlumą taip priminsiu.

ASTOLFAS

Ginu aš savąją gyvybę –
Tai neįžeis jo didenybės.

Astolfas išsitraukia špagą, jie kaunasi. Įeina karalius Bazilijas ir Estrelja

KLOTALDAS

Valdove, jo prašau nebausti.

BAZILIJAS

Kodėl švytruoja šičia ginklas?

ESTRELJA

Astolfas kaunasi, o siaube.

BAZILIJAS

Bet kas, sakykit, atsitiko?

ASTOLFAS

Jei atėjai, valdove, nieko.

Abu slepia špagas į makštis

SIGIZMUNDAS

Daug, pone, nors ir atėjai.
Aš senį šį bandžiau nudėti.

BAZILIJAS

Nejau tu niekad nejutai
Žilai senatvei pagarbos?

KLOTALDAS

Neteikite tam tiek svarbos.

SIGIZMUNDAS

Be reikalo tu, tėve, trokšti,
Kad gerbčiau aš senatvę žilą,
Dar gali mano sostą puošti
Tavoji sruogą sidabrinė –
Juk aš dar neatsiteisėjau
Už tai, kad taip ilgai kalėjau.

Išeina

BAZILIJAS

Nespėsi net apsidairyti,
O grįši tu globon Morfėjo.
Tuomet ir vėlei tu manysi,
Kad sapnavai tai, ką regėjai.

Karalius ir Klotaldas išeina, pasilieka Estrelja ir Astolfas

ASTOLFAS

Ak, kaip retai likimas sumeluoja,
Kai mums nelaimes pranašauja.
Neklysta žvaigždės, skelbdamos nelaimę,
Bet neskuba jos džiaugsmo pranašauti.
Taip, lengva būt geru astrologu –
Tereikia tik nelaimes pranašauti
Ir niekada netektų abejoti,
Kad visos pranašystės išsipildys.
Likimo skirto niekaip neišvengsi.
Ir aš, ir Sigizmundas – pavyzdžiai,
Tačiau, Estrelja, mudviejų keliai
Įkūnija visai skirtingą lemtį.
Jam lemta būt žvėrim,
Visur nelaimes, mirtį sėti,
Mes matome, kad skirta taip,
Kad viskas vyksta, kaip turėtų vykti.
Lemtis manoji visiškai kitokia,
Man kelią kloja saulės spinduliai,
Tamsioj kertėj pasislepia šešėliai,
Dangus, atrodo, saujoj man sutilps.
Skirti man nuotykiai ir pergalės,
Šlovė, gerovė, dėmesys visų.

Štai lemtys dvi – geroji ir bloga,
O iš tikrųjų tai viena dalia,
Ji kartais pavilioja nejučia
Ir nubaudžia iškart negailestingai.

ESTRELJA

Esu tikra, kad tavo komplimentai –
Gryna tiesa, jų malonu klausyti.
Bet jie skirti tikriausiai kitai damai,
Kurios portretą ant krūtinės tau mačiau
Tuomet, kai susitikom pirmą kartą.
Ji tik viena tų komplimentų nusipelno,
Tegul jai tenka tavo palankumas,
Ir pasirūpink, kad jį tau grąžintų.
Netinka meilės reikaluos tuščiai plepėti,
Kilniai netinka damai pažadėti
Jausmus, kurie skirti ne jai.

Įeina Rosaura, lieka pasislėpusi

ROSAURA

Į šalį

Atrodo, dėkui Dievui, pagaliau
Nelaimių mano pabaiga artėja.
Kada žmogus likimą savo mato,
Daugiau dėl nieko gali nesibaimint.

ASTOLFAS

Aš pažadu, kad nuo krūtinės dings
Portretas, kad širdy valdytų
Tik tavo grožio nuostabus paveikslas.
Kur šviečia žvaigždės, slepiasi šešėliai,
Kur spindi saulė, nematyt žvaigždžių.
Tuojau atnešiu.

Į šalį

Atleiski man, Rosaura.
Jei mes ko nors nematome, tuomet
Nejaučiame, kada įžeidžiam.

Jis išeina. Įeina Rosaura

ROSAURA
Į šalį

Aš nieko negirdėjau, nes slėpiaus.

ESTRELJA

Astrėja!

ROSAURA

Mano ponia!

ESTRELJA

Man malonu, kad šičia atėjai.
Aš paslaptį tik tau vienai atskleisiu.

ROSAURA

Man garbė paklusti, ponia, tau.

ESTRELJA

Nedaug dar laiko aš tave pažįstu,
Tačiau tavim pasitikiu tikrai.
Žinau, galiu Astrėja pasikliauti,
Todėl dabar drįstu tau patikėti
Tai, ką pati net nuo savęs slėpiau.

ROSAURA

Esu aš tavo vergė nuolanki.

ESTRELJA

Klausykis tad manosios paslapties.
Žinai turbūt, kad pusbrolis Astolfas
Atvyko pirštis man, jei to likimas nori.
Piršlybomis galėtume iškart
Be galo daug nelaimių atitolint.
Tačiau nuliūdau pusbrolį išvydus,
Nes ant krūtinės jo aš pastebėjau
Portretą damos, jįjį slėpė uoliai.
Aš mandagiai paklausiau jo, kas tai.
Ir jis kaip tikras riteris išėjo
Atnešti man nešiotąjį portretą.
Bet man atrodo kiek nepatogu,
Jei atiduoti jį Astolfas man turėtų.
Tad liki čia, Astrėja, jis sugrįš,
Tuomet jam pasakysi, kad portretą
Tau atiduotų. Aš dabar išeisiu.
Esi graži, kukli ir santūri,
Suprast turi, ką reiškia meilė.

Išeina

ROSAURA

Ak, jeigu būčiau aš žinojusi anksčiau.
Padėk, dangau! Kur gauti patarimą?
Kas sugebėtų man paaiškint, ką daryt
Dabar, kai šitaip pakliuvau į pinkles?
Nejau įmanoma surasti būtų
Pasauly žmogų šitaip nukamuotą,
Kuriam dangus žiaurus nepagailėjo
Baisių nelaimių ir sunkių vargų,
O ką dabar galėčiau aš daryti,
Kai neįmanoma išsaugoti atrodo
Krislą proto, kai nėra sprendimų,

Negali niekas nei padėti, nei paguosti?
Seniai nelaimės mano prasidėjo,
Seniai žengiu vargų baisių keliu,
Kuriam likimas liūdesio nešykšti –
Nelaimės nuolat veja viena kitą,
Viena bemat sudygsta iš kitos,
Lyg feniksai ugningi jos atgimsta,
Jos tęsiasi virtinėm begalinėm,
Iš to, kad miršta, ima sau gyvybės,
Ir amžinai atvertas vargo kapas,
Vis pelenais karštais apibarstytas.
Nelaimės bailios, sakė kitados
Išminčius vienas, anuomet pamatęs,
Kad jos po vieną niekad nekeliauja.
O man atrodo, jos yra narsuolės,
Nes visąlaik tiktai pirmyn žygiuoja,
Nesigręžioja niekad atgalios.
Jei ką nelaimės baisios nuolat lydi,
Tas gali drąsiai žvelgti ateitin –
Ramus jis gali būti, nes tikrai
Nelaimės jo jau niekad nepaliks.
Štai, tarkim, aš su jom nuo kūdikystės,
Lydėjo jos jaunystėje mane,
Aš moterim tapau – jos vėlei šičia,
Ir taip, matyt, bus ligi pat mirties –
Jos nepavargdamos žygiuos su manimi.
O varge. Ką dabar daryt,
Kaip elgtis sumaišty šitoj?
Jei išsiduočiau, kas esu, Klotaldas,
Kuriam turiu dėkoti už gyvybę,
Už rūpestį ir globą, šitą garbę,
Bus įžeistas kartu su manimi.
O kaip galiu nuslėpti, kas esu,
Kai tik Astolfas pamatys mane,

Apgauti jo tikrai nesugebėsiu.
Net jei meluoti pamėgintų mano
Kalba ir balsas, akys ir liežuvis –
Iškart išduos jam viską mano siela.
Tad ką daryt? Bet ko čia aš spėlioju,
Ką daryt? Vis vien juk suprantu,
Kad nors ir kiek aš būčiau įžvalgi,
Svarstyčiau ir mąstyčiau, ką daryti,
Vis vien aš pasielgsiu taip, kaip lieps
Man mano skausmas. Jo valdyti
Nė vienas dar žmogus nesugebėjo.
Todėl vis abejoja mano protas,
Ir blaškosi, nerimsta mano siela.
Tačiau žinau, išaiškins viską skausmas
Ir neviltis tikrai suras sprendimą
Ir išsisklaidys miglos abejonių,
Tačiau kol taip nutiks – padėk, dangau.

Įeina Astolfas, jo rankose portretas

ASTOLFAS

Štai čia portretas, ponia. Dieve, ką matau!

ROSAURA

Kas atsitiko, ko nusistebėjot?

ASTOLFAS

Tave matau, Rosaura, ir girdžiu.

ROSAURA

Rosaura? Jūs apsirikote turbūt,
Mane palaikėte kita, nes aš
Esu Astrėja ir nenusipelno
Mano kuklus asmuo tiek dėmesio,
Kiek skirti jūs man teikėtės kilniai.

ASTOLFAS

Užteks, Rosaura, mudviem veidmainiauti,
Širdies apmulkint niekam nepavyko.
Gal akys patikėtų – tu Astrėja,
Bet sako man širdis – matau Rosaurą.

ROSAURA

Nesuprantu, ką kalbate jūs, pone,
Todėl nesugebėsiu atsakyti.
Galiu tik pasakyti, kad Estrelja,
Veneros vardas jai labiau pritiktų,
Įsakė šičia jūsų man sulaukti,
Pridurdama, kad aš turiu paimti
Portretą, kurį atnešate jūs.
Pasitiki Estrelja manimi,
Ji tikisi, kad visa tai atliksiu.
Jos valiai negaliu aš nepaklusti,
Nes jai turiu tarnaut ištikimai
Ir vykdyt tai, ką man jinai paliepia.

ASTOLFAS

Tu stengiesi, Rosaura, apsimest,
Bet menas veidmainiaut tau nepaklūsta,
Savęs pačios apmulkint negali.
Tu įsakyk akims, kad jų byla
Labiau su balso muzika derėtų.
Nes rėžia akį ir užgauna klausą,
Kai nedera orkestro instrumentai –
Neverta stengtis derinti ir jungti
Tos netiesos, kurią bandai sakyti,
Ir tos teisybės, slypinčios širdy.

ROSAURA

Aš jau sakiau, kad laukiu tik portreto.

ASTOLFAS

Tu nori tęst apgaulę iki galo.
Tuomet aš pasistengsiu tau padėti.
Tu perduoki infantei, o Astrėja,
Kad noriai pageidavimą jos vykdau –
Ji prašė atiduoti jai portretą,
Neverta man atrodo jai nusiųsti
Tik menką kopiją. Siunčiu originalą.
Jį nesunku Estreljai bus nunešti,
Juk visuomet turi jį su savim,
Kadangi ir pati save turi.

ROSAURA

Jei imasi žmogus atlikti darbą,
Jis nori padaryt jį kuo geriau,
Kad skųstis juo nedrįstų niekas.
Ir jeigu kartais ką ne taip nuveiktų,
Kitaip darytų, negu buvo lieptas,
Tuomet daugiau juo niekas netikėtų.
Estrelja pasiuntė mane portreto,
Ir nors, sakai, turiu originalą,
Kurs vertas daug daugiau, aš negaliu
Savo valdovės valios neįvykdyt.
Tad duokite greičiau man tą portretą,
Be jo aš niekur eiti negaliu.

ASTOLFAS

O jeigu aš tau jo neatiduosiu,
Kaip ketini Estreljai jį nunešti?

ROSAURA

Aš jį atimsiu. Atiduok greičiau.

ASTOLFAS

Ir nesistenki.

ROSAURA

Jo nepamatys
Jau niekada jokia kita dama.

ATOLFAS

Esi baisi.

ROSAURA

O tu, Astolfai – niekšas.

ATOLFAS

Pakaks, Rosaura mano.

ROSAURA

Aš tavo? Tu bjaurus melagi.

Abu įsikibę laiko portretą. Įeina Estrelja

ESTRELJA

Astrėja? Kas gi čia? Astolfai?

ASTOLFAS

Štai ir Estrelja.

ROSAURA

Į šalį

Duok jį man.
Turiu pačiupti šį portretą. Greitai.

Estreljai

Aš jums tuojau paaiškinsiu, o ponia,
Kas vyksta čia, kas čia nutiko.

ASTOLFAS
Rosaurai
Ką tu darai? Tuojau pat liaukis.

ROSAURA
Jūs man įsakėte, kad čia palaukčiau
Astolfo, ir kai jis ateis, iš jo paimčiau
Portretą, kurį jums atnešt žadėjo.
Aš čia likau viena, įsisvajojau,
Ir mintys lengvos vijos viena kitą,
Galvojau apie daugelį dalykų.
Kadangi jūs minėjote portretą,
Staiga prisiminiau, kad savąjį turiu,
Aš jį nešiojausi štai čia, rankovėj.
Tuomet panorau darkart pažiūrėti
Į jį. Juk žinote gerai, kad vienumoj
Žmogus palikęs pramogauja įvairiai.
Iš mano rankų ant grindų nukrito
Portretas šis. Astolfas čia atėjo,
Kaip buvo jums žadėjęs, ir tuomet
Pakėlęs nuo grindų portretą laikė
Įsikibęs. Jam šitaip nesinori
Jums atiduot, kas buvo pažadėta,
Tad mano jis portretą nori pasiimti.
Aš niekaip negaliu jį išprašyti,
Nors maldavau, reikalavau, verkiau.
Tuomet aš, ponia, praradau kantrybę
Ir iš jo rankų jį atimt norėjau.
Jis rankoj laiko manąjį portretą,
Tik pažiūrėkite, Estrelja, atidžiai,
Sakykite, ar aš čia pavaizduota.

ESTRELJA
Ima portretą iš Astolfo rankos
Astolfai, duokite portretą!

ASTOLFAS
Ponia...

ESTRELJA
Dėl panašumo niekas nesiginčys.

ROSAURA
Argi jis ne mano?

ESTRELJA
Kas suabejotų?

ROSAURA
Dabar tegul jums atiduoda kitą.

ESTRELJA
O tu paimki savąjį ir eiki.

ROSAURA
Į šalį
Aš atgavau portretą savo pagaliau,
Tebūna tai dabar, kas turi būti.

Išeina
ESTRELJA
Dabar man atiduokite portretą,
Kurio prašiau; nors ir nenoriu
Matyti jūsų, nekalbėsiu su jumis,
Tačiau taip pat nenoriu, kad jis liktų
Jūsų valioj vien todėl, kad negalvojus
Prašiau jį atiduoti.

ASTOLFAS
Į šalį
Ar pavyks
Man išsisukt iš šių klastingų spąstų?

Estreljai

Aš noriu nuoširdžiai, gražioji ponia,
Tarnauti jums, paklusti nuolankiai,
Tačiau aš negaliu portreto atiduoti,
Kurio paprašėte, kadangi...

ESTRELJA

Jūs,
Pone, esate niekingas ir šiurkštus,
Iš jūsų nieko aš nenoriu imti,
Nes jeigu ką paimčiau, jūs tuomet
Vis prisimintumėt, kad paprašiau.

Išeina

ASTOLFAS

Sustokite, palaukit, paklausykit...
Tegul tave, Rosaura, saugo Dievas.
Kodėl, iš kur, kokiais klaidžiais keliais
Į Lenkiją tave likimas atviliojo,
Kad čia tu pražudytum mus abu.

Išeina

Ant grindų miega Sigizmundas, kaip ir pradžioje sukaustytas grandinėmis, kailiais apsigobęs. Įeina Klotaldas, du tarnai ir Klarinas

KLOTALDAS

Šitam ankštam urve jį vėl palikit,
Čia baigtis turi jo puikybė –
Kur prasidėjo.

Tarnas

Kaip anksčiau
Jį vėl turiu grandinėm surakinti.

Klarinas

Vos atsibusi, Sigizmundai, o regėsi,
Kad viską praradai ir viskas dingo,
Garbė tavoji buvo apgaulinga,
Gyvenimo šešėlis ir mirties pavėsis.

Klotaldas

O tam, kurs mėgsta pakalbėti,
Surast turėsime patogią vietą.
Lai vienas uždarytas jis klejoja,
Su savimi ramiai sau diskutuoja.

Tarnams

Skubiai Klariną sulaikykit
Ir šioje celėj uždarykit.

Klarinas

Kodėl mane?

Klotaldas

Nes saugot reikia
Gerai uždarius tą, kurs žino
Ir gali paslaptis atskleisti.
Mes uždarysime Klariną.

Klarinas

Nejau rengiausi tėvą nužudyti?
Tikrai tu taip nepasakysi.
Nejau tai aš išmokiau skristi
Pro langą bambantį vyrišką?
Aš gal sapnuoju? Kuriam galui,
Sakykite, mane uždaro?

KLOTALDAS

Šauki tu garsiai lyg trimitas.

KLARINAS

Tikėkit – aš ne tas, aš kitas.
Galiu tylėti aš išmokti
Ir tarsi senos dumplės švokšti.

Jį išveda. Pasilieka vienas Klotaldas. Įeina karalius Bazilijas, apsigobęs apsiaustu

BAZILIJAS

Klotaldai?

KLOTALDAS

Mano pone?
Jūs pats atvykote į bokštą?

BAZILIJAS

Smalsumas vijo į kelionę.
Aš pats žinoti viską trokštu,
Kas atsitiko Sigizmundui
Suprast smalsumas mane gundo.

KLOTALDAS

Pažvelkite – štai ten jis guli,
Kentėt ir vėl vargšelis turi.

BAZILIJAS

Ak, mano vaike, mano varge,
Žvaigždžių prakeiksmo palydėtas,
Pažadinkite jį atsargiai,
Jis opijaus jau nugalėtas.

KLOTALDAS

Jis neramus, sapne klejoja.

BAZILIJAS

Ką mes išgirsim? Eikime prie jojo.

Sigizmundas kalba pro miegus

SIGIZMUNDAS

Tas princas būna tiktai doras,
Kuris sukyla prieš tironą.
Klotaldas greit negyvas kris,
Ir tėvui bus skirta mirtis.

KLOTALDAS

Mane jis nori nužudyti.

BAZILIJAS

Ir man jis žada žiaurią mirtį.

KLOTALDAS

Jis graso man atimt gyvybę.

BAZILIJAS

Jis rengiasi mane sutrypti.

Sigizmundas ir toliau kalba pro miegus

SIGIZMUNDAS

Tegul pasaulio aikštės mato,
Kad skirta man valdyti šalį.
Pats pasiimsiu savo dalį,
Pakilęs keršysiu iš karto,
Ranka manoji nedrebės,

Ir savo tėvą nugalės
Įniršęs princas iš tiesų...

Pabunda

Bet vargas man. Kur aš esu?

BAZILIJAS

Klotaldui

Nereikia, kad mane matytų.
Žinai, ką dera tau daryti,
O aš klausysiuosi čionai.

Pasišalina

SIGIZMUNDAS

Kas atsitiko? O dievai.
Esu sukaustytas vienutėj
Ar vėl grįžau į seną būtį?
Aš savo bokšte – kaip kape.
Ar buvo viskas tik sapne?

KLOTALDAS

Į šalį

Dabar turėčiau aš įeiti
Ir šydą paslapties praskleisti.

Sigizmundui

Jau busti, mano drauge, metas.

SIGIZMUNDAS

Taip, iš tikrųjų, reikia keltis.

KLOTALDAS

O juk dabar tu išmiegojai
Veik visą dieną – ar žinai?
Aš apie arą tau bylojau,

Didingą jo padangių skrydį,
Paskui užsnūdai kaip negyvas.
Ar tu nėkart nepabudai?

SIGIZMUNDAS
Aš ir dabar nepabudau,
Tikrai, Klotaldai, suprantu,
Kad sapną vis tebematau,
Nors man kitaip sakytum tu.
Ir buvo tikra, tau sakau,
Tai, ką sapnuodamas regėjau.
Vadinas, tai, ką čia matau,
Yra tik sapnas, tiktai vėjai.
Matyt, aš gyvas, kai sapnuoju,
Pabudęs aš gyvent nustoju.

KLOTALDAS
Man apsakyk, ką sapnavai.

SIGIZMUNDAS
Gal iš tikrųjų sapnas tai.
Tačiau manau, kad iš tikrųjų
Nutiko tai, ką aš regėjau.
Aš pabudau – tuomet gulėjau
Pataluose šilkų brangiųjų,
Kuris atrodė toks spalvingas –
Lyg iš gyvų gėlių nupintas
Pavasario lengvųjų rankų.
O man į kojas žmonės lenkės.
Princu mane visi vadino,
Man patarnavo ir vaišino,
Didžiūnai uoliai pataikavo,
Aplinkui šoko ir dainavo.
O tu, Klotaldai, pasakei,

Koksai likimas man bus skirtas
Ir kad atėjo tie laikai,
Kad jau esu šalies šios princas.

KLOTALDAS
Turėjai tad apdovanoti?

SIGIZMUNDAS
Na, ne. Tave kaip išdaviką
Norėjau aš labai supykęs
Bent porąkart tikrai nudobti.

KLOTALDAS
Ar man buvai toksai žiaurus?

SIGIZMUNDAS
Buvau valdovas aš visų
Ir keršyti visiems norėjau,
Tik vieną moterį mylėjau.
Manau, kad buvo tai tikrovė –
Širdis mylėti nesiliovė.

Karalius išeina

KLOTALDAS
Į šalį
Karalius neramus išėjo,
Išklausęs princo šiuos žodžius.
Sigizmundui
Tu pameni, juk mes kalbėjom
Apie erelio išdidžius
Padangių žygius. Tau užmigus
Sapnai aplankė apie galią.
Bet ir sapnuojantis juk gali

Pagerbti tą, kurs jį augino.
Juk atlygis vis vien suranda
Net už sapnuotą gerą darbą.

Išeina

SIGIZMUNDAS

Tikra tiesa, tad nuraminkim
Pabaisą tą laukinę plėšrią.
Juk gal mes esame užmigę
Ir gal sapne tik matom tiesą.
Pasaulis šitaip sutvarkytas,
Kad mes sapnuojam, jog gyvenam,
Kol vienąkart ateina rytas,
Kuris mums pabudimą lemia.
Valdovas susapnuoja sostą
Ir pats save apgaudinėja,
Kai valdiniams nurodinėja
Didingais ir valdingais mostais.
Visa garbė, kuri jam tenka,
Pavirsta plėnim vėjo rankoj,
Štai prislenka niūri lemtis,
Ir jį pažadina mirtis.
Ar kas norėtų būt karalium,
Jeigu mirties atmintų galią?
Sapnuoja turčius, kad turtingas,
Turtai jį verčia būt baimingu.
Sapnuoja vargeta, kad vargsta,
Kad šąla, skursta, rauda, alksta.
Sapnuoja tas, kuriam jau sekas,
Ir tas, kuris to dar tik siekia.
Sapnuoja ir auka, ir įžeidėjas.
Aplink visur, kur pažiūrėjus,
Visi, kas gyvas, vien sapnuoja,

Nors apie tai nė negalvoja.
Ir aš sapnuoju, kad mane
Uždarę laiko šiam urve.
Prieš tai aš kitką sapnavau –
Valdovu Lenkijos buvau.
Juk kas – gyvenimas? Šešėlis,
Iliuzija, apgaulė, šmėkla.
Sapne net iš didžiausio gėrio
Tik trupiniai menki palieka.
Gyvenimas – sapnai spalvoti,
Užmigus mums jie išsapnuoti.

Trečias veiksmas

Įeina Klarinas

Klarinas

Į bokštą įmestas ir uždarytas
Aš vien už tai, kad kažin ką žinau.
Tad kaip nubaus už tai, ko nežinau,
Jei už žinojimą beveik nužudė.
Tiktai žudikai alkstantį Klariną
Uždarę gali taip badu marinti.
Man net pačiam savęs pagailo,
Tikrai kiekvienas vargšo pagailėtų.
Tuo įsitikinęs tvirtai esu.
Šita tyla man nedera prie būdo,
Tylėti negaliu, nes aš Klarinas.
Gal jums smalsu, su kuo bendrauju šičia?
Vorai ir žiurkės – draugija manoji.
Pernakt mane sapnai kamavo slogūs,
Todėl dar ir dabar man gaudžia galvoje
Trimitai, dūdos, tūkstančiai ragelių,
Procesijas ir kryžius aš regėjau
Ir tuos, kurie kankina savo kūną.
Štai vienas stiebias, kitas griūva,
Kiti nualpsta, kraujui pasipylus,
O dar kitus banga nuplauna kraujo.
O man, teisybę sakant, noris valgyt,

Jei aš nualpsiu – tai tiktai iš alkio.
Kur atsidūriau vargšas aš bedalis,
Šioj celėj per dienas skaityt vis tenka
Filosofą vardu Ašnepavalgiau
Ir guostis naktimis Bevakarienei.
Tyla kitų vadinama šventa,
Matyt, reiks pataisyti kalendorių,
Ir Šventas Slėptis mano bus globėjas –
Per jį esu aš šičia atsidūręs.
Nors jei kaip reikiant viską apmąstysim –
Esu aš vertas šitokios bausmės,
Nes būdamas tarnu tylėjau užsisiuvęs.
Labiau tikrai negali tarnas nusidėt.

Skamba būgnai ir dūdos. Girdisi pokalbis už scenos

I KAREIVIS
Štai bokštas, kur jis uždarytas.
Sukibkit ir išlaužkite duris.
Pirmyn, narsuoliai!

KLARINAS
Ačiū Dievui!
Atrodo, ieško jie manęs – o kaipgi?
Girdėjau pats, kaip sakė: „Šičia jis."
Tiktai ko nori?

I KAREIVIS
Ženkime vidun.

Įeina kalbėję kareiviai

II KAREIVIS
Mes radom jį.

KLARINAS

Ne, jis visai kitur.

VISI

Pone.

KLARINAS

Į šalį

Jie mirtinai girti?

I KAREIVIS

Esi valdovas mūsų, mūsų princas.
Nenorime paklusti svetimšaliui.
Prisieksime tarnauti tau, valdove,
Mes krentame prie tavo kojų.

VISI

Lai mūsų princas amžinai mus valdo.

KLARINAS

Į šalį

Apsaugok, Dieve. Tai, atrodo, rimta.
Gal karalystėj šioj toks paprotys
Kiekvieną dieną išsirinkti žmogų,
Paskelbti jį princu ir pasidžiaugus
Į bokštą vėl įkišt. Ko gero,
Kiekvieną dieną aš tatai matau,
Ir panašu, kad imtis teks vaidmens.

VISI

Valdove, tavo kojų...

KLARINAS

Neskubėkit.

Man kojos mano gali dar praverst.
Be to, be kojų princas – invalidas.

II KAREIVIS

Mes tavo tėvui pranešėm, kad norim
Tik tau vienam tarnaut, kad tu esi
Valdovas mūsų, tau mes nusilenksim,
Ne tam, kurs iš Moskovijos atvyko.

KLARINAS

Jūs mano tėvui nepaklust išdrįsot?
Kokie įžūlūs tapo valdiniai.

I KAREIVIS

Širdis ištikima tarnaut tau liepė.

KLARINAS

Na, jei ištikima, tuomet atleidžiu.

II KAREIVIS

Išeik į laisvę ir valdyki šalį.
Šlovė valdovui Sigizmundui!

VISI

Jam šlovė!

KLARINAS

Į šalį

Jie šaukia „Sigizmundui". Bet tiek to,
Gal princai netikri čia taip vadinas.

Įeina Sigizmundas

SIGIZMUNDAS

Kas čia minėjo Sigizmundo vardą?

KLARINAS
Į šalį
Na va, ir baigės princo karjera.

I KAREIVIS
Kas Sigizmundas čia?

SIGIZMUNDAS
Tai aš.

II KAREIVIS
O kaipgi tu – akiplėša, kvaily,
Drįsai pasivadinti Sigizmundu?

KLARINAS
Aš – Sigizmundas? Na, jau niekada!
Tai jūs, šaunuoliai, prisiminkit,
Įsigizmundinot mane. Vadinas –
Jūs patys esate įžūlūs bukagalviai.

I KAREIVIS
Didysis prince Sigizmundai,
Nulinksta vėliavos prie tavo kojų,
Mes tikime tavim ir šiandien skelbiam –
Mes norime, kad būtum mums valdovas.
Bazilijas, karalius, tavo tėvas,
Bijojo kitados, kad žvaigždės lėmė
Jam būti tavo, prince, nugalėtam.
Todėl įkalino tave, kalėjime uždarė –
Ir sostą, tau priklausantį, jis nori
Astolfui atiduoti, Moskovijos
Valdovui. Štai dėl to karalius
Dvariškius sukvietė visus, o liaudis,
Pažinusi karalių tikrąjį, nenori,

Kad svetimšalis ją dabar valdytų,
Kad įsikurtų tavo soste svetimasis.
Paniekinę likimo pirštą žmonės,
Ištroškę laisvės lyg gaivaus šaltinio,
Tavęs įkalinto visur ieškojo,
Tave iš urvo troško išvaduoti,
Kad tu paliktum savo niūrią celę,
Kad atsiimtum skeptrą ir karūną
Iš per ilgai mus valdžiusio tirono.
Išeiki, prince, už šio bokšto sienų
Tavęs gausi kariuomenė jau laukia,
Joje yra plėšikų ir varguolių,
Jie šaukia: „Laisvės mes visi ištroškom“,
Tavęs jie laukia, tu girdi tą šauksmą.

Už scenos girdisi balsai: „Tegyvuoja Sigizmundas, tegyvuoja!“

SIGIZMUNDAS

Dangau, kas vyksta čia, kas man nutiko,
Tu nori vėl, kad aš sapnuočiau šlovę,
Kurią užmuš negailestingas laikas?
Tu, Dieve, nori, kad ir vėl matyčiau
Šešėlių apgobtą ir šmėklų užžavėtą
Didybės spindesį, garbės vilionę,
Kurią ryt išblaškys laukinis vėjas?
Nejau tu nori, kad ir vėl aš liesčiau
Šešėlių šydą, eičiau į pavojų,
Kurio žmogaus galia įveikti neįstengia,
Nors nuolat stengiasi pakilti ir įveikti?
Bet taip negali būti, taip nebus,
Aš nepaklusiu vėl savam likimui.
Juk spėjau per tą laiką sužinoti,
Kad šis gyvenimas yra tik sapnas.

Tad dinkite, šešėliai, pasitraukit,
Tiktai jausmai apmirę jus bemato
Kaip kūnus ir balsus, o juk iš tikro
Neturite nei kūnų, nei balsų.
Nereikia man didybės apgaulingos,
Nenoriu ir šlovės, kurios nevertas,
Nereikia man iliuzijų, apgaulės,
Kuri net nuo švelniausio vėjo dvelksmo
Ištirpsta, tarsi rūkas išsisklaido –
Taip, kaip migdolas, žydintis vėlai,
Pažadina rausvuosius savo žiedus,
Nelyg nerūpestingas paauglys,
Štai vėjui vos padvelkus jie užgęsta,
Nudžiūsta, byra žemėn, krinta
Rausvi jų vaiskūs drabužėliai,
Pradingsta jų skaistumas ir spalva.
Aš jus pažįstu, jus gerai pažįstu,
Žinau gerai, kad visa tai, kas vyksta,
Yra lyg sapnas, mano jau regėtas.
Apgaut manęs jau nebegali niekas,
Žinau gerai, gyvenimas – tai sapnas.

II KAREIVIS

Jei tu manai, kad mes tiktai apgaulė,
Pakilk greičiau į šitą aukštą kalną,
Atmerk akis, dairykis ir matyki –
Štai žmonės, jie tavęs išeinant laukia,
Jie nori tau vienam tiktai paklusti.

SIGIZMUNDAS

Aš vienąkart jau visa tai regėjau.
Taip aiškiai kaip dabar kad tai regiu,
Ir nors mačiau tuomet aš viską skaidriai,
Žinau, tai buvo sapno vien žaismė.

II KAREIVIS

Dangus mus perspėja, kad laukia žygiai
Didingi, pone, štai todėl, matyt,
Jūs ateitį tuomet sapne regėjot
Ir buvot perspėtas, kad šitaip bus.

SIGIZMUNDAS

Neklysti tu, tai buvo pranašystė,
Sakykim, jog tikiu, kad tai tiesa.
Gyvenimas atrodo šitoks trumpas,
Sapnuokime tad, siela, susapnuokim
Iš naujo viską. Betgi turime sapnuot
Be galo atsargiai ir išmoningai,
Kad kitąkart mums tektų atsibusti
Kitu, daug kartų geresniu metu.
Mes pasistenkim būti išmintingi,
Ir niekada neteks mums nusivilti,
Juk gali iš nelaimės juoktis tas,
Kuris išklausė gero patarimo.
Apdairūs būkim, numatykim viską,
Žinokime, kad valdžią gaunam
Tik laikinai, tik skolinamės ją,
Tad drąsiai galim ją susigrąžinti.
Kariai, už viską jums dabar dėkoju,
Jūs buvot man ištikimi ir tikit,
Kad išvaduoti jus visus galėsiu
Iš priespaudos, iš svetimų vergijos.
Tad griebkite ginklus, tuojau regėsit,
Kaip jus, kariai, į nuožmią kovą vesiu.
Aš ketinu sukilt prieš savo tėvą,
Ginklu susigrąžint, kas man priklauso,
Dangus padės man šitai padaryti –
Prie savo kojų tėvą aš regėsiu.

Į šalį

Jei tik anksčiau neteks man atsibusti.
Bet išmintingas nekalba žmogus
Apie kol kas nepadarytus darbus.

VISI

Tegul gyvuoja Sigizmundas, tegyvuoja.

Įeina Klotaldas

KLOTALDAS

Kas daros čia, koks triukšmas, o dangau?

SIGIZMUNDAS

Klotaldai?

KLOTALDAS

Pone?

Į šalį

Rodos, man
Teks šiuokart princo įniršį pakelti.

KLARINAS

Į šalį

Ko gero, nulėks Klotaldas nuo uolos.

KLOTALDAS

Krentu, valdove, aš prie tavo kojų,
Žinau, kad teks numirti man dabar.

SIGIZMUNDAS

Pakilk, pakilk, senoli, nuo grindų,
Nes tu esi žvaigždė, mane tu veski,
Kad aš tikrai žinočiau, kur einu.

Juk suprantu – mane tu auginai,
Tad tau esu skolingas amžinai,
Klotaldai, ranką duok.

KLOTALDAS
Ką tu sakai?

SIGIZMUNDAS
Juk aš sapnuoju, ir todėl aš noriu
Sapne daryti gera, nes pritinka
Daryti gera, netgi sapnuose.

KLOTALDAS
Bet jei dabar tu ketini daryti gera,
Jei ryžtas tavo tikras, tai tikiu,
Kad tu neįsižeisi, jeigu aš
Tą patį ką ir tu šiandien darysiu.
Prieš savo tėvą tu ruošies kariauti?
Šiam žygy negaliu aš tau padėti,
Aš negaliu sukilti prieš valdovą.
Regi dabar mane prie savo kojų,
Tad paskubėk mane užmušti.

SIGIZMUNDAS
Niekše.
Tu nedėkingas išdavike. Bet, dangau,
Į šalį
Padėk man nuraminti savo aistrą,
Juk aš net nežinau, ar nesapnuoju –
Klotaldai, tavo kilnumu
Galiu tiktai žavėtis, pavydėti.
Keliauk, senoli, tu tarnaut karaliui.
Gal teks mums susitikt kovos lauke –
O jūs, kareiviai, čiupkite ginklus.

KLOTALDAS

Tau nusilenkdamas žemai dėkoju.

Išeina

SIGIZMUNDAS

Fortūna šaukia: „Prince, eik valdyti."
Nežadinkit manęs, jei aš sapnuoju.
O jei tikrovė tai, neužmigdykit,
Bet nesvarbu – tiesa tai bus ar sapnas,
Žinau tik viena: aš darysiu gera.
Jei tai tikrovė – kad taip pasiliktų,
Jei sapnas, kad neliktume vieni,
Kada lemtis pažadins, lieps mums keltis.

Išeina. Skamba ginklai
*Įeina karalius **Bazilijas** ir **Astolfas***

BAZILIJAS

Astolfai, ar pajėgs kas sulaikyti
Laukinį žirgą, lekiantį pirmyn?
Ir upės srovę aukštupin varyti,
Kada į jūrą skuba ji srauni?
Kas gali sunkų luitą sustabdyti,
Kada jis į bedugnę lekia gilią?
Bet visa tai dar lengva padaryti,
Atrodo, matant liaudį kylant.
Kad minios telkias, skelbia gandas toliuos,
O aidas kalnuose jį pakartoja.
Vieni Astolfo, o kiti tik princo nori,
Ir teisingumas būt svarbus nustoja.
Ir tampa siaubas grynas čia svarbesnis –
Teatre tame kartojas vienas veiksmas.

Astolfas

Valdove, nevalia mums džiaugtis,
Plojimai aidūs turi greit nutilti.
Iš tavo rankų Lenkiją aš gausiu
Ir karalystę šią tikiuos valdyti.
Kol kas ji atsisako man paklusti,
Turiu nusipelnyti šios garbės.
Man metas jau į nuožmią kovą pulti.
Atveskit žirgą, reikia man skubėt.

Išeina

Bazilijas

Nuo neišvengiamo pabėgti nepavyksta,
Ir pildosi blogiausios pranašystės,
Jei tai lemtis, nuo jos jau nepabėgsi,
Ir jeigu vengsi, tik arčiau pakviesi.
Tokia tvarka. Taip reikia. Tai baisu.
Kai bėgi nuo lemties, baisus finalas,
Aš saugojaus, tačiau dabar man galas.
Aš viską pats sugrioviau iš tiesų.

Įeina Estrelja

Estrelja

Tik tu gali, valdove, sustabdyti
Minias, kurios visur į gatvę plūsta,
Tu privalai dabar tai padaryti,
Kol dar yra viltis, kad jos paklus tau.
Kitaip regėsi – viskas kraujy skęsta,
Ir tvinsta iš visur raudonos bangos,
Nelaimėse nugrimzdęs tavo kraštas,
Jau Lenkijoj košmarai baisūs tvenkias.
Taip, žvelk, pražūna tavo karalystė,

Taip viską siaubia įniršis nuožmusis.
Matyti tai sunku man pasiryžti –
Štai saulė merdi, alpsta vėjo gūsis.
Akmuo kiekvienas antkapiu pavirsta,
Ir kiekviena gėlė – nelyg paminklas,
Kiekvienas namas kapas man atrodo,
Karys kiekvienas jau seniai lavonas.

Įeina Klotaldas

KLOTALDAS
Aš pas karalių. Taip džiaugiuos atvykęs.

BAZILIJAS
Sakyk, kas Sigizmundui atsitiko?

KLOTALDAS
Sukilo žmonės – monstras šimtarankis –
Iš bokšto princą savąjį ištraukė,
O jis tuomet matydamas, kad sostas
Jam vėl teisėtai gali atitekti,
Į kovą minią paskubėjo telkti
Karališkai didingais savo mostais.

BAZILIJAS
Man žirgą duokite, nes privalau
Aš nugalėti sūnų nedėkingą.
Jei mokslas klydo, teprabyla ginklas.
Karūną reiks apginti pagaliau.

Išeina

ESTRELJA
O aš su tavimi į kovą stosiu
Ir būsiu lyg Belona, karo deivė.

Jai mūšyje prilygti aš tikiuosi –
Matysi, kad galiu aš būt kareivis.

Išeina, skamba ginklai. Įeina Rosaura, *sulaiko* Klotaldą

ROSAURA

Tave į kovą tavo ryžtas šaukia,
Nerimsta tau karšta širdis krūtinėj,
Ir išsiilgęs mūšio laukas laukia
Tavęs – tai mūšis paskutinis.
Tu juk žinai, kad šičia atvykau
Varge, paklydusi, nuliūdus.
Tik tavyje paguodos aš radau,
Apsaugojo mane tavo kilnumas.
Tuomet man įsakei, kad apsirengčiau
Aš moterim ir rūmuose gyvenčiau,
Tenai turėjau skausmą slėpdama
Astolfo saugotis ir būti tik dama.
Bet jis pamatė vis dėlto mane,
Man tąkart dar pavyko išsisukti,
Tačiau aš negaliu toliau taip būti –
Estrelją šiąnakt jis matys sode.
Nuo jo turiu paslėpusi aš raktą
Ir to turėtų mums visai pakakti –
Maldauju, tamsoje tenai nueiki,
Ir tai, ką reikia baigti, šiąnakt baiki.
Tenai atkeršysi, ir tau padės dangus,
Už mano garbę, mano baisią skriaudą –
Bajorui nedera pamiršti, kad jam skauda,
Tad paskubėk, šis metas palankus.

KLOTALDAS

Taip, tai tiesa, aš su tavim, Rosaura,
Vos pamačiau, ėmiau tave globoti,

Matydamas, kaip nuskriausta tu raudi,
Norėjau tau aš viską atiduoti.
Norėjau, kad tu moterim atvirstum,
Nes jei Astolfas kartais pamatytų,
Kad jam mintis nekiltų, jog tuomet
Bausmės už savo poelgius jisai išvengs.
Tuomet gerai aš apgalvojau,
Kaip reiks Astolfui spąstus spęsti,
Kad būtų nubaustas nusikaltimas jojo,
Kilnus negali įžeidimų kęsti.
Kad teks jį nužudyti, aš žinojau,
Tai kas – ne mano jis valdovas.
Aš šitaip sau vienatvėje klejojau,
Tikėdamas pakviesti jį į kovą.
Jau ketinau Astolfą nužudyti,
Bet pasirodė tuosyk Sigizmundas,
Ir būtų buvęs mano galas liūdnas,
Jeigu ne tavo įžeidėjo ryžtas –
Mane jisai iš nebūties vadavo,
Sutikdamas žiauresnio pono rūstį.
Aš jam dėkingas už gyvybę savo,
Tad kaip galiu kerštingas būti.
Taip aš blaškausi, kelio nesuradęs –
Tau gyvastį, sakai, ašai daviau,
Iš jo aš pats esu gyvybę gavęs,
Tad keršyt jam nebegaliu daugiau.
Aš nežinau, ką man dabar galvoti,
Ką gelbėti ir kam padėti reikia,
Tave apsaugojęs, dabar turiu globoti,
O jis gyvybę man suteikia.
Aš negaliu nuspręsti, ką daryti,
Mano širdis nesugeba matyti.
Nes aš veikiu, tačiau galiu ir jausti,
O kai jaučiu, ranka nekyla bausti.

Rosaura

Dabar jau aš paaiškint privalau,
Kaip tau, bajore, elgtis dera –
Juk menka mums atrodo gaut,
O duoti mums atrodo gera.
Jei tu tikrai šią tiesą supranti,
Jam neturėtum būt dėkingas,
Tu būtumei išties niekingas,
Jei imtum tai, ką duoda tau kiti.
Jis sugebėjo viską taip pakeisti,
Kad tau dabar derėtų įsižeisti,
Gal man davei tik tai, ką jis tau davė,
Tačiau esu globotinė aš tavo,
Todėl tu privalai mane apginti –
Suteikti garbingiau nei pasiimti.

Klotaldas

Kilnus yra tasai, kurs atiduoda,
Bet imantis privalo būt dėkingas –
Mokėjau tau suteikti aš paguodą,
Bet už gyvybę tebesu skolingas.
Aš noriu ir dosnus būt, ir dėkoti,
Garbinga gauti juk tiek pat kiek duoti.

Rosaura

Iš tavo rankų aš gavau gyvybę,
Ir tu patsai tuomet man pasakei,
Kad ne gyvenimas yra tatai,
Jeigu jame skriauda vis slypi.
Matai, iš tavo rankų negavau
Aš nieko. Taigi negaliu
Dabar dėkinga būti tau –
Nors ir atrodo, kad dėkot turiu.
Tu nori būt dosnus, sakei,

Tad man gyvybę pagaliau suteik.
Tu privalai atkeršyt už mane,
Tuomet tik būsiu vėlei aš gyva.

KLOTALDAS

Įtikinai mane, aš viską padarysiu –
Tave aš vienuolyne išlaikysiu.
Juk tai galbūt geriausia išeitis,
Atpirks skriaudas šventa nauja viltis.
Tiek daug nelaimių aš aplink matau,
Netrokštu, kad jų būtų dar daugiau.
Priimtinas sprendimas šis atrodo,
Tave apsaugau, skolą atiduodu.
Tu pasirink šį kelią, mato Dievas,
Daugiau nepadarytų tavo tėvas.

ROSAURA

Jei tėvas būtum, dar galbūt kentėčiau.
Bet tu nesi.

KLOTALDAS

Ką tu daryt ruošiesi?

ROSAURA

Astolfą nužudysiu.

KLOTALDAS

Esi bedalė – neišdrįsi.

ROSAURA

Drįsiu.

KLOTALDAS

Kas įkvepia tave?

ROSAURA

Garbė.

KLOTALDAS

Astolfas tau yra...

ROSAURA

Garbė svarbiau vis tiek.

KLOTALDAS

Karalius tavo ir Estreljos vyras.

ROSAURA

Jis juo nebus, kol mano kerštas gyvas.

KLOTALDAS

Tai beprotybė.

ROSAURA

Aš pati žinau.

KLOTALDAS

Įveiki ją.

ROSAURA

Ne kartą mėginau.

KLOTALDAS

Bet tu prarasi...

ROSAURA

Tai žinau taip pat.

KLOTALDAS

Gyvenimą ir garbę.

ROSAURA

Na tai kas?

KLOTALDAS

Ko nori tu?

ROSAURA

Mirties.

KLOTALDAS

Tai beprotybė...

ROSAURA

Man vis tiek.

KLOTALDAS

Tai pamišimas.

ROSAURA

Man jau nesvarbu.

KLOTALDAS

Tai kliedesys.

ROSAURA

Atkeršyti turiu.

KLOTALDAS

Tu aistrą savo nuramink išties,
Užgniaužki pyktį.

ROSAURA

Ne.

KLOTALDAS

Kas tau padės?

ROSAURA

Viena aš visa tai nuveiksiu.

KLOTALDAS

Nėra kitokio vaisto?

ROSAURA

Nėra vaistų.

KLOTALDAS

Tu pagalvok, dar pasistenk nurimti.

ROSAURA

Nedaug yra kelių, jei nori mirti.

Išeina

KLOTALDAS

Palauki, dukra, jei rengiesi mirti,
Mane kartu turėsi pasiimti.

Išeina
Skamba būgnai, įžygiuoja kareiviai, Klarinas ir Sigizmundas, apsigobęs žvėrių kailiais

SIGIZMUNDAS

Triumfas Romos žygdarbiams prilygsta,
Ji džiaugtųsi, regėdama, kas vyksta –
Žvėris kariuomenę didžiulę štai rikiuoja,
Pasaulį visą jis sumindo kojom.
Bet skrydį sulaikykime, sustokim,

Ir spindesiui šlovės nepasiduokim.
Kas bus po to, kai nugalėjęs būsiu,
Ar kristi vėl turėsiu, kai pabusiu?
Aš lig žvaigždžių siekiu, skaudu bus kristi,
Mažiau jei trokščiau, gal iškęsčiau viską.

Gaudžia trimitas

KLARINAS
Toli matau aš žirgą, o jisai
(Atleiski man, kad pasakoju tai)
Taip primena žemėlapį spalvingą,
Jo kūnas – žemė, siela jo ugninga,
Jį putos tarsi jūros bangą puošia
Ir šnervės pučia orą, ošia.
Taip kūnas, putos, siela, kvapas
Savy sujungia keturis elementus.
Obuolmušis štai skrieja linkui mūs –
Juo moteris čionai dabar atkako.

SIGIZMUNDAS
Nuo jos šviesos man akys jau apako.

KLARINAS
Matau, Rosaura atkeliavo čia.

Išeina

SIGIZMUNDAS
Dangus ją man ir vėl grąžina.

Įeina Rosaura, apsigobusi apsiaustu, su špaga ir durklu

ROSAURA

Kilnusis Sigizmundai, tu matai,
Kaip sklaidosi aplink šešėliai,
Ir pasirodo švytinti gėlėm antai –
ta planeta įrieda į aušrinės glėbį.
Aukštai pakyla virš kalnų ir jūrų
Ir karūnuota kelia savo galvą.
Ji žeria šviesą. Spindulingom burėm
Šviesieji spinduliai apšviečia kalvą.
Tu šitaip štai pasauliui pasirodai,
Skaisčioji saule Lenkijos visos.
Tikiu aš, moters nelaimingos,
Parpuolusios prie tavo kojų, pagailėsi.
Negali vyras juk kilnus atstumti
Pakliuvusios nelaimėn moteriškės.
Tau tris kartus mane matyti teko,
Ir tris kartus manęs nepažinai,
Nes vis kitaip kas kartą aš atrodžiau.
Pirmiausia tu manei, kad aš esu
Jaunuolis, kai ankštam urve
Mes susitikome ir vienas kitą guodėm.
Tu antrąkart kaip moterį matei mane,
Kada šlovė tau kelią nušvietė,
Kai sapnavai, klejojai, šėlai.
Dabar tu trečiąkart mane regi –
Aš moteris, ginkluota tarsi vyras.
Prašyti noriu tavo užtarimo,
Todėl apie save tau viską pasakysiu.
Mane pagimdė moteris kilni
Moskovijos dvare kadais.
Ji buvo iš tikrųjų nelaiminga,
Tačiau turėjo būt labai graži.
Ji vieną kartą krito į akis
Išdidėliui, kurio aš nepažįstu.

Bet apie kilmę aukštą jo byloja
Man mano kraujas. Juo tikėjo
Manoji motina, lyg būtų dievas,
Lietus auksinis, gulbinas ar jautis,
Danają suviliojęs, Ledą ir Europą.
Kol kas nedaug dar tau tepasakiau,
Istorijas senąsias prisiminus –
Kaip reta buvo motina graži
Ir nelaiminga buvo kaip ir visos.
Ji patikėjo išdaviko pažadais
Ir šiandien dar viena vargus apverkia.
O jis nelyg Enėjas, lyg herojus,
Prieš dingdamas paliko savo špagą,
Jos ašmenis apnuoginsiu vėliau.
Jis suviliojo ją ir iškeliavo –
O santuoka, esi nusikaltimas.
Į ją gimiau aš panaši visai,
Tiesiog portretas motinos savos,
Gal grožiu ne, bet likimu tikrai.
Paveldėjau aš savo motinos nelaimes,
Ėjau tokiu pačiu keliu kaip ji.
Galiu išduoti vardą to žmogaus,
Kuris man garbę nuplėšė –
Astolfas tai, bet tariant vardą,
Širdis krauju man apsilieja.
Astolfas buvo nedėkingas tiek –
Kai meilė baigias, dingsta atminimai, –
Kad štai dabar į Lenkiją atvyko,
Tikėdamasis vest Estrelją.
Galėjo būti ji sutaikanti žvaigždė,
Bet lemta buvo jai kitus išskirti.
Likau aš įžeista ir išjuokta,
Pamišusi, liūdna, sutrikus,
Paklydusi skausmų Babilone.

Lyg nebylė slėpiau aš savo skausmą,
Kol vieną kartą motina mane
Prakalbino vienumoje, iškart
Tuomet aš jai visus jausmus išliejau.
Nesidrovėjau nieko jai sakyt –
Taip nusidėjėlis, suradęs pašnekovą
Padaro savo bendrininku jį,
Iškart lengviau kentėti pasidaro.
Ir motina, išgirdus mano skundą,
Paguost norėjo sielvartu savu –
Teisėjas, kuris buvo nusikaltęs,
Kaltes kitiems dažnai lengviau atleidžia –
O mano motinai tuomet atrodė,
Kad bus geriausia, jei aš sekčiau jį,
Priversčiau garbės skolą apmokėti.
Bet patogiau keliauti tapus vyru –
Aš persirengus, špagą prisijuosus
Kelionėn leidaus. Jau dabar galiu
Atskleist šio ginklo paslaptį.
Man motina lydėdama pasakė:
Pasitikėk šių ašmenų ženklais,
Į Lenkiją keliauk ir pasistenki,
Kad pamatytų ją kilniausi žmonės,
Tarp jų tikrai tas vienas atsiras,
Kuris tave paguos, tave globos.
Į Lenkiją atkeliavau galiausiai,
Ir žirgas pasibaidė kalnuose,
Tuomet prie tavo urvo nusileidau,
Ir ten mane išvydęs nustebai.
Turėjau mirti, bet išgelbėjo Klotaldas,
Karalius man gyvybę dovanojo.
Klotaldas, sužinojęs, kas esu,
Mane įtikino, kad apsirengčiau
Pritinkantį drabužį ir tarnaučiau

Estreljai, o kartu kad pasistengčiau
Jos ryšį su Astolfu suardyti.
Tuomet ir vėl tu sutikai mane
Sumišusią, atrodžiau tau matyta.
Klotaldas, įsitikinęs, kad dera
Astolfui ir Estreljai susituokti,
Pamiršęs garbę, pataria jis man,
Kad keršto aš visai atsisakyčiau.
Matydama, kad tu, narsusis prince,
Į kovą nuožmią šiandien pakilai
Išgriauti šio kalėjimo sienas,
Matydama, kad, Sigizmundai,
Esi nelyg žvėris ir kaip uola,
Prieš tėvą pakilai ir prieš tėvynę.
Padėti tau, o prince, atskubėjau,
Suderinusi puošmenas ir šarvą,
Sujungdama su šaltu plienu šilką.
Pirmyn į kovą, turime abu
Šią santuoką skubiausiai suardyti,
Negali vesti tas, kurs buvo mano vyru,
O tau taip pat du sostai svetimi,
Jei bus kartu, galės rimtai pakenkti.
Kaip moteris prašau apginti garbę,
O kaip karys padėti noriu tau.
Ir jei manim kaip moterim žavėtums,
Apginti garbę savąją mokėsiu,
Kovodama viena dėl savo meilės
Aš sugebėsiu būt tvirta, kartu švelni.

SIGIZMUNDAS
Į šalį

Dangau, nejau aš vis sapnuoju?
Kas daros atminčiai manai?
Negali būti, kad sapne sutilptų

Tiek daug dalykų įvairiausių.
Padėk man, Dieve, visa tai suprasti,
Pagelbėk negalvoti apie nieką.
Už ką nusipelniau tokios bausmės?
Jei sapnavau anksčiau, kad aš valdovas,
Iš kur ji žino, ką aš sapnavau?
Vadinasi, tikrovė buvo tai, ne sapnas.
O jeigu tai tiesa, tai vėl nesuprantu,
Kuo nuo tikrovės skirias mano sapnas.
Šlovė karalių panaši išties
Į sapną, tiesą laikome melu
Ir patikim klaidinančia apgaule.
Ir melo, ir tiesos atskirt neįmanu,
Ir nežinai, ar tikra, ką lieti,
Ir kopija tokia begal tiksli,
Kad nežinai – gal tai originalas?
Didybė dingsta tarp pilkų šešėlių,
Mokėkim tad akimirkos laikytis,
Galbūt jinai – vienintelė tikrovė,
Kuri skirta mums, kai nebesapnuojam.
Rosaura mano valioj atsidūrė,
Jos grožis lyg pagundos apžavai,
Tad gal naudotis dera tokia proga.
Sugriauna meilė užtvaras, kurias
Garbė pastato – štai jinai prie kojų.
Tai sapnas, tad sapnuokime, ką norim,
Vis vien pabudus viskas subyrės.
Bet jeigu sapnas tai, tuomet – tuštybė.
O dėl tuštybės nedera prarast garbės.
O jeigu buvo tai visai ne sapnas?
Didingus žygius piešia atmintis,
Bet viską greit sugriaus nusivylimas,
Ir vėjo dvelksmas plėnis išblaškys.
Galvokim apie tai, kas nesibaigia,

Nes amžinybėje šlovė tikroji laukia.
Rosaura įžeista atėjo pas mane,
Tad garbę jai turiu aš sugrąžinti,
O sau turiu grąžinti aš karūną.

Kariams

Tad prie ginklų, į mūšį stosim šiandien,
Nespės šviesa auksinė dingti bangose.

ROSAURA

Jau, Sigizmundai, išeini? Nerūpi
Tau mano skausmas nė trupučio.
Nejau manęs tu taip ir neužstosi,
Nejau net nepažvelgsi į mane?

SIGIZMUNDAS

Rosaura, būna gailestis žiaurus,
Todėl su tavimi aš nekalbėsiu,
Tegul nutyla žodžiai, o darbai
Tegul dabar prabyla iškalbingi.
Aš stengsiuos nežiūrėti į tave,
Nes grožis užgožia įsakymą garbės.

ROSAURA

Ką tu sakai? Kaip man suprasti tai?
Tiek paslapčių painoj tavo kalboj.

Įeina Klarinas

KLARINAS

Ar, ponia, aš galiu tave matyti?

ROSAURA

Klarinai, kurgi tu buvai?

KLARINAS

Buvau tamsiam aš bokšte uždarytas,
Aplošti mirtį vis bandžiau tenai.
Ir jos eilė kortas buvo dalyti.
Ji išmetė figūrą ir maniau,
Kad pralošiau aš savąją gyvybę,
Bet švietalą tuomet staiga radau.

ROSAURA

Kodėl?

KLARINAS

Aš paslaptį žinau,
Kas tu esi. Klotaldas pagaliau...

Dunda būgnai

Iš kur tas garsas? Kas gi tai?

ROSAURA

Aš nežinau. Klarinai, ką matai?

KLARINAS

Štai iš karališkos įtvirtintos pilies
Kariai žygiuoja Sigizmundą nugalėt.

ROSAURA

Manęs nėra greta, aš čia esu.
Koksai žiaurus pasaulis ir baisus.

Išeina. Už scenos girdėti šūksniai

VIENI

Karalius amžinai tegul gyvuoja!

KITI

Už savo laisvę mūšyje kovojam!

KLARINAS

Tegul gyvuoja laisvė ir karalius,
Lai jie abu gyvena amžinai.
O man jau metas paėjėt į šalį,
Man nepatinka kruvini karai.
Aš tyliai gal geriau pradingsiu,
Ir nuošaliam kamputy atsisėdęs
Nerono vaidmenį vaidinsiu –
Jam niekas iš tikrųjų nerūpėjo.
Kodėl gi aš turiu kažko kankintis,
Ten pasislėpsiu, kur gerai matyti.
Saugu čia, nieks manęs neras.
Ir mirčiai aš atkišiu dvi špygas.

Slepiasi
Dunda būgnai, girdisi ginklų žvangesys, įeina karalius Bazilijas, Klotaldas ir Astolfas. Jie bėga

BAZILIJAS

Karalius žlugęs, nugalėtas tėvas.

KLOTALDAS

Kariuomenė pakrikusi, ji bėga.

ASTOLFAS

Taip, išdavikai, rodos, nugalėjo.

BAZILIJAS

Tokiam kare teisus yra laimėjęs,
O išdavikais tampa nugalėti.
Žiaurus sūnus, klastingasis tironas,

Dabar bus šios šalies valdovas.
Tad bėkime, Klotaldai, bėkim.

Už scenos girdisi šūvis, Klarinas krenta sužeistas

KLARINAS

Padėk man, Dieve.

ASTOLFAS

Kas nutiko?
Žiūrėkit – nelamingas štai karys,
Prie mūsų kojų lyg negyvas krito,
Krauju pasruvęs visas jis.

KLARINAS

Aš vargšas nelaimingas tenorėjau,
Pabėgti nuo mirties, bet ją radau.
Mirtis visas slaptavietes apėjus
Surado tą, kurioj slėpiaus.
Nuo jos pabėgti niekam nepavyksta,
O tas, kurs bėga, pirmas ją sutinka.
Skubėkit tad atgal į mūšio lauką,
Tenai, kur kraujas liejas, ginklai žvanga,
Matyt, saugiau nei slėptis kalnuose.
Likimo neišvengsi – tai tiesa.
Mirties išvengti stengtis – jūsų valioj,
Bet valandą mirties tik Viešpats lemia.

Dingsta už scenos

BAZILIJAS

Žinokime, kad mirsim. Tai – iš Dievo.
Kokie akli mes buvome anksčiau.
Štai šis lavonas moko ir byloja,

Jo žaizdos šaukia kruvina kalba,
Kad viliasi tuščiai žmogus apgauti lemtį.
Aš stengiausi apsaugoti tėvynę
Ir pats nuskandinau ją kraujo jūroj.

KLOTALDAS

Likimas, pone, žino, tai tiesa,
Kiekvieną taką tarp aukštų uolų,
Tačiau krikščionims nedera sakyti,
Kad nuosprendis likimo galutinis.
Likimą sugebės įveikti išmintingas,
Kentėti teks, bet jį įveikti stenkis.

ASTOLFAS

Klotaldas, pone, kalba kaip išminčius,
O manyje prabyla karštas kraujas,
Štai žirgas, greitas tarsi vėjo dvelksmas,
Skubėk, o aš juos šičia sulaikysiu.

BAZILIJAS

Jei Dievas lėmė mirtį pasitikti,
Ją pasitiksiu atvirom akim.

Skamba ginklai. Įeina Sigizmundas ir jo kariai

KARIAI

Karalius slapstos čia kažkur, kalnuos.

SIGIZMUNDAS

Suraskit jį. Kiekvieną apžiūrėkit
Medį, patikrinkit kiekvieną krūmą.

KLOTALDAS

Skubėkit, pone.

BAZILIJAS

Kur dabar skubėt?

ASTOLFAS

Ko tikitės?

BAZILIJAS

Astolfai, pasitrauki.

KLOTALDAS

Ką darote?

BAZILIJAS

Klotaldai, trokštu
Baigti.

Sigizmundui

Jei tu manęs ieškojai,

Klaupiasi

Esu prie tavo kojų, Sigizmundai,
Lai sidabrinės garbanos papuošia
Papėdę tavo sosto, prince.
Sumindyki mane ir sunaikink,
Sutrypki mano garbę, nužudyk,
Atkeršyk man, įkalink, uždaryki.
Aš šitaip stengiaus bėgti nuo likimo,
Bet metas jam atėjo pasiduot.

SIGIZMUNDAS

Jūs matėt daugel, Lenkijos didikai,
Dabar klausykit, kalba jūsų princas.
Dangaus lemtis žydrajame skliaute
Raidėm auksinėm esti paskelbta –
Dangus mums nemeluoja, neapgauna,
Meluoja tas, kurs jį apgauti bando,

Žvaigždynų raštą blogiui panaudoja.
Apgauti bandė lemtį mano tėvas
Ir pavertė mane tikru žvėrim.
Jei aš – kilmingas – būčiau gimęs silpnas,
Užtekę būt vien auklėjimo tokio,
Kad tapčiau žvėrimi, pamiršęs kilmę.
Jei žmogui pasakytų – šis žvėris
Atėjus metui nužudys tave,
Nejau tuomet skubėtų jį pažadint?
Jei tartų kas – šita špaga,
Kurią dabar turi tu prie juosmens,
Mirties tavosios taps priežastimi,
Tu ją vargu ar iš makštų ištrauktum.
Jei pranašautų – mirsi vandeny
Ir tavo kapas bus banga sidabro,
Kažin ar plauktų tas žmogus į jūrą,
Kur vėjas griauna krištolo uolas.
O mano tėvui būtent taip nutiko –
Kaip tam, kuris pažadina pabaisą,
Ir išsitraukia mirtinąją špagą,
Ir jūron plaukia, nors ir mirs joje.
Miegojo mano įniršio žvėris,
Ir šėlsmo plienas makštyje ilsėjos,
Nešėlo ir aistrų gūsingi vėjai.
Likimo neapgausi netiesa,
Jinai tik dar labiau pakursto liepsną.
Ir jeigu kas sukyla prieš likimą,
Turėtų būti ypač apdairus,
Jis saugosi nelaimei neatėjus,
Iš anksto bėdą stengias numatyt.
Bet tik tuomet gali įveikti lemtį,
Kai Dievas leidžia žmogui ją įveikti.
Tegul pamokys mus šis pavyzdys,
Šį siaubą visada mes prisiminkim.

Likimas šitaip lėmė, kad matyčiau
Prie savo kojų kritusį karalių,
Toks buvo skelbtas nuosprendis dangaus,
Ir mano tėvas jo įveikti negalėjo.
Ar aš, kurio nepuošia žilas plaukas,
Galėsiu jį įveikt?
Karaliui
Pakilk, karaliau,
Ištieski savo ranką, nes dangus
Jau tau parodė, kad siaubingai klydai,
Kai nuosprendį tikėjaisi pakeist.
Aš savo galvą prieš tave lenkiu,
Sprendimo laukiu aš prie tavo kojų.

BAZILIJAS
Sūnau, elgiesi tu kilniai išties,
Aš antrąkart tampu tavuoju tėvu,
Tu tikras princas, tau visa šlovė
Priklauso. Sigizmundai, nugalėjai.
Telydi visuomet šlovė tave.

VISI
Tegul gyvuoja princas, tegyvuoja!

SIGIZMUNDAS
Tikiuos, kad laukia pergalės manęs,
Pati iš jų didžiausia – nugalėt save.
Tegul Astolfas ranką duos Rosaurai.
Jis žino, kad pridera skolas grąžint.

ASTOLFAS
Tiesa, aš jai esu skolingas,
Bet ji kilmės nežino savo.
Man būtų negarbinga iš tiesų
Su moterim bekilme susituokti.

KLOTALDAS

Sustok, Astolfai, nebetark nė žodžio.
Kilme Rosaura tau nenusileidžia,
Aš ginsiu garbę jos špaga –
Dukra ji mano, turi to pakakti.

ATOLFAS

Ką tu?

KLOTALDAS

Atskleisti nenorėjau,
Aš paslapties, kol jos nepamatysiu
Garbingai ištekėjusios už vyro.
Istorija ilga, bet mano ji dukra.

ASTOLFAS

Jei taip, aš išlaikysiu žodį.

SIGIZMUNDAS

Estreljos nepalikime liūdėti.
Prarado ji garbingą, garsų princą.
Bet aš patsai už vyro ją išleisiu,
Jaunikis neturėtų būt prastesnis –
Aš prie visų prašau Estreljos rankos.

ESTRELJA

Ir man galiausiai laimė šypsos.

SIGIZMUNDAS

Klotaldas mano tėvui visada
Ištikimai tarnavo. Jam dėkoju.
Gali prašyt, Klotaldai, ko tik nori.

I KAREIVIS

Apdovanoji tuos, kurie ne tau tarnavo,
Už tai, kad aš tave iš bokšto vadavau,
Tu man turėtum dosniai atsilygint.

SIGIZMUNDAS

Taip ir bus. Keliauk į bokštą.
Iš jo nebeišeisi niekada,
Sargai tave ten užrakintą saugos,
Nereikia karalystei išdavikų.

BAZILIJAS

Sprendimai tavo stebina visus.

ASTOLFAS

Visai kitoks atrodo šiandien princas.

ROSAURA

Valdovas išmintingas ir teisingas.

SIGIZMUNDAS

Kam stebitės? Kodėl jūs nerimaujat?
Mane gyventi mokė sapnas,
Ir aš dar ir dabar bijau pabusti,
Ir vėl save urve ankštam regėti.
Kad taip nebūtų – aš ramiai sapnuosiu.
Nes sužinojau tiesą pagaliau –
Žmogaus visi darbai tėra tik sapnas,
Ir taip kaip sapnas jie pradingsta,
Todėl aš noriu visą išnaudot
Tą laiką, kurs sapne man skirtas.
Atleisti meldžiam, jeigu kur suklydom,
Kilnus žmogus tikrai atleisti moka.

Didysis pasaulio teatras

Alegorinė misterija

Iš ispanų kalbos vertė Aurelijus Katkevičius

Veikėjai

Kūrėjas

Pasaulis

Karalius

Vienuolė

Malonė

Gražuolė

Turtuolis

Artojas

Varguolis

Kūdikis

Balsas

Akompanimentas

Įeina Kūrėjas žvaigždėtu apsiaustu ir spindulinga aureole

KŪRĖJAS

Gražusis kūriny,
Žemiškosios įvairovės deriny,
Šešėliai toliuos liejas,
Dangaus tu grožį paveldėjai,
Čia tiek žiedų skaisčių,
Kiek danguje žvaigždžių,
Ir gėlės miršta, krinta,
Dangus tik žmogui spindi.
Tu visuma dalių,
Kalnų, šviesų ir vėjų bei kelių,
Vėjuotoje padangėj siaučia
Lyg jūroje laivai sparnuoti paukščiai,
Patvinusiose jūrose skrajoja
Žuvų būriai ir nieks nesikartoja,
Kada pikta gelmių liepsna
Tave nutvieskia spindinčia šviesa,
Į tavo kalnus kopia žmonės,
Kalnų ir lygumų valdovai,
Prieš juos be atvangos kovoja
Pabaisos žemės ir ugnies, vandens ir oro.
Nepastovusis kūriny,
Žavus Visatos audiny,
Stebukle pirmutinis ir didžiausias,
Pasaulis – tavo vardas nuostabiausias.
Tu tarsi Feniksas, lyg aukso paukštis,
Iš pelenų atgimsti.

Pro kitas duris įeina Pasaulis

PASAULIS

Kas mane šaukė?
Regėjau savo viduje,
Slaptingoj gaublio gelmėje –
Sparnai greitieji.
Kas žadina mane? Kam ko reikėjo?

KŪRĖJAS

Aš tavo Viešpats ir Kūrėjas,
Iš mano balso gimsta vėjas,
Iš mano rankos – tavo veidas,
Tamsiai materijai pabusti leidžiu.

PASAULIS

Ko reikalausi? Ko gi tu norėjai?

KŪRĖJAS

Esi tik kūrinys, o aš – Kūrėjas,
Ir šiandien sumaniau
Sukurti šventę sau –
Didžiulę, kad galop galėčiau
Atskleisti savo galią šviesią,
Didybei mano tinka didžios šventės,
Jos atitinka prigimtį ir gamtą.
O šventei juk pritinka,
Kad būtų ir džiugu, ir linksma,
Taigi vaidinimą parinksim,
Žmogaus gyvenimą vaidinsim.
Komedija tebus
Tai, ką šiandien pasaulyje regės dangus.
Esu Kūrėjas, mano šita šventė,
Todėl surinkt man savo trupę tenka.
Taigi pirmuosius žmones aš renkuosi,
Jie suvaidins tą pjesę, kurią duosiu.

Šiam teatre pasaulio,
Kur keturias šalis apšviečia saulė,
Mums dailiai suvaidins.
Aš ketinu visiems jiems padalinti
Po vaidmenį, kurį turės vaidinti,
Tačiau ir aplinka svarbi, kur šventė vyksta,
Scena, papuošalai ir rūbai – viskas.
Todėl aš šiandien noriu,
Kad linksmas ir dosnus, ir geranoris
Sukurtum visa tai,
Kad tikra būtų viskas, kurk gerai.
Nes aš esu Kūrėjas, na, o tu
Esi Pasaulis ir vaidintojas kartu.

PASAULIS

Mano dosnus valdove,
Galingas tu esi begal,
Ir visa noriai tau paklūsta.
Esu pasaulio teatras,
Ir manyje tuojau vaidins
Įvairūs žmonės, kiekvienam
Esu aš pasiryžęs duoti
Viską, ko gali vaidmeniui prireikt,
Taip turi būt,
Aš tiktai vykdau
Įsakymus, nes mano darbas – vykdyt,
O tavo – kurti stebuklus.
Pirmiausia tenka pasakyti,
Kad reikalaujama teisingai
Nerodyt scenos, kol joje nepasirodo personažai.
Todėl tegul ją uždanga
Juoda paslėps nuo jūsų žvilgsnių.
Juk būtų chaosas, jei elementai
Susimaišytų iš pat karto.

Tegul pradingsta šitas rūkas,
Šita tamsi migla, tegul
Bus teatras apšviestas
(Nes jei nebus šviesos, nebus ir šventės).
Šviesą duos
Du šviesuliai, dienos
Žibintas dieviškasis
Ir nakties blyškusis šviesulys.
Su juo žėrės kartu
Šimtai skaisčių brangiųjų akmenų,
Kurie nakties glūdnybėj padalins
Gyvenantiems skirtingus likimus.
Štai pačią pirmą dieną
Naivus ir nuogas, paprastas,
Kaip reikalauja prigimtis,
Pirmasis Viešpats atspindys,
Ten pasirodė sodas,
Vaizdų gražiausių pilnas,
Kad net suabejotum, ar galėjo
Gamta sukurti
Tokį didį grožį
Be mokslo paramos.
Štai skleidžias gėlės,
Palieka lopšį pumpuro
Ir drovios stiebias
Išvysti aušrą pirmąkart.
Štai medžiai kupini
Nokiausių vaisių,
Jei tiktai iš pavydo
Kurio nors neapnuodys šliužas.
Sudūžta tūkstančiai kristalų
Į šukeles ir švyti
Tarsi mažytės ašaros aušros,
Lyg skaistūs perlai.

Kad šitas žemiškas dangus
Jaukesnis būtų, aš nusprendžiau,
Jog būtų neblogai jį aptaisyti
Kur ne kur dirvonuojančiais laukais.
Kur trūko dar kažko,
Aš rastis įsakiau
Kalnams aukštiems, platiesiems slėniams
Ir upės vingrios, sraunios,
Vis raižančios dar jauną žemės veidą,
Jos neša vandenis į žiotis,
Kur jūra juos priglaudžia,
O tada palydi į kitus kraštus.
Taip buvo iš pradžių.
Nėra dar pastatų,
Bet jau netrukus regim,
Kaip gimsta miestai,
Kaip valstybės kurias,
Ir pilys atsiranda.
Galop, kai žemė jau pavargo,
Nes slegia ją kalnai didingi
Ir vėjams užtveria kelius,
Nusprendžiau sceną keist,
Ir visa, kas sukurta,
Jau apsemia juodi
Pasaulio tvano vandenai.
Bet ramiame užuteky toli
Patvinstant ir atslūgstant
Vandeniui ir debesims, sustos
Ilgai bangas vagojęs
Didis laivas –
Jis saugiai atgabeno iki galo
Savo tamsiam triume
Gyvūnus ir paukščius, ir žmones.
Štai ženklas danguje,

Taikos šviesusis lankas.
Trispalvis jis – geltonas,
Violetinis, raudonas.
Ir visos bangos potvynio
Pakluso savo prigimčiai,
Jos atsitraukė, kaip joms ir derėjo,
Užleisdamos tą vietą
Žemei nukamuotai,
Ir ji iš vandenų išniro,
Parodydama savo veidą,
Išvargintą ir blausų.
Taip baigės pirmas veiksmas.
Tuoj prasidės antrasis,
Įstatymo rašyto, kur galėsim
Istorijas parodyt.
Juk kad jįjį gautų
Tauta keliavo iš Egipto,
Ir Raudonosios jūros sausą dugną
Jai teko pereiti, ir traukės vandenys,
Skaisčiajai saulei rodė
Paslaptingiausią gelmę,
Atsiskleidžiančią veidrodžių šimtuos.
Štai du liepsnos stulpai
Apšviečia, rodos, dykumą,
Kai išmuša ta valanda, jie žengia
Į žemę pažadėtą,
Kad gautų amžiną įstatymą.
Štai Mozė kopia į aukščiausią kalną,
Kur apsupa jį netikėtai
Audringas juodas debesis.
Tuomet diena antroji
Baigias, nes baisiausias
Pasaulį gaubia saulės užtemimas,
Ir saulė, regis, žūsta amžinai.

Ir paskutinėj katastrofoj
Regėti galime, kaip spindi kamuolys,
Siūbuoja, ir pradingsta visos
Lygiagretės ir spalvos.
Ir sudreba kalnai,
Sugriūva mūrai,
Ir blyškiuose griuvėsiuose palieka
Tik nuodėmės ir kaltės.
Prasideda trečia diena,
Kai skelbiama gera naujiena,
Kuri tikrus nuveikia stebuklus,
Kuriai geresnis nulemtas likimas,
Nes viešpataus joje malonė, apie ją
Aš nedrįstu daugiau byloti.
Štai į šias tris dienas,
Ir tris įstatymus, bet vieną dėsnį,
Dalinti bando žmonės
Pasaulio amžius tris.
Reiks žengti paskutinį žingsnį, ir
Scenoje, taip puikiai įrengtoj,
Taip neprilygstamai ir puošniai padabintoj,
Žėrės liepsna, tyriausias spindulys,
Kad niekad nepritrūktų
Šventėje ugnies. Kas būt,
Jei aš murmėdamas sau tyliai
Palikčiau nebylus ir kurčias?
Vien pagalvojęs aš suvirpu visas,
Įsivaizduodamas darausi neramus,
Kai aš kartoju, visos šviesos temsta,
O kai bandau suderint, baigias viskas.
Tačiau tegul vėl plečias ši scena,
Tas takas – toks klaikus ir pavojingas,
Toksai, kad lai geriau nemato
Jo kartos ateities.

Parodysim žiūrovams stebuklus,
Bus trys veiksmai ir nieko,
Kad juos parodytume,
Šičia nepritrūks.
Dabar jau viską numačiau,
Ko reikia teatrui, manau,
Kad jau dabar gana, tačiau,
Kaip rengsis jie? Neabejoju,
Kad tu tai apgalvojai,
Nes tavo sąmonėj visi
Prieš gimdami dar žmonės
Sulaukia savo dovanų.
Kadangi iš tavęs
Vaidinti į pasaulį
Išeina jie ir vėl sugrįžta atgalios,
Dabar esu sukūręs
Dvejus vartus: su lopšio ženklu
Ir kuriuos pažymi kapas.
Kad jiems netrūktų
Dailių papuošalų, puošniųjų rūbų,
Kad rengtųsi, kaip paliepia vaidmuo,
Aš numačiau iš karto
Tam, kuris vaidins karalių,
Apsiaustą purpuro ir lauro šaką.
Narsiam kariūnui
Ginklus ir pergales paskirsiu,
Tam, kurs ruošis būti ministru,
Teks knygos, mokslas ir mokyklos.
Vienuolei – paklusnumas,
Karštuoliui – įžeidimai,
Kilniam suteiksiu pagarbą žmonių,
O tautai – laisves...
Artojas čia turės
Savo triūsu paverst vaisingą žemę

Dėl to, kad buvo toks naivus.
Jam duosiu darbo įnagius grubius,
O tai, kuri turės vaidint
Gražuolę, duosiu aš
Skaistumą tobuliausią,
Kuris kitiems nuodais pavirsta.
Neduosiu nieko tik varguoliui,
Nes vaidmenį šį teks nuogam vaidinti,
Tad niekas skųstis negalės
Ir negalės graudentis tyliai,
Nesugebėjęs dailiai suvaidinti,
Nes neturėjęs kaip čia pasipuošt;
Tad jei gerai kas nors nesuvaidins,
Pats kaltas bus dėl to, ne aš.
Dabar jau turime sukūrę
Viską, ko mums prireikti gali.
Ateikit, mirtingieji, pagaliau
Ir pasiruoškite kiekvienas
Vaidinti taip kaip galite gerai
Šiame *teatre pasaulio*.

Išeina

KŪRĖJAS

Jūs šia žeme dar nesat ėję,
Ateikit, mirtingieji, jus šaukiu,
Juk mano žvilgsnis mato jus lygius,
Aš jums šį teatrą pažadėjau,
Kai mano balso jūs dar negirdėjot.
Ateikit čia, kur žvaigždės spindi,
Kur palmės, laurai susodinti,
Kur kedrų šakos skrodžia orą,
Dabar atėjo laikas, noriu
Jums vaidmenis jau išdalinti.

Įeina Turtuolis, Karalius, Artojas, Varguolis, Gražuolė ir Kūdikis

KARALIUS

Paklusti tau visi čionai atėjom,
Nebuvome nė vienas gimęs,
Tačiau, kad tu esi, tikrai mes žinom.
Dabar tau lenkiamės, Kūrėjau,
Lig šiol mes sielos neturėjom,
Nei jausmo, proto, nei gyvybės,
Beformės esame būtybės –
Tau po kojom dulkės,
Tad į jas papūski,
Tuomet ir prasidės vaidyba.

GRAŽUOLĖ

Mes tavo esam sukurti,
Ir mūsų be tavęs nebūtų,
Tai, ką dar gausime, pražūtų,
Gėrio ir blogio neverti,
Bet jei jau esam pakviesti
Į šį pasaulį suvaidinti,
Gali mums vaidmenis dalinti,
Juk esame čia tau paklusti,
Tik tavo balsas verčia mus pabusti –
Negalim nieko pasirinkti.

ARTOJAS

Mano aukščiausiasis Kūrėjau,
Dabar tave galiu regėti,
Tau viską noriu pažadėti,
Aš į tave viltis sudėjau.
Jau greitai viską sužinosiu,
Tu vaidmenį tuojau man duosi,

Jei jį vaidindamas suklysiu,
Tai priekaištus tik sau sakysiu
Ir niekam negalėsiu guostis.

Kūrėjas

Jei tik žmogus, aš taip jaučiu,
Galėtų vaidmenį sau rinktis,
Tai nesiimtų suvaidinti
Nė vienas skausmo nė kančių,
Bet būtų daugel norinčių
Vaidint valdovą ir karalių,
Bet tai tikrai ne jūsų valioj,
Ir mūsų šitame spektakly
Ne tik vaidinti gali tekti,
Bet ir gyventi tekti gali.
Nes aš, aukščiausiasis Kūrėjas,
Žinau, kas gali kaip vaidinti,
Jau laikas vaidmenis dalinti,
Priimkit juos, mano veikėjai.
Tu būk karalius.

Kiekvienam duoda vaidmenį

Karalius

Garbė Kūrėjui.

Kūrėjas

Poniai šiai vaidinti tinka
Gražuolę.

Gražuolė

Aš laiminga!

KŪRĖJAS

Va – tau turtuolį teks vaidinti.

TURTUOLIS

Geriau ir negalėjau viltis,
Gimiau pasauly šiam turtingas.

KŪRĖJAS

O tu artoją čia vaidinsi.

ARTOJAS

Palaima tai ar juodas vargas?

KŪRĖJAS

Tai darbas, tai kasdienis darbas.

ARTOJAS

Aš būsiu blogas darbininkas,
Dėl Dievo, Viešpatie galingas,
Nors ir esu Adomo vaikas,
Man vargo šito nesuteiki,
Nors ir žadi man duoti žemės,
Bet vis dėlto likimas lemia,
Kad nieko nepajėgsiu veikti.
Tokia jau mano prigimtis,
Žinai tikriausiai, mano pone,
Kad būsiu blogas aš artojas
Ir dar blogesnis vyndarys,
Jei tik galėčiau pasakyt:
„Nesutinku“, bet atsistojęs
Prieš Kūrėją net nenoriu
Sakyti taip, nes nepadės tai,
Todėl tegul nebūna keista,
Kad bus vaidmuo manasis blogas.

Esi galingas ir todėl man liepsi
Atlikti pareigą. Čia talento nereikia,
Ir mano kuklią nuomonę priveikia
Tavo valia. Nepasislėpsi –
Štai vietoj vilnos sniego man pridrėbsi –
Teisus Valdove, neturiu kuo skųstis,
Kad tik Kūrėjas nepradėtų rūstaut,
Jo meilės čia esu aš pavadintas.
Aš, Viešpatie, šį vaidmenį vaidinsiu
Iš lėto, kad galėčiau atsipūsti.

KŪRĖJAS
Tau tenka suvaidint vienuolę.

VIENUOLĖ
Iš džiaugsmo siela alpsta.

KŪRĖJAS
O tu vaidinsi skurdžių, vargšą.

VARGUOLIS
Tai tokį vaidmenį man duodi?

KŪRĖJAS
Tu dar negimęs jau pažinsi karstą.

KŪDIKIS
Vaidmuo man teko labai menkas.

KŪRĖJAS
Man vaidmenis jums duoti tenka,
Tarsi gyventumėt, vaidinkit,
Galiu jums likimus dalinti,
Nes aš žinau, kam ko pakanka.

VARGUOLIS

Aš noriu tik atsiprašyti,
Turėsiu vaidmenį gyventi
Varguolio, bet man taip jau lemta,
Turiu už tai tau ačiū pasakyti
Ir nieko negaliu čia padaryti.
Aš to vaidmens nenoriu,
Bet paimsiu. Tiktai, pone,
Jeigu jau vargšą vaidinu –
Ne, Viešpatie, ne taip kalbu –
Priimti jį turiu tarsi malonę.
Bet vis dėlto – kodėl man toks likimas:
Vaidinti elgetą gražiojoj šventėj,
Kitiems džiaugsmai, man vien tik kančios,
Lyg būčiau aš skirtingas gimęs.
Matau, šį vaidmenį štai ima
Mano ranka. Bet nėr jame
Tos dvasios, kaip buvo kitame –
Karaliaus vaidmeny. Vienodi jie?
Ir lygūs mes?
Betgi kodėl
Jaučiuos kitoks aš savo likime.
Jei nudrėbti mes iš skirtingo molio,
Jei siela kitokia varguolio,
Galbūt trumpiau gyvent man liepsi,
Mažiau jausmų širdy įžiebsi.
Bet ar tikrai tu šito nori?
Taip griežta tai atrodo,
Žiauru net, kad skirtingus duodi
Tu vaidmenis lygiems žmonėms.
Sakyk, kuo skirias jie?
Nejau tikrai mes esam nevienodi?

Kūrėjas

Ši šventė bus didinga,
Kiekvienas čia vaidmuo svarbus,
Ir jeigu suvaidinsi tu vargus
Prakilniai, jautriai ir jausmingai,
Tai būsi ne mažiau garbingas
Nei karalius. Jūs būsit lygūs,
Kai užverstos bus šitos knygos.
Dorai vaidink, ir aš manau,
Kad tinkamas bus atlygis ir tau,
Tu pabaigoj suprasi tai iš sykio.
Nenoriu, kad kentėtum
Būdamas vargšu. Tačiau
Tiesiog, kad būt skirtingi, nematau,
Karalius ir varguolis. Tavim dėtas,
Aš atlygio svarbiausio palūkėčiau.
Visi tikrai sulauksit iš manęs,
Ko buvot nusipelnę. Nes
Ką bevaidintum šitoj scenoj,
Visas gyvenimas – spektaklis vienas,
Kurį dar daugeliui vaidinti teks.
Kai baigsis šita šventė,
Prie savo stalo tuosius aš pakviesiu,
Kurie vaidino ir dorai, ir tiesiai
Tą vaidmenį, kuris jiems tenka,
Tuomet ištiesiu savo ranką,
Ir jųdviejų likimai susilygins.

Gražuolė

Bet rūpi vienas dar dalykas.
Kaip šį vaidinimą vadina žmonės,
Gal galite mums pasakyti, pone?

Kūrėjas

Darbuokitės gerai, nes Dievas yra didis.

KARALIUS

Kad nesuklystumėm, labai svarbu,
Vaidinimas atrodo sudėtingas.

TURTUOLIS

Tad pamėginti būtų reikalinga,
Nors ir atrodytų baugu.

VIENUOLĖ

Gal pasiruošti būtų ir smagu,
Bet juk kol kas dar nėra mūsų
Nei sielos, nei šviesos, nebus jų,
Kol nepradėsime vaidinti.

VARGUOLIS

Bet nepabandę net mėginti,
Prasti mes aktoriai tebūsim.

ARTOJAS

Paremsiu skundą aš varguolio,
Tą patį juk ir aš jaučiu
(Į porą tinka iš tiesų
Bėdžius benamis ir artojas).
Nes juk tegul ir stengies uoliai
Parodyt pjesę jau vaidintą,
Jeigu netenka pamėginti,
Vaidindams klysti nesiliauji,
O čia reikės vaidinti naują –
Kaip nuo klaidų mes apsiginsim?

KŪRĖJAS

Dabar, tebus dangus teisėjas,
Paskelbti garsiai ketinu,
Kad sugebėsite pajust,
Kai mirt ir gimti laikas bus atėjęs.

GRAŽUOLĖ

Bet – kas bus patarėjas,
Kada į sceną mums įeit,
Kiek pasilikt, kada išeit?

KŪRĖJAS

Šito nereikia jums žinoti,
Svarbu tiktai laiku suvokti,
Kada jums gimt ir mirti reiks.
Tad visad pasiruošę būkit,
Kad baigsis jau tuojau vaidmuo,
Aš jus pašauksiu pabaigoj.

VARGUOLIS

O jeigu bus jausmai atbukę,
Jei neatspėsime, kaip būti?

KŪRĖJAS

Sakai teisybę tu, varguoli,
Todėl jums duosiu aš vadovą,
Kad jei kas klystų, pataisytų,
Jei nežinotų – pasakytų.
Vadovu bus mano malonė.
Ji pasakys, ką turit veikti,
Tad negalėsit manim skųstis,
Nes viską sužinoję būsit.
O dar jūs gaunat valios laisvę,
Jau teatras paruoštas seniausiai,
Tad ženkit į jo didžią rimtį,
Savo gyvenimo vaidinti,
Kaip ir dera.

VIENUOLĖ

Tad nesidrovėkim,
Eikime į teatrą.

VISI

Paskubėkim,
Dirbti gerai, nes Dievas yra didis!

Jiems pasukus eiti, ateina P a s a u l i s *ir juos sulaiko*

PASAULIS

Viskas ten jau laukia jūsų,
Paruošta scena ir šviesos,
Suvaidinkit visą tiesą
Šiam bendram spektakly mūsų.

KARALIUS

Greitai karūnuotas būsiu.

PASAULIS

Tau karūną duot turiu?

KARALIUS

Aš karalių vaidinu.

Rodo jam vaidmenį, paima karūną ir purpuro apsiaustą ir eina

PASAULIS

Matot, viskas numatyta.

GRAŽUOLĖ

Duok spalvas dar nematytas,
Tūkstančius keistų gėlių.
Iš kiekvieno jųjų žiedo
Sklinda spinduliai gražiausi,
Skleidžiasi, padangėj siaučia,
Budina visus iš miego,

Net ir saulė vos nebėga
Iš pavydo pasislėpti.
Kaip saulėgrąžai ji liepia
Vis žvilgsniu lydėti šviesą,
Taip pati pažinus tiesą
Grožiu vis turės stebėtis.

PASAULIS

Ak, iš kur tokia tuštybė –
Ką norėtum suvaidinti?

GRAŽUOLĖ

Man toksai vaidmuo paskirtas.

PASAULIS

Kas esi?

GRAŽUOLĖ

Žmogaus grožybė.

PASAULIS

Sniegas ir koralai – tai teisybė –
Tau pritinka, piešiny tobulame
Tu esi tokia viena.

Duoda jai puokštę

GRAŽUOLĖ

Kokios skaisčios šitos spalvos,
Lenkit, gėlės, savo galvas,
Krištole, apšviesk mane.

Išeina

TURTUOLIS

Duok man visą savo turtą,
Duok man laimę, sėkmę duoki,
Nes lemties apdovanotas
Ateinu aš šičia būti.

PASAULIS

Aukso spindulingą liūtį
Iš slaptų savo gelmių
Tau aš dovanot galiu,
Visą auksą ir sidabrą,
Kur giliai esu uždaręs,
Tau vienam dabar skiriu.

Duoda jam brangenybes

TURTUOLIS

Kaip smagu, koks išdidus
Su tieka turtų išeisiu.

VIENUOLĖ

Žemės, kur gyventi leistų –
Toks vaidmuo turėtų būt.

PASAULIS

Koks vaidmuo, kuris toks bus?

VIENUOLĖ

Aš – vienuolė santūrioji.

PASAULIS

Tu – vienuolė pamaldžioji,
Eiki – atgailauki, melskis.

Duoda jai rožinį ir maldaknygę

VIENUOLĖ

Man vienuole būti lemta,
Nieko kito ir nenoriu.

Išeina

PASAULIS

Ko tu toks tylus eini,
Ką vaidinsi šiam spektakly?

KŪDIKIS

Juk nereikia jokio daikto,
Jeigu net negyveni.
Man negimus teks numirt.
Tavyje nė kiek nebūsiu,
Vos įžengęs, tuoj pražūsiu,
Iš tamsos einu į tamsą,
O juk kapo aš negausiu
Iš tavęs. Dosnus nebūsi.

PASAULIS

Na, o tau, žmogau, ko reikia?

ARTOJAS

Kad sakyti tau nenoriu.

PASAULIS

Vaidmenį man tuoj parodyk.

ARTOJAS

Tai sakau – nesitikėki.

Pasaulis

Tu elgiesi kaip prastuolis,
Ir atrodo, jau žinau –
Prakaitu pelnysi duoną.

Artojas

Likimas toks bjaurus užklupo.

Pasaulis

Tai paimki šį kauptuką.

Duoda jam kauptuką

Artojas

Pirmojo žmogaus anūkui
Šitoks teko palikimas.
Adomas savo žmona pasikliovė,
Gražuolė jį gražiai apmovė,
Sakė, kad nekaltą vaisių ima,
O užgintas buvo tasai vaisius,
Nežinojo vyras, kad taip baigsis,
Mylėjo apgavikę jis visa širdim
Ir todėl taip pat kaip aš
Savo vaidmenį vaidino baisiai.

Išeina

Varguolis

Jau visiems padovanojai
Laimę, džiaugsmą ir turtus,
Na, o man duok skausmą tu,
Duok nelaimes ir klajonę,
Iš tavęs tikrai nenoriu
Nei karūnos, nei grožybių,

Man nereikia ir gausybės
Aukso. Tu galėtum duoti
Gėdai prisidengti lopą.

PASAULIS

Ką gi tu turi vaidinti?

VARGUOLIS

Vaidmuo manasis – tai kančia,
Tai ašaros ir skausmas nuolatinis,
Prie vaišių stalo visad paskutinis,
Tai neviltis, aplankanti nakčia,
Tai atjauta, kur bunda paslapčia,
Atodūsiai, dejonės tylios,
Tai pojūčiai ir viltys tos nebylios,
Tai atmatų duobė pajuodus,
Kai niekas nieko man neduoda,
Kada slenku į naktį gilią.
Tai panieka – aš atstumtasis,
Ak, kas atjaus varguolį nuogą,
Kuriam nuo ašarų jau bloga,
Vargu, ar šiam pasauly rasis
Bent vienas toks. Tai tęsis,
Kol pasibaigs pasaulis šis.
Tik skausmas vis mane lankys
Ir badas, ir pašėlęs troškulys,
Niekingas poreikis išlikt.
Štai visa tai – mana lemtis.

PASAULIS

Tau nieko duot neprivalau,
Nes tas, kuris vaidina vargšą,
Žinoti turi – jis negausiąs
Iš šio pasaulio nieko. Netgi tau

Aš drabužius atimti privalau,
Nuogas eisi.

Nurengia jį

Teneabejoja
Nieks, kad aš rimtai darbuojuos.

VARGUOLIS

Toks liūdnas šis pasaulis.
Kas aprengtas – dar turtų gauna,
Varguolį jis palieka nuogą.

PASAULIS

Jau teatras paruoštas, veikėjai,
Kurie turėjo būt, visi
Į šitą teatrą pakviesti –
Karalius, visada tiek daug galėjęs,
Gražuolė, dėl kurios kentėjo
Jausmai ne vieno sujaukti,
Ir galingieji pagerbti,
Gailiai maldaujantys varguoliai,
Darbštūs artojai ir vienuolės –
Visi į teatrą pakviesti,
Kad mūsų šventėje vaidintų,
O aš šitai didingai šventei
Suteiksiu erdvę, būsiu teatras,
Ir visa, ko tik reikalinga,
Kad būtų pjesė suvaidinta.
Išeik, galingasai Kūrėjau,
Pažvelk, kaip žmonės atsidėję
Šiai šventei ruošias, teatsivers
Pasaulio vidurys, kuriam
Scena tuoj pasitiks veikėjus.

Su muzika atsiveria vienu metu du gaubliai – viename garbės sostas, kuriame sėdi Kūrėjas*, kitame pavaizduoti dveji vartai – ant vienų lopšio atvaizdas, kiti pažymėti antkapiu*

KŪRĖJAS

Kilniam ir išdidžiam man tinka būti,
Sukūriau šventę šią didingą
Soste sėdėdamas galingas,
Kur amžinai man laikas trunka –
Dabar stebėsiu savo trupę.
Kai į pasaulį įžengi, žmogau,
Lopšio palydimas jaukaus,
Ir kai į kapą jau slenki,
Žinok gerai – ką vaidini,
Kūrėjas stebi iš dangaus.

Įeina Vienuolė *su instrumentu ir gieda*

VIENUOLĖ

Tegul Viešpatį pagarbins
Saulė, mėnuo ir žvaigždelės,
Tegul gėlės galvas kelia,
Gieda giesmę Jojo garbei,
Lai liepsna, šviesa ir spalvos,
Ir rasa, ir šerkšnas baltas,
Vasaros ir žiemos šaltos
Lenkias Jam. Nusileis ši uždanga,
Ir išvysim danguje
Teisiantį kiekvieną žmogų.

Išeina

KŪRĖJAS

Niekas neskamba geriau
Nei viltis ištikimoji.
Danielius taip giedojo
Ir numaldė jis tuojau
Tirono nirtulį žiauraus.

PASAULIS

Pjesę šią kažkas turėtų
Priešgiesmiu dailiu pradėti.
Štai ant pakylos aukštai
Tu malonę jau matai.
Ji galėtų mums padėti,
Balsas jos labai tam tinka.

Ant pakylos – ten, kur buvo Pasaulis, – pasirodo Malonė, jos rankoje – pjesė

MALONĖ

Šiandien aš esu malonė,
Šventę pristatau šią, pone,
Klystančius turiu taisyti.
Šitoj knygoj surašyta
Pjesė, kurią teks vaidinti,
Galima trumpai priminti
Esmę.

Dainuoja

Kaip save turi mylėti
Artimą ir darbuotis netingėti,
Nes Aukščiausias yra didis.

PASAULIS

Tai pratarusi, paliko
Mus šį vakarą Malonė.

Jau galėčiau ir nutilti,
Noriu tik prisistatyti:
Aš esu žiūrovas šičia.
Ša, netrukus prasidės
Lauktas taip ilgai spektaklis.

Pro lopšio vartus įeina Gražuolė ir Vienuolė

GRAŽUOLĖ

Eikim pasivaikščioti sykiu
Šiais laukais, kur kitados
Gimė gegužė ir grožis,
Saulė spindulius tik žeria,
Tiktai mudviem visa tai,
Tiktai mums visa grožybė,
Spindulingoji šviesa,
Kilimai žiedų gražiausi.

VIENUOLĖ

Tu žinai, kad aš nemėgstu
Net išeiti iš namų,
Man miela manoji celė,
Jos palikti negaliu.

GRAŽUOLĖ

Tu norėtum tiktai melstis,
Atgailauti ir kentėti.
Nesidžiaugsi skaisčia saule.
Dieve, kam tuomet sukūrei
Pievą, kupiną žiedų,
Jei negali ji pradžiugint
Nei tavo uoslės, nei žvilgsnio?
Kam tada sukurti paukščiai –
Tie, kur girias savo plunksnom

Kaip gražiausiais puošmenim,
Jei negalim jų klausytis?
Kam tuomet drabužiai puikūs,
Jei lytėjimui užginta
Jų pajusti švelnų svorį?
Kam skirta saldybė vaisių,
Jeigu skonio nenudžiugins
Jų saldus, brandus nokumas,
Jei negalime ragauti?
Kam galiausiai Dievas kūrė
Kalnus, slėnius, dangų, saulę,
Jei žiūrėt į juos užginta?
Man atrodo, nedėkinga
Būsi, jeigu nesidžiaugsi
Tuo, ką Dievas žmogui davė.

VIENUOLĖ

Viskuo žavėtis tinka,
Džiaugtis galim ir grožėtis,
Ir už grožį padėkoti,
Bet negalime pamiršti –
Ne savaime atsirado.
Grožis turi mums priminti,
Kad yra aukštai Kūrėjas,
Turime Jam būt dėkingi.
Neisiu niekur iš namų,
Aš pasirinkau – tikėti,
Aš atsižadėjau visko
Ir dabar esu vienuolė.

Išsiskiria

GRAŽUOLĖ

Na, o aš esu gražuolė,
Noriu, kad mane matytų.

Pasaulis

Neilgai kartu keliavo
Susilaikymas ir grožis.

Gražuolė

Tebus tinklas mano kasos,
Tepaspendžia meilė spąstus
Kiekvienai šalčiausiai širdžiai,
Net pačiam menkiausiam jausmui.

Pasaulis

Man atrodo, viena klysta,
O kita gerai vaidina.

Vienuolė

Kaip save man paaukoti,
Ką daryti?

Gražuolė

Kaip parodyt,
Kad esu tokia graži?

Malonė

Dainuoja

Darbuokitės, nes Dievas yra didis.

Pasaulis

Šitos suflerės, atrodo,
Mūs gražuolė negirdėjo.

Įeina Turtuolis

Turtuolis

Stebuklas tai, bet man dangus
Turtus ir galią davė,

Ir šis stebuklas leido man
Pažint visus malonumus.
Dabar man niekas nepatinka,
Kas dar man nepriklauso,
Prie savo stalo nustembu,
Kad dar ne viską aš regėjęs.
Atrodo, trūksta man tiktai
Veneros pieno, pagaliau
Vien tinginystė, malonumai,
Pavydas, puotos ir troškimai
Mano jausmus šiandieną valdo.

Įeina Artojas

ARTOJAS

Kas pabandė sprandą lenkti
Taip kaip aš. Vargstu kas dieną,
Kad tiktai galėčiau
Save ir šeimą išmaitint.
Vagoja arklas žemės veidą,
Aš jo valdovas, atiduodu
Aš žemei savo vargą ir mainais
Už tai iš josios maisto gaunu.
Ginklai manieji – pjautuvas ir arklas,
Su jais, prieš juos kariauju nuolat,
Prie vynuogynų pridera kauptukas,
O rugiapjūtėj pjautuvo prireiks.
Gegužė ir balandis kai ateina,
Užpuola vandeniui aistra mane,
Netekčiau aš vandens – tuomet
Tikrai pražūčiau.
Taip aš kasdien renku vis savo duoklę
Iš tokio paveldo, kurį gavau,
Ir godulys užklumpa vieną dieną

Nuliūdusį artoją.
Aš savo prakaitą praliejau,
Todėl už mano darbo vaisių
Man turi sumokėti tiek, kiek noriu,
Kiek vertas jis, turėčiau gauti.
Aš nekaupiu turtų,
Man nesvarbu, ką kas kažkur galvoja,
Bet turi sumokėti,
Jei kas nepasirūpino savim.
Be to, žinau, kad jeigu nepalytų
Balandį (o aš melsiu Dievo,
Kad nelytų) kainuotų
Mano klėtis daug dukatų.
Aš būčiau turtingiausias čia aplinkui,
Visiems aš būčiau reikalingas,
Bet jau labai pasipūčiau,
Dabar – prie darbo metas.

MALONĖ
Dainuoja
Darbuokitės, nes Dievas yra didis.

VIENUOLĖ
Jūs negirdėjot šito patarimo?

ARTOJAS

Atrodo kartais tarsi būčiau kurčias.

PASAULIS
Lengvai jo neišmuši iš vėžių.

ARTOJAS
Nes mano vėžėse – sunkus vežimas.

Įeina Varguolis

VARGUOLIS
Nuo pačios pradžios pasaulio,
Ar kas matė tokį vargą
Kaip manasis. Šita žemė –
Mano puikūs, erdvūs rūmai,
O dangaus šviesusis skliautas –
Man padangtė, bet kamuoja
Mane ir šerkšnas, ir kaitra,
O troškulys ir badas mane žudo.
Suteik kantrybės man, o Dieve!

TURTUOLIS
Ką nuveikiau, kad toks turtingas
Dabar esu?

VARGUOLIS
Ką padariau,
Kad tenka brist per kančią?

MALONĖ
Dainuoja
Darbuokitės, nes Dievas yra didis.

VARGUOLIS
Kaip guodžia šitas balsas.

TURTUOLIS
Kas gieda nuobodžias giesmes?

VIENUOLĖ
Į sodus šiuos tuojau įžengs karalius.

Turtuolis

Pakankamai galingas pats esu
Ir nesilenksiu.

Gražuolė

Reikia
Man prieš karalių pasirodyt.
Jei pastebės jis mano grožį,
Tai mano meilei irgi pasiduos.

Artojas

Aš iš paskos. Nenoriu, kad matytų,
Jog esu tiktai artojas,
Tegul tik laisvę man ir vėl palieka,
Jokių kitų malonių ir nenoriu.

Įeina Karalius

Karalius

Galinga manoji valstybė,
Ji plyti aplink be ribų,
Kiek saulė aplinkui užmato,
Tiek žemių valdau ir turiu.
Kur jūra skalauja tik krantą,
Kur saulė įspindi rytais,
Esu aš didysis valdovas
Ir viešpatis tikras esu.
Ir mano nuolankūs vasalai
Suklumpa, kai aš praeinu.
Ko dar man reikėti galėtų...

Malonė
Gieda

Darbuokitės, nes Dievas yra didis.

PASAULIS

O suflerė kiekvieną kart
Geriau vis pataria.

VARGUOLIS

Kančios prispaustas aš,
Ir skauda man matyti,
Kokie kiti laimingi.
Galingasai karalius
Patenkintas savo didybe, jis
Net nepastebi, kad aš esu.
Ponia gražioji susikaupusi karaliui
Patikti stengiasi.
Ji net nežino, kad pasauly
Yra tiek daug kančios ir skausmo,
Vienuolė visuomet
Savoj maldoj paskendus,
Tarnauja Dievui ji,
Bet jai tarnauti patogu.
Artojas, kai pavargęs
Pareina iš laukų, jis randa
Padorų stalą savo namuose,
Nors ir ne visko ant to stalo būna,
Turtuolis virš visų pakilęs;
Visam pasauly tiktai vienas aš
Kažko vis noriu iš kitų,
Tad šiandien aš pas juos einu,
Nes gali jie gyventi be manęs,
O aš be jų neišgyvensiu.
Kreipiuosi į Gražuolę
Ir prašau. Dėl Dievo, duok
Man išmaldos.

Gražuolė

Šaltini, pasakyk,
Tu mano sidabrinis veidrodėli,
Koks rūbas man šįvakar tiks,
Kuriais drabužiais reikia pasipuošti?

Varguolis

Ar nematot?

Pasaulis

Tamsuoli, susiprask –
Be reikalo į ją kreipiesi.
Kodėl turėtų rūpintis tavim,
Jei rūpesčio savim jai per akis?

Varguolis

Tokia gausa patvinęs jūsų dvaras,
Aš išmaldos kuklios prašau.

Turtuolis

Ar nėr daugiau, kur šaukti?
Dar įsirioglinsi į miegamąjį man.
Prie slenksčio pasilikęs sau maldauk
Ir į namus man nesilaužk,
Ramybės mano netrikdyk.

Varguolis

Nebūk toks griežtas man.

Turtuolis

Varguoli įkyrus, keliauki sau.

VARGUOLIS

Kai šitiek visko išmeti,
Perniek, argi neduosi
Man išmaldos?

TURTUOLIS

Na jau ne.

PASAULIS

Šykštuolis ir varguolis –
Visai kaip toj patarlėj.

VARGUOLIS

O gal manęs pasigailės
Įstatymas ir protas.
Išdrįsiu į karalių kreiptis:
Aš išmaldos tiktai prašau.

KARALIUS

Pasirūpint tuo turėtų
Mano išmaldininkas.

PASAULIS

Sąžinę karaliaus saugo
Jo ministrai, kaip žinia.

VARGUOLIS

Tu, artojau, gauni juk
Su palaiminimu Dievo
Iš to vieno sėto grūdo
Kupinus javų aruodus.
Vargo spaudžiamas prašau
Išmaldos.

ARTOJAS

Jei ir duoda Dievas,
Tai prieš tai
Turiu daug prakaito pralieti,
Turiu išarti žemę, prižiūrėti.
Nuspręskit pagaliau! Neturit gėdos –
Toks vyras, o maldauja.
Darbuotis eikite, parsisamdykit,
Nebūkit dykaduonis tinginys.
O jei kamuoja badas iš tikrųjų,
Kauptukas štai – jis gali greit padėt
Jums duonos vakarui prasimanyt.

VARGUOLIS

Šįvakar šiam spektakly teko man
Varguolį skurstantį vaidinti.
Aš juk nevaidinu artojo.

ARTOJAS

Kiek aš žinau, nereikalauja
Tasai vaidmuo tik išmaldos prašyt,
O juo labiau – verkšlenti.
O dirbti, prakaituot ir triūsti
Pritinka ir vaidinančiam varguolį.

VARGUOLIS

Dėl Dievo meilės, būkit malonus
Ir žmoniškas, ir atlaidus.

ARTOJAS

O jūs nebūkit įkyrus.

VARGUOLIS

Gal jūs paguodos man suteiksit?

VIENUOLĖ

Paimkit duonos – ir atleiskit.

Duoda jam duonos

VARGUOLIS

Jūs davėt, ponia, duonos man,
Tegul Galybių Viešpats lydi jus.
Palaiko mus visus tik duona,
Kurią Tikėjimas suteikia mums.

VIENUOLĖ

Man silpna.

KARALIUS

Kas gi tai?
Tai rūpesčiai, kurie dažnai
Taip slegia mūsų sesę.

Vienuolė beveik krinta, bet Karalius jai paduoda ranką

KARALIUS

Norėčiau jums padėti.

VIENUOLĖ

Dėkoju. Jūs tik vienas
Man iš tikrųjų galite padėt.

KŪRĖJAS

Dabar jau aš galėčiau ištaisyt
Klaidas, kurių tiek daug regiu,
Tačiau ar tam aš jums daviau
Laisviausią valią

Valdyti žmogiškas aistras,
Kad kiščiausi į pjesės veiksmą,
Tegul savo darbais užsitarnauja
Sau atlygį. Paliksiu juos
Laisvai vaidinti vaidmenis savuosius,
Be abejo, kils sumaištis,
Ir stengsis kuo geriau jie pasirodyt,
O aš kiekvieną jų stebėsiu,
Atėjus laikui nuosprendį paskelbsiu.

MALONĖ
Gieda
Darbuokitės, nes Dievas yra didis.
Deklamuoja
Dabar skelbiu aš kiekvienam,
Skelbiu taip pat visiems kartu –
Nuo šios akimirkos klaida
Nebus klaida, bet bus kaltė.
Gieda
Mylėkit artimą kaip ir save,
Darbuokitės, nes Dievas yra didis.

KARALIUS
Manau, kad šis gyvenimas yra
Tarsi vaidinimas,
Ir žengiame keliu visi kartu.
Tad gal tą kelią trumpinti padėtų
Malonūs pokalbiai, istorijos įvairios.

GRAŽUOLĖ
Turbūt gyventi būtų taip sunku,
Jei negalėtum net pasikalbėt.

TURTUOLIS

Kiekvienas lai istoriją paseks.

VIENUOLĖ

Tai užtruks. Geriau
Tegul kiekvienas garsiai pasakys,
Ką jo vaizduotė piešia.

KARALIUS

Regiu beribę savo aš valstybę,
Savo didybę, šlovę, prakilnumą,
Kur mano prigimtinis sumanumas
Sukūrė miestų margą įvairybę.
Tvirtovių aš turiu gynybai,
Vasalai mano grožį kuria,
Vieni turtingi, o kiti neturi
Nieko. Aš esu teisybė
Ir teisingumas, man pavaldūs
Jų likimai. Kad valdyčiau,
Kad galėčiau iš įvairovės tos
Aš vientisumą kurti, davė dangūs
Man mokslą, kaip valdyti,
Iš atplaišų kaip visumą lipdyti.

PASAULIS

Kaip koks Saliamonas jis prašo
Gebėjimo valdyti šį pasaulį.

Liūdnas Balsas gieda tolumoj – toj pusėj, kur vartai paženklinti kapu

BALSAS

Karaliau žuvusios valstybės,
Savas aistras ir troškimus pamiršk,

Nes šio pasaulio scenoje –
Jau pabaigtas vaidmuo tavasis.

KARALIUS

Man liūdnas balsas sako, kad baigiau
Jau savo vaidmenį čionai.
Šio balso aš klausau
Net nebandydamas mąstyti.
Jau baigėsi vaidmuo ir metas eiti,
Bet nežinau, kur eit turiu.
Nes į vartus pirmuosius, kur dar regiu
aš savo lopšį,
Negaliu, ak varge, negaliu
Nė žingsnio žengti. Kaip žiauru.
Aš negaliu link lopšio žengt nė žingsnio.
Vėl eit bandau. Link kapo,
Vis link kapo aš suku. Taip upė,
Susiliejusi su jūra, tampa jūra.
Taip linksmas trykštantis šaltinis,
Iš upės gimęs (kaip siaubinga),
Vėl grįžta būt upe, taip ir upelis,
Kurs teka iš šaltinio,
Ir vėl bus šaltiniu. Žmogus,
Kai kitados išėjo iš gelmės,
Sugrįš atgal į gelmę kaip nebuvęs
Tuo, kuo ką tik buvo. Kaip klaidu!
Jei baigės vis dėlto mano vaidmuo,
Galingasai ir dieviškas Kūrėjau,
Atleisk, jei kur buvau suklydęs.
Dėl tų klaidų dabar labai gailiuosi.

Išeina pro kapo vartus, kiti taip pat turės eiti pro juos

Pasaulis

Paprašė atleidimo čia karalius,
Gražiai mokėjo vaidmenį pabaigt.

Gražuolė

Jis buvo apsuptas minios vasalų,
Priklausė jam visa garbė.
Nebėra jo.

Artojas

Gegužę lijo.
Javai gražiai subrendę.
Bus metai šie geri ir be karaliaus,
Gyvensim ir be jo.

Vienuolė

O vis dėlto – kaip gaila...

Gražuolė

Ir, aišku, nejauku,
Ką mes be jo darysim?

Turtuolis

Grįšim
Prie mūsų pokalbio.
Sakyk, ką tu įsivaizduoji.

Gražuolė

Aš taip įsivaizduoju viską.

Pasaulis

Kaip greitai sugeba pamiršti
Gyvieji tuos, kurie numiršta.

Artojas

Ypač kai velionis mielas
Šitiek turto jiems palieka.

Gražuolė

Nemarų savo grožį štai regiu,
Karaliui nepavydžiu, pergalių nenoriu,
Nes didingiausią valdžią grožis duoda,
Tą valdžią aš ir taip turiu.
Tiesa, tikrai karalius gali
Gyvybes suvaldyt, aš – dvasią.
Todėl manau, kad mano valioj
Yra daugiau. Turbūt suprasit.
Vadina filosofija „mažu pasauliu"
Žmogų, jis mano atspara,
Jame yra padangė ir dangus yra,
Taigi beveik prilygstu aš dievybei,
Jei pavadinot žmogų jūs „pasauliu",
Tai moteris tuomet yra jo saulė.

Pasaulis

Neklydo Ezekielis, kai pasakė,
Kad painiojasi nuolatos
Pasipūtimas ir gražumas,
Skaistumas ir bjauriausia bjaurastis.

Balsas

Gieda

Žmogiškasis grožis tėra tik
Menkas žiedas gėlės.
Laikas tau eiti, naktis
Jau atsikratė aušros.

GRAŽUOLĖ

Šis skambus ir liūdnas balsas
Jau numirti grožiui liepia.
Jis nemiršta, jis nemiršta,
Tik į prieblandą sugrįžta.
Bet, o varge, kas gi matė,
Kad gražiausios baltos rožės,
Tos, kurias diena išgyrė,
Saulė apglėbė glamonėm,
Kurios skleidės ir žydėjo,
Nenuvystų. Vis dėlto
Nė viena iš jų negali
Vėl į pumpurą sugrįžti.
Bet ar rūpi kam, kad žiedas,
Vos tik aušrą pasitikęs,
Skleidęsis karščiausioj saulėj,
Vysta vakaro sulaukęs.
Man dabar tikrai atrodo,
Aš dabar tik supratau –
Žiedas gimsta, žiedas miršta,
Taip likimo žiedui skirta.
Mano grožio tobulybė
Turi trukti amžinai,
Saulė matė, kaip pražydau,
Teišvysta, kaip nuvysiu.
Jei aš amžina, ar gali
Viskas baigtis? Sakyk, balse.

BALSAS
Gieda

Tavo siela žydi amžius,
Tavo kūnas – menkas žiedas.

GRAŽUOLĖ

Tai, ką tu sakai – baisu,
Neturiu, ką atsakyti.
Iš šio lopšio išėjau
Ir į kapą šį einu.
Gaila tik, kad negalėjau,
Suvaidint vaidmens geriau.

Išeina

PASAULIS

Baigė neblogai jinai,
Atgailavo juk taip pat.

TURTUOLIS

Liko suknios ir karoliai,
Tiktai veidrodžiuos nebėr
Gražuolės.

ARTOJAS

Dar yra
Duonos, vyno ir mėsos paršelio,
Bus Velykos, o gražuolė –
Man negaila jos visai.

VIENUOLĖ

Vis dėlto ir jos man gaila.

VARGUOLIS

Iš tikrųjų, kažko trūksta.
Ką darysim?

TURTUOLIS

Vėl sugrįšim
Ten, kur pokalbis nutrūko.

ARTOJAS

Kai nuo rūpesčių sulinkęs
Aš skubu prie savo darbo,
Karščio nebijau, nei vargo,
Nebaisus man šaltis piktas.
Ir tada man palengvėja
Sieloj, ji tokia lengva.
Aš žinau, kad ši dirva
Kaip ir aš yra dėkinga,
Tam, kuris toksai galingas,
Kūrė žemę ir mane.
Dėkui Tau, Kūrėjau didis.

PASAULIS

Atpildo sulaukti gali
Tas, kurs žino, kam skolingas.

VARGUOLIS

Man patinka šis artojas,
Nors labai jis mane barė.

BALSAS

Gieda

Jau, artojau, tavo darbas
Dabar baigtas amžinai.
Jau pažinsi kitą žemę.
Kur jinai, težino Dievas.

ARTOJAS

Balse, jei galiu aš skųstis,
Jeigu leidi žodį tarti,
Tai norėčiau dabar kreiptis
Į Aukščiausiąjį Teisėją.
Nenorėčiau dabar mirti,

Kol javai dar nesubrendę,
Negaliu palikti žemės,
Kur sudėjau šitiek vargo.
Aš esu, kaip jau sakiau,
Tiktai paprastas artojas –
Apie tai rūsiai byloja
Ir vynuogienojų kekės.
Man laukai apžels žole,
Kiek į šalį paėjėjęs,
Niekas negalės matyti,
Kur javai, kur vynuogynai.
Kaip gražu – javai kaip mūras,
Net smagu į juos žiūrėti,
O manieji bus menkučiai,
Nepakilę aukščiau grumsto.
Jeigu kas mane girdėtų,
Tai tikriausiai pasakytų,
Kad puiki proga numirti,
Kol nereikia derliaus pjauti.
Atsakysiu – ar blogai tai,
Jei norėčiau aš palikti
Tam, kurs viską paveldėtų,
Puikiai prižiūrėtą lauką.
Bet atrodo, kad malonės
Nesulauksiu, nes jau sakė
Balsas, kad man laikas mirti,
Kapo žiojas juodi žabtai,
Aš nepadariau dar visko,
Kas priklausė suvaidinti,
Rūpi tik, kad ne per daug
Aš pasaulio šio gailiuosi.

Išeina

PASAULIS

Niekinau jį iš pradžių,
O jisai mane pamokė
Niekad per anksti nespręsti.
Neblogai artojas baigė.

TURTUOLIS

Liko štai kauptukas, purvas,
Prakaitas, juodi arimai.
Nebėra daugiau artojo.

VARGUOLIS

Rūpesčių daugiau turėsim.

VIENUOLĖ

Tai nelaimė!

VARGUOLIS

Mums jo stinga!

VIENUOLĖ

Aš pravirksiu!

VARGUOLIS

Ką daryt man?

VIENUOLĖ

Ką visiems daryti?

TURTUOLIS

Grįžkim
Prie to pokalbio nutraukto.
Aš taip pat kaip ir visi,
Ką jaučiu, sakyti noriu.

Ar neprimena, teiraujuos,
Šis gyvenimas gėlės,
Kuri sveikina pasaulį,
Nors jau greitai nužydės.
Niekas amžinai nežydi,
Taigi džiaukimės dabar
Ta akimirka trumpa,
Dievas tegul būna pilvas,
Valgyt reikia, reikia gert,
Nes aušra gal ras negyvus.

PASAULIS

Dar Izaijas buvo sakęs,
Kad turtai ne visada
Žmogui išminties suteikia.

VIENUOLĖ

Kas toliau?

VARGUOLIS

Kalbėsiu aš.
Tepradingsta ta diena,
Kai gimiau šiame pasauly,
Buvo ta naktis šalta,
Neišvydau gimęs saulės,
Lydi vis mane kančia.
Nešviečia šviesa tyroji,
Pro tamsias, baisias miglas,
Ji įveikti nevalioja
Sutemų galias juodas.
Amžina naktis aplink,
Ji galingai karaliauja,
Be dangaus man tenka likt,
Ir tamsa vien viešpatauja.

Šimtas žiežirbų menkų,
Viskas, ką galiu regėti,
Saulės nėr, ir apanku,
Nėr žvaigždžių šaltam pavėsy,
Aš visai nenusivylęs,
Viešpatie, tik man sunku,
Nesiskundžiu, nes aš gyvas,
Gimti nuodėmėj klaiku
Ir todėl dabar baugu.

PASAULIS

Sekas neviltį parodyt
Šiam varguoliui, panašiai
Dieną šviesiąją prakeikė
Jobas, kenčiantis labai.

BALSAS

Gieda

Turi pabaigą nelaimė,
Turi pabaigą džiaugsmai.
Jums jau baigės ilgas kelias,
Pasišalinkit abu.

TURTUOLIS

Varge, varge!

VARGUOLIS

Ak, koks džiaugsmas!

TURTUOLIS

Ar nesukrečia tavęs
Šitas balsas, kuris gieda?

Varguolis

Taip.

Turtuolis

Argi nenorėtum bėgti?

Varguolis

Ne.
Būti sukrėstai būdinga
Sielai, kuri bijo, bet ir trokšta
Pamatyti Dievo veidą,
Stoti prieš Aukščiausią sostą.
Neįmanoma pabėgti.
Ir nuo galo šio nebėgo
Nei galia savon tvirtovėn,
Grožis – veidrodžių pavėsin...
Vargas bėgt tikrai negali.
Atvirkščiai – turiu dėkoti,
Kad gyvenimas jau baigės,
Nes su juo kartu ir skausmas.

Turtuolis

Argi tau palikt negaila
Teatro?

Varguolis

Neturėjau laimės
Aš jame, tad nesunku
Man dabar iš čia išeiti.

Turtuolis

Aš, kretinas, palikau
Savo rūmuos savo sielą.

VARGUOLIS

Kaip linksma!

TURTUOLIS

Kaip man liūdna!

VARGUOLIS

Kokia paguoda!

TURTUOLIS

Neramu man.

VARGUOLIS

Tai laimė!

TURTUOLIS

Ak, kaip gaila!

VARGUOLIS

Pagaliau!

TURTUOLIS

Tai žiauru!

Abu išeina

PASAULIS

Kai reikia mirt, labai skirtingai
Šiedu tą žinią pasitinka.

VIENUOLĖ

Ir pagaliau šiame teatre
Aš tik viena pasilikau.

Pasaulis

Juk manyje dažniausiai pasilieka
Tikėjimas, kai nebelieka nieko.

Vienuolė

Taip, nes jisai negali dingti,
O aš galiu, nes juk nesu
Religija, tiktai maža dalelė,
Mane nevertą pasirinko.
Manęs dar nepašaukus balsui
Aš jau žinojau, kad jis šauks
Mane iš kapo, todėl pasauly
Palaidojau save. Dabar skelbiu,
Kad baigėsi jau šis spektaklis,
Kurį rytoj Kūrėjas vėlei kurs.
Tad ištaisykite klaidas,
Jei tik regėjote jas šiandien.

Užsidaro žemės gaublys

Kūrėjas

Aš atlygį visiems jums pažadėjau,
Kuris vaidybą jūsų atitiktų.
Dabar tikrai jūs pamatysit,
Kad visad pažadą tesiu.

Užsidaro dangaus gaublys, Kūrėjas lieka jame

Pasaulis

Trumpai čionai jūs tevaidinot, ir galbūt
Atrodė jums, kad reiks daugiau vaidinti.
Tačiau taip šiam pasauly turi būti,
Kad tai, kas gimsta, turi mirti.
Dabar palikti teatrą jums skubu –

Tuo, iš ko kilo, vėl pavirto.
Turėjo formą, džiaugtis ja galėjo,
Atskriejo dulkės, dulkėmis išėjo.
Dabar aš iš visų turiu surinkti
Tuos daiktus, kur vaidinti jiems padėjo,
Ir be kurių būtų sunkiau vaidinti,
Nes juos trumpam tik patikėjau.
Aš atsistosiu vartuos, bus užginta
Per slenkstį žengti tam, kuris turėjo
Ką nors paėmęs. Turi tai palikti,
Dulkės išeis, nes dulkėmis atėjo.

Įeina Karalius

Ką vaidinai tu šiam spektakly, pasakyki,
Pirmasis pas mane dabar atėjęs.

KARALIUS
Negi pasaulis šitaip greit pamiršta.

PASAULIS
Pamiršta jis – apsidairyt nespėji.

KARALIUS
Buvau aš tas, kurs gali įsakyti
Visiems, kurie žeme šia ėjo,
Nuo pat aušros ligi tamsos juodžiausios,
Kur atilsį suranda mūsų sielos.
Aš daugely valdų buvau teisėjas,
Ir atmintis apie mane ilgai gyvens.
Aš pasirūpint žmonėmis galėjau
Ir pergales švenčiau aš įvairias.
Stačiau dar rūmus, ir šalis klestėjo –
Istorija dar prisimins mane.

Ir prabangiose menėse derėjo
Man purpuras ir laurai, ir valdžia.

PASAULIS
Dabar išeidamas tu čia palik karūną
Išsitrina iš atminties nuoga didybė.

Palieka karūną

Asmuo, išėjęs iš spektaklio, nuogas būna,
Jį veja lauk negailestinga būtinybė.
Ir purpuras, kurs dengė tavo kūną,
Tuoj kito bus veikėjo nuosavybė.
Nes neištrauks jau nieks iš mano rankų
Šio skeptro, laurų, purpuro nei rango.

KARALIUS
Tu purpurais neleisi pasipuošti?
Jei jau davei – ko grasinies atimti?

PASAULIS
Paskolinti tebuvo, o ne duoti –
Tik kol patsai šioj pjesėje vaidinsi.
Jau kitas tuoj į sceną ruošias kopti –
Didybė ir šlovė jam priklausytų.

KARALIUS
Prisimenam, kai priežodį kartojam:
Turi tik tai, ką noriai atiduodi.
O ką, sakyk, aš gauti čia turėjau
Už tai, kad scenoje karalių vaidinau?

PASAULIS
Ar tai pavyko tau, nuspręs Kūrėjas,
Tai jis nuspręs – pagirti ar nubaust.

O aš, jau patikėk, nesidomėjau
Nei nuodėmėm, nei žygdarbiais žmogaus.
Man rūpi tik atgauti, ką gavai,
Išeiti toks turi, kaip atėjai.

Įeina Gražuolė

PASAULIS
Ką vaidinai?

GRAŽUOLĖ
Buvau daili gražuolė.

PASAULIS
Ką tu gavai?

GRAŽUOLĖ
Grožio tobulumą.

PASAULIS
Bet kurgi jis?

GRAŽUOLĖ
Kape prapuolė.

PASAULIS
Pati gamta nustebo ir suglumo,
Kad taip trumpai tu tebuvai gražuolė.
Labai retai man po spektaklio šitaip būna,
Kad noriu pasiimt, o negaliu –
Tu grožio neturi ir aš jo neturiu.
Karaliui savo galią teko man palikti,
Štai čia padėjo savo jis karūną.
O grožio negaliu aš atsiimti,

Nes jis kartu su tavimi pražūna.
Pažvelk į veidrodį.

GRAŽUOLĖ
Nenoriu nė matyti.

PASAULIS
Tai kur tas tavo grožis, kuris buvo,
Kurį daviau? Turi man atiduoti.

GRAŽUOLĖ
Nugrimzdo jis į kapo duobę.
Ten mano puošmenos, dažai,
Ten dingo jazminai, koralai,
Ten dingo rožių kvepiantys žiedai,
Ten veidrodžių švytėjimas nubalo,
Ten dingo ir troškimai, ir sapnai,
Tenai paliko šėlsmas, karnavalai,
Pražuvo atspindžiai ir blizgesys,
Šešėlio nuo šviesos nieks neatskirs.

Įeina Artojas

PASAULIS
O tau ką teko suvaidint?

ARTOJAS

Artoją –
Taip vadinosi vaidmuo, kuris man teko,
Tą žmogų, į kurį ranka numoja
Visi ir niekas neužleidžia tako.
Buvau aš tas, kuriam nedovanoja,
Jei ką netyčia jis ne taip pasako.
Aš dirbau žemę, nugarą lenkiau,
Tiktai artojas paprastas buvau.

PASAULIS

Palik, ką gavęs.

ARTOJAS

Ką tu man davei?

PASAULIS

Daviau kauptuką.

ARTOJAS

Menkas toks niekutis.

PASAULIS

Menkas ar ne, tu duoną juo pelnei.

ARTOJAS

Ir kam dar čia galėtų linksma būti,
Regint, kaip stveria įžūliai
Net menką nieką iš artojo rankų,
Kad aš sveikatą praradau – to nepakanka.

Įeina Turtuolis ir Varguolis

PASAULIS

Kas ateina?

TURTUOLIS

Tas, kur niekad nenorėjo
Tavęs palikt.

VARGUOLIS

Ir tas, kuris labiausiai troško
Tave palikt.

PASAULIS

Ką jūs dabar abu suėję
Čia kalbat? Gal tai koks pokštas?

TURTUOLIS

Buvau galingas aš, turtais apėjęs.

VARGUOLIS

Aš nelaimingas, alkanas, ištroškęs.

PASAULIS

Palik, ką tau daviau.

Turtuolis palieka brangenybes

VARGUOLIS

Matai, kaip lengva,
Kai tegali palikt tik vargą.

Pasirodo Kūdikis

PASAULIS

Tu atėjai į teatrą šį vaidinti,
Tačiau visai nepasirodei scenoj.

KŪDIKIS

Man dar negimus teko mirti,
Karste paliko, ką buvau paėmęs.

Įeina Vienuolė

PASAULIS

Kai kažkada pasauly teko gimti,
Ką tau daviau, ką tau likimas lėmė?

VIENUOLĖ

Prašiau aš paklusnumo, atgailos,
Maldaknygės, tikėjimo, maldos.

PASAULIS

Turi dabar man atiduoti viską,
Juk surinkau jau iš visų, tad teks ir tau.

VIENUOLĖ

Aš negaliu. Tikrai tau nepaliksiu
Maldos ir atgailos, aš supratau,
Kad jos pranoksta viską, kas tik tviska
Tavyje. Su savimi aš juos nešuosi jau.
Bet pažiūrėk – kai ką ir palikau.

PASAULIS

Gerų darbų aš šitiek daug gavau.
Tik juos išeinant jai pasilikau.

KARALIUS

Kas valdė už mane daugiau!

GRAŽUOLĖ

Kas už mane labiau žavėjo!

TURTUOLIS

Aš toks turtingas žemėje buvau!

ARTOJAS

Aš dirbau net kai negalėjau!

VARGUOLIS

O aš tikėjau tik, kad bus geriau!

Pasaulis

Vėlu. Jūs numirėt, ne aš turiu nuspręsti,
Kur jūsų nuopelnai, kur kaltės.
Atsiėmiau kadaise buvusią didybę,
Blyškiu pavirto grožio tobulumas,
Sumenkinau išdidžiąją tuštybę,
Sulyginau kauptuką ir karūną,
Keliaukit sužinot teisybės,
Nes čia juk viskas išgalvota buvo.

Karalius

Kodėl palydi mus dabar kitaip,
Nei sutikai?

Pasaulis

Matai,
Žmogus ateidamas į šį pasaulį gauna
Save, jis auga ir savim jis tampa,
Jis skuba, bėgti nepaliauja,
Atrodo, laimė jau už kampo,
Tačiau tos dienos, kai jis buvo jaunas,
Pradingsta. Ir prisimena jis kapą.
O kapas priima kitaip negu lopšys.
Dabar abu juos jau pažįsta jis.

Varguolis

Jei jau žiaurus pasaulis
Mus išvaro iš šio teatro,
Eikim prie to didžio stalo,
Kur mums atlygį žadėtą
Tuoj įteiks visų Kūrėjas.

Karalius

Nori tu keliauti pirmas?
Ar taip pat jau pamiršai,

Kas buvau? Esi tik skurdžius,
Elgeta prie rūmų vartų,
Mano tu pavaldinys.

VARGUOLIS

Baigėme dabar vaidinti,
Kapo rūbinėje liko,
Kas buvau ir kas buvai.
Tai dabar jau nesvarbu.

TURTUOLIS

Ar jau pamiršai, kaip tąsyk
Išmaldos manęs prašei?

VARGUOLIS

O ar tu man ją davei?
Pamiršai?

GRAŽUOLĖ

Negi nežinai,
Kad turi mane tu gerbti.
Aš gražesnė, turtingesnė.

VIENUOLĖ

Kapo rūbinėj abi
Esam visiškai vienodos,
Ši drobulė lygiai dengia
Mus abidvi. Neatskirsi.

TURTUOLIS

Net ir tu lendi į priekį,
Kaimo jurgi?

Artojas

Gal koks kvailas?
Kai tu numirei, po saule
Menkas tik esi šešėlis.

Turtuolis

Man truputį neramu
Susitikt dabar Kūrėją.

Varguolis

Žemės ir dangaus Kūrėjau,
Susirinko tavo trupė,
Ta, kuri vaidino trumpą
Žmogaus būties spektaklį,
Pakvietei mus vakarienės,
Štai mes čia, tegul jau verias
Šios užuolaidos, kur dengia
Tavo spindulingą veidą.

Su muzika atsiveria dar kartą dangaus gaublys, jame stalas su taure ir ostija, prie jo sėdi Kūrėjas

Pasaulis išeina

Kūrėjas

Štai tas stalas, kur yra
Duona, garbinama danguje,
Pragarmėse gerbiama.
Jūsų laukiu, bet svarbu
Sužinoti, kas galės
Prie manęs dabar pakilti,
Nes iš trupės reikia rinktis
Tuos, kurie dorai vaidino,
Išsigelbėti svajojo,

Kur prisiminė, žinojo,
Ką jiems gero padariau,
Būdamas toks gailestingas.
Tegul žengia prie manęs
Dviese – vargšas ir vienuolė,
Nors pasaulį jau palikę
Duonos šios jie ir nevalgys,
Bet kartu su manimi
Mano garbėje jie liks.

Abudu pakyla

VARGUOLIS

Aš laimingas. Tiek daug buvo
Praeity kančių ir skausmo,
Bet jei kenčiame dėl Dievo,
Tai kančia garbe pavirsta.

VIENUOLĖ

Visko aš atsižadėjau,
Bet dabar esu laiminga,
Nes teisingas buvo kelias.
Taip, laimingas, kuris rauda,
Kuris žino, kad suklysta.

KARALIUS

Aš, Valdove, nors valdžiau,
Bet tavęs atleist prašiau.
Tai kodėl man neatleidi?

KŪRĖJAS

O gražuolė ir karalius
Žemiškos garbės turėjo.
Jos jau gavo, dabar rauda.

Jie pakils, bet ne iš karto,
Ir su jais kartu artojas,
Kursai vargšo negailėjo,
Ne dėl to, kad nenorėjo,
Gal ir gero jam linkėjo,
Nes tikėjosi, kad pats jis
Sau padėti sugebėsiąs.

ARTOJAS
Valkatų labai nemėgstu,
Tai dėl to taip ir elgiausi.

KŪRĖJAS
Jus dabar apdovanosiu.
Verkėt, dėl kalčių gailavot,
Prašėt dangiškos malonės,
Taigi visi trys skaistykloj
Lauksite, kol jus pašauksiu
Pas save.

VIENUOLĖ
Didis Kūrėjau,
Kai nelengva buvo žemėj,
Ištiesė karalius ranką,
Jam turiu už tai atlygint.

Duoda ranką Karaliui ir pakyla su juo

KŪRĖJAS
Jau atleidau jam kaltes,
Pamaldžioji žodį tarė,
Jis gyveno su viltim,
Tiktai laikas baisiai bėgo.

ARTOJAS

Mirusieji graudžiai verkia,
Vos pamatę, kaip vargstu.
Kas anksčiau, o kas vėliau –
Mes visi čia susitikom.
Negi tik valdovo Romos
Šventas laiškas gali gelbėt
Iš šios ašarų pakalnės,
Šio laukimo begalinio.

KŪDIKIS

Aš mokėjau suvaidinti,
Tad kodėl, Kūrėjau didis,
Neapdovanoji?

KŪRĖJAS

Nes mažai
Teko scenoj tau vaidinti –
Nei bausmės tau, nei garbės
Neturiu jokios paskyręs.
Bet juk nuodėmėj gimei.

KŪDIKIS

Ak, kokia baisi naktis
Apgaubia mane lyg sapnas –
Nei bausmės, nei laimės teko.

TURTUOLIS

Jei karalius ir gražuolė
Už anų laikų tuštybę,
Nors raudojo, bet taip kenčia,
O artojo gailios raudos
Sugraudintų kietą uolą,
Aš drebu vos pagalvojęs,

Kad reikės prieit prie sosto,
Kur Kūrėjas viską teisia.
Kaip išdrįsiu ir pažvelgti?
Bet vis viena reikia eiti,
Nes nėra kur pasislėpti
Nuo Kūrėjo teisingumo.
Valdove!

KŪRĖJAS

Kaip drįsti mane tu šaukti?
Nors tikrai esu Kūrėjas,
Bet geriau jau patylėtum,
Tau užginta žengt prie stalo.
Aš – Kūrėjas ir skiriu tau
Žengt į prarają giliausią,
Kur tu pats save kankinsi,
Kur baisias kančias patirsi,
Amžinos tos kančios bus.

TURTUOLIS

Vargas man! Jau liepsnos supa,
Aš krintu į juodą gelmę,
Į bedugnę tokią juodą,
Kad savęs net neįžiūriu.
Kietos uolos virsta paskui
Ir tamsoj mane uždaro.

VIENUOLĖ

Amžina garbė man teko.

GRAŽUOLĖ

Aš galiu dar jos tikėtis.

ARTOJAS

Mes abu kartu, gražuole,
Viltį tokią pačią turim.

TURTUOLIS

Praradau menkiausią viltį.

KŪDIKIS

Nesulauksiu aš garbės.

KŪRĖJAS

Štai šviesos stulpus jau regit,
Štai jie sminga iš padangių,
Šitos šviesos žymi galą
Atgailos, kurią turėjot.
Tad tegul dabar prieina
Ir artojas, ir gražuolė –
Pagaliau abu laimingi prie Kūrėjo švento sosto,
Nes už atgailą jiems tenka
Su manim garbe dalintis.

Abu pakyla

GRAŽUOLĖ

Kokia laimė!

ARTOJAS

Tai paguoda!

TURTUOLIS

Kokios kančios!

KARALIUS

Nugalėjom!

TURTUOLIS
Man taip gaila!

VIENUOLĖ
Kaip man lengva!

VARGUOLIS
Kokia šventė!

TURTUOLIS
Kokios kančios!

KŪDIKIS
Gauna jie, ko nusipelnę,
Man netenka nieko gauti.

KŪRĖJAS
Padangėj angelai,
Pasauly žmonės,
Demonai pragare –
Visi šios duonos trokšta,
Danguj ir pragare,
Visam pasauly pasigirsta
Balsų dermė skambi,
Ji šlovina Kūrėją.

Skamba vargonų daugiabalsis Tantum ergo

PASAULIS
Nes visas šis gyvenimas yra
Tik pjesė, tik spektaklis.
Todėl sudie ištardami
Už viską, kas ne taip, atleisti prašom.

Dama Vaiduoklė

Vertė Aleksys Churginas

Veikėjai

Donas Manuelis

Donas Luisas

Donas Chuanas

Kosmė, *tarnas*

Rodrigas, *tarnas*

Donja Anchela

Donja Beatrisė

Klara, *tarnaitė*

Isabelė, *tarnaitė*

Tarnai

Veiksmas vyksta Madride

Pirmas veiksmas

I scena

Gatvė priešais dono Chuano namus
Pasirodo d o n a s Manuelis ir Kosmė kelionės drabužiais

Donas Manuelis

Viena vãlanda tiktai
Mes į šventę pavėlavom.
Jau po iškilmių! Kaip gaila,
Kad nespėjome atvykti
Į infanto krikštynas.

Kosmė

Kiek per valandą dalykų
Gali žmogui atsitikti,
Kaip per šitą trumpą laiką
Gali viskas apsiverst!
Na, bet jeigu šventė baigės,
Tai į viešbutį skubėkim:
Aš bijau, kad nereikėtų
Mudviem gatvėje nakvot.
Baisiai noriu pamatyti
Mūsų mieląjį bičiulį,

Kurs nekantriai laukia jūsų
Tartum savo mylimos.
Šiltas patalas ir stalas
Paruošti yra iš anksto, –
Net tikėti nesinori
Tokia laime! Iš tikrųjų,
Kam, dėl ko, kuriam perkūnui
Jis taip dosniai šeria mus?

DONAS MANUELIS
Don Chuaną iš Toledo
Aš pažįstu daugel metų.
Sieja mus sena draugystė, –
Jos galėtų pavydėti
Garsūs amžiai praeities.
Mes su juo kadaise, Kosme,
Mokėmės vienoj mokykloj,
Ir sykiu, petys į petį,
Mušėm priešą Piemontė.
O kai hercogas man davė
Aukštą laipsnį karininko,
Mūsų vėliavą iš karto
Jam aš įteikiau. Jisai
Tapo mano adjutantu.
Kada sužeidė jį sunkiai, –
Savo lovon don Chuaną
Aš lyg brolį paguldžiau
Ir slaugiau jį dieną naktį.
Niekas kitas šiam pasauly,
Gal išskyrus vieną Dievą,
Nepadėjo jam, kiek aš.
Savo draugui dar nemaža
Paslaugų esu padaręs,
Bet garbingam žmogui dera

Apie jas verčiau tylėt...
Panašiai geradarybė
Akademijoj aukštojoj
Paveikslingai atvaizduota
Kaip didinga moteriškė,
Nusigręžusi nuo mūs:
Tuo pasakoma be žodžių,
Jog, padarę gerą darbą,
Jį čia pat užmiršti turim,
Nes kitaip kilniausias žygis
Nebetenka juk vertės.
Don Chuanas sužinojo,
Kad netrukus pro Madridą
Aš keliauti ketinu;
Ir norėdamas už viską
Tauriai man atsidėkoti,
Malonion viešnagėn savo
Pakvietė jisai mane.
Bet nors jo laiške smulkiausiai
Aprašyta gatvė, namas, –
Aš nusprendžiau, kad neverta
Man tąsytis su daiktais,
Tad, į viešbutį užsukęs,
Palikau tenai aš mulą
Ir išsiruošiau į miestą
Jo ieškot; tačiau staiga
Pastebėjau daug livrėjų,
Apdarų puošnių daugybę
Ir, supratęs, kokia proga
Vyksta iškilmės čionai,
Pažiūrėti jų panorau.
Bet atėjom per vėlai mes,
Užtatai...

II scena

Pasirodo donja Anchela ir Isabelė, abi užsidengusios veidus šydais

DONJA ANCHELA

Jei iš tiesų,
Kaip tai rodo jūsų rūbas,
Esat tikras kabaljeras,
Toks, kuriuo tikėt galiu,
Aš labai prašau pagelbėt
Nelaimingai moteriškei!
Mano laimė ir garbė
Vien nuo to dabar priklauso,
Ar pavyks anam idalgui
Sužinoti, kas esu.
Jei mane jis pasivytų,
Vargas man! Dėl Dievo meilės,
Teikitės kilmingą damą
Nuo akibrokšto apsaugot
Ir nuo gėdos ją apgint!
Gali būt, ateis toks laikas...
O, sudie! Mirtis man gresia!

Abi greitai išbėga

KOSMĖ

Kas čia – moteris ar vėjas?

DONAS MANUELIS

Ką tai reiškia?

KOSMĖ

Kas daryt?

DONAS MANUELIS

Keistas klausimas! Nejaugi
Leisiu persekioti damą
Ir visaip ją užgauliot?
Tas žmogus, matyt, jos vyras.

KOSMĖ

Kaipgi manote jūs veikti?

DONAS MANUELIS

Gudrumu. Pradžioj reikėtų
Pabandyt jį sulaikyti;
Jei klasta nepasiseks,
Tąsyk, aišku, kalbos baigtos,
Tąsyk viską spręs jėga.

KOSMĖ

Jūs, vadinas, ieškot kliauties?
Aš kai ką jau sugalvojau!
Štai bičiulio mano laiškas:
Jis tikriausiai mums pravers.

III scena

Donas Luisas, Rodrigas, donas Manuelis, Kosmė

DONAS LUISAS

Aš turiu žūtbūt išaiškint,
Kas tokia jinai. Ir ko gi
Ji taip baidosi manęs?

RODRIGAS

Tai galėsit sužinoti,
Jeigu pasivysit ją.

Kosmė prieina prie dono Luiso; donas Manuelis pasitraukia į šalį

KOSMĖ

Dovanokite, senjore,
Kad į jus kreipiuos taip drąsiai...
Kam tas laiškas adresuotas,
Malonėkit pasakyt.

DONAS LUISAS

Neturiu dabar aš laiko.

KOSMĖ

Neatstodamas nuo jo

Jeigu ponui laiko trūksta,
Aš turiu jo iki valiai
Ir paskolinsiu mielai.

DONAS LUISAS

Ko pristojote?

DONAS MANUELIS

Pusbalsiu

Lyg tyčia
Gatvė ši tokia tiesi,
Kad joje matyti viskas
Kaip ant delno!

KOSMĖ

Aš meldžiu jus...

DONAS LUISAS

Dieve, kas per įkyrumas!
Jeigu neisite šalin,
Aš praskelsiu jums pakaušį.

KOSMĖ

Menkas pelnas bus iš to.

DONAS LUISAS

Su tokiais kaip jūs kalbėti
Reikia angelo kantrybės.
Atsitraukit!

Stumia jį

DONAS MANUELIS

Kabaljere,
Šis vyrukas – mano tarnas.
Ką gi jis padarė blogo,
Kad užrūstino jus taip?

DONAS LUISAS

Jūsų priekaištai ir skundai
Man visai nereikalingi;
Aš nepratęs niekam lenktis –
Ir be reikalo nenoriu
Burną aušinti. Sudiev!

DONAS MANUELIS

Jeigu reiks, aš jus priversiu
Nusilenkti mano jėgai
Ir išmušiu jums bematant
Įžūlumą iš galvos.
Aš ramiai, be jokio pykčio,
Pasakiau jums porą žodžių
Ir, be abejo, nelaukiau
Tokio ãtsako šiurkštaus.
Žmonės vyksta į Madridą
Pasimokyt mandagumo, –

Aš gi pats turiu, kaip matot,
Mandagumo mokyt jus.

DONAS LUISAS

Kas man drįsta priekaištauti?
Kas toksai...

DONAS MANUELIS

Užtenka žodžių, –
Tegu prakalba kardai.

DONAS LUISAS

Taip, teisingai pasakyta.

Išsitraukia kardus ir kaunasi

KOSMĖ

Kas per noras jiems badytis?

RODRIGAS

Kosmei

Traukit špagą!

KOSMĖ

Ji, vargšelė,
Nekalta dar kaip mergaitė.
Ir dėl to be niekur nieko
Aš nenoriu judint jos.

IV scena

Įeina donja Beatrisė ir Klara, užsimetusios skraistes, paskui – donas Chuanas su tarnais

DONAS CHUANAS

Leiskit, donja Beatrise!

DONJA BEATRISĖ

Ne. Negalima – ir tiek.

DONAS CHUANAS

Pažiūrėkit: mano brolis
Kaunasi su kažin kuo.

DONJA BEATRISĖ

Galas man!

DONAS CHUANAS

Aš čia, Luisai!

DONAS LUISAS

Luktelk, broli! Tu iškart
Visą numušei man ūpą...
Prašalieti, kabaljere,
Aš prieš jus pakėliau ginklą
Vienas būdamas; dabar,
Kai turiu aš padėjėją,
Tyčia dvikovą nutraukiu,
Tuo paliudydamas aiškiai,
Jog darau tai ne iš baimės.
Likite sveiki. Sudie!
Man baisiausia būtų gėda
Dviese pulti savo priešą,
Tiek parodžiusį drąsos.

DONAS MANUELIS

Aš įvertinti mokėsiu
Jūsų poelgį garbingą.
O jei kiltų bent menkiausia
Abejonė dėl manęs,
Aš kiekvieną valandėlę
Pasiruošęs jums tarnauti.

DONAS LUISAS

Viso gero!

DONAS MANUELIS

Viso gero!

DONAS CHUANAS

Ką matau aš? Ką girdžiu?
Manuelis!

DONAS MANUELIS

Don Chuanas!

DONAS CHUANAS

Kaip? Geriausias mano draugas
Atakuoja mano brolį?
Ne, nenoriu tuo tikėti...

DONAS LUISAS

Tuoj suprasi. Kabaljeras
Užsistojo va už šitą
Tarną puskvailį, kurį
Aš įdūkus išvanojau.
Štai ir viskas.

DONAS CHUANAS

Ačiū Dievui.
Aš manau, tu nesupyksi,
Jeigu aš jį apkabinsiu.
Tai kilnusis Manuelis,
Mano mylimas bičiulis,
Mūsų laukiamas seniai.
Na, prieiki, mielas broli:
Vienas kito narsią širdį
Atviroj kovoj pažinę,
Tapti turite draugais.

Donui Manueliui

Leiskite man jus apglėbti!

DONAS MANUELIS

Iš pradžių aš don Luisui
Noriu padėką išreikšti
Ir užtikrinti, jog niekad
Nenustosiu gerbti jo.

DONAS LUISAS

Pagarbiai lenkiuos kaip draugas
Nuostabiam narsumui jūsų.
Gaila, kad nesupratau aš,
Su kuo reikalą turiu.

DONAS MANUELIS

Aš taip pat tik ką patyriau,
Kaip jūs šauniai mokat kautis:
Ar ne apie tai byloja
Mano persmeigta ranka?

DONAS LUISAS

Ak, kodėl aš šimtą kartų
Pats nepersmeigiau savęs!

KOSMĖ

Tos peštynės man atrodo
Mandagumo pavyzdys!

DONAS CHUANAS

Einam. Reik sutvarstyt žaizdą.
Tu gi, broli, dar palauk;
Greitai donja Beatrisė
Turi šičia pasirodyt:
Ją, sodindamas karieton,
Už mane atsiprašyk,
Pasakyk, kad ji nepyktų.

Donui Manueliui

Prašom pas mane, senjore, –
Pas s a v e, tikriau pasakius:
Jums pagalbą ten suteiks.

DONAS MANUELIS

Menkniekis...

DONAS CHUANAS

Eime.

DONAS MANUELIS

Pusbalsiu

Madridas
Spėjo mano atvykimą
Atžymėti jau krauju.
Blogas ženklas.

DONAS LUISAS

Pusbalsiu

Baisiai pikta,
Kad išaiškint neįstengiau,
Kas gi buvo ta dama!

KOSMĖ

Pusbalsiu

Nukentėjo mano ponas...
Ir pelnytai! Kitą sykį
Beždžioniauti Don Kichotą
Jis vargu ar panorės.

Donas Manuelis, donas Chuanas ir Kosmė išeina

V scena

Donas Luisas, donja Beatrisė, Klara, Rodrigas

DONAS LUISAS

Pagaliau audra praėjo.
Gali vėl dabar, senjora,
Skaisčiai rožėmis žydėti
Jūsų perbalę veidai.

DONJA BEATRISĖ

Kur dingo don Chuanas?

DONAS LUISAS

Teikitės atleisti jam:
Reikalai be galo skubūs
Jį užgriuvo netikėtai...
Savo sužeistą bičiulį
Jis turėjo palydėt.

DONJA BEATRISĖ

Ak, aš mirštu!.. Don Chuanas
Sužeistas?

Donas Luisas

O, ne, senjora,
Ne jisai. Nejaugi aš
Čia stovėčiau kuo ramiausiai,
Jeigu mano tikras brolis
Būtų sužeistas? Nurimkit,
Nesisielokite. Man
Juo skaudžiau į jus žiūrėti,
Kad jokiam nusiminimui
Nėra mažiausios priežasties.

Donja Beatrisė

Aš, senjore don Luisai,
Vertinu jautrumą jūsų,
Rūpestį ir gerą širdį,
Bet likimas man neleidžia
Jums atlyginti už tai.
Mūsų sostinėj, kaip žinot,
Nuoširdumas – retas svečias,
Tad įvertinkit kaip dera
Mano atvirus žodžius.
Dieve jums padėk!

Išeina donja Beatrisė ir Klara

VI scena

Donas Luisas, Rodrigas

Donas Luisas

Sudiev.
Ak, Rodrigai! Niekas šiandie
Man nesiseka. Kai noriu

Pasivyti gražią damą,
Apsigaubusią šydu, –
Man kvailys pastoja kelią,
Ir užverda tuoj kova.
Kas daryt, kada užgriūva
Visos bėdos vieną žmogų?..
Bet prieš vėją nepapūsi.

RODRIGAS

Ypatingai graužia jus –
Žinot kas?

DONAS LUISAS

Na, pasakyk.

RODRIGAS

Graužia jus pavydas broliui
Ir žavingai Beatrisei.

DONAS LUISAS

Neatspėjai.

RODRIGAS

Na, tai kas gi?

DONAS LUISAS

Priežastis tikroji – štai
(Tau vienam ją teatskleisiu):
Man bene užvis labiausiai
Nesmagu, kad don Chuanas
Toks yra neatsargus.
Kaip galėjo jis, Rodrigai,
Įsileisti pas save
Tą vyriškį? Jis juk turi

Jauną seserį gražuolę;
Ji našlė ir nebendrauja
Nė su kuo; vien Beatrisė,
Artima jos giminė,
Atsiskyrėlę aplanko.
Šiaip nežino nieks, net saulė,
Kad gyvena ji pas mus.

RODRIGAS

Regis, jos velionis vyras
Uosto viršininkas buvo
Ir karaliui kaltas liko
Stambią sumą pinigų.
Reikalai jos tiek pašlijo,
Kad jai teko į Madridą
Persikelti slapčiomis
Ir pas jus čia apsistoti.
Bet, norėdamas išvengti
Visokiausių įtarimų,
Don Chuanas liepė taip
Užmaskuot duris jos pusėn,
Jog dabar visiems atrodo,
Kad ten stovi indaują.

DONAS LUISAS

Dievaži, menka paguoda,
Jeigu mūs garbė priklauso
Nuo trapaus, niekingo stiklo,
Kurs nuo smūgio subyrės!

Išeina

VII scena

Donjos Anchelos kambarys dono Chuano namuose. donja Anchela, Isabelė

DONJA ANCHELA

Duok, Isabele, juodą skraistę.
Deja! Likimas atšiaurus
Jau nebeleis, turbūt, pakeisti
Tuos mano apdarus niūrius.

ISABELĖ

Jums persirengti ne pro šalį,
Nes jeigu brolis čion ateis
Ir jus užklups su rūbais tais,
Jisai dar prisiminti gali,
Kad panaši į jus dama
Jam šiandien rūmuos pasitaikė.

DONJA ANCHELA

O, Dieve, kaip kenčiu aš klaikiai
Tarp šitų sienų vysdama!..
Nežino niekas šiam pasauly,
Kad aš nelaisvėje liūdžiu,
Nei mėnuo, nei skaisčioji saulė
Nepastebi manų kančių.
Be vyro mylimo, be draugo
Aš praverkiau čionai akis...
Du broliai per dienas naktis
Mane visur akýlai saugo
Nuo lengvapėdiškų klaidų.
Jie išsikraustytų iš proto,
Jei netikėtai sužinotų,
Kad, apsigaubusi šydu,

Aš teatre buvau šiandieną,
Kur Menas vario trimitu
Vilioja, kviesdamas kiekvieną.
Už ką man šitokia lemtis?

ISABELĖ

Nepykite ant jų, senjora:
Jie skriausti jus neturi noro.
Nėra juk niekam paslaptis,
Kad jūs jauna, grakšti, žavinga
Ir esate našlė; užtat
Lengvai jūs galite kaipmat
Nuslyst į kelią pavojingą.
Nemaža sostinėj našlių,
Iš povyzos labai kuklių:
Jos, regis, nė žmonių nemato,
Kai eina išdidžiai gatve...
O kokį švelnų aromatą
Palieka jos paskui save!
Tačiau, įsmukusios už durų,
Jos tuoj pakeičia veidą niūrų;
Drauge su gedulo šydu
Drovumą sviedžia ant grindų
Ir pagal bet kieno dūdelę
Jos ima šokti tučtuojau...
Bet apie tai – šiek tiek vėliau.
Apie prakilnų svetimšalį
Norėčiau pašnekėti aš.
Ranka numojęs į pavojų,
Už jūsų garbę jis kovojo
Kaip tikras riteris.

DONJA ANCHELA

Dievaž,
Man rodos, jog trumpai ir aiškiai

Tu mintį manąją išreiškei.
Pradžioj apie save mąsčiau
(Kas darbo man, kas jis per
vienas!), –
Bet kai čia pat sužvango plienas,
Aš jo narsumą pamačiau!
Ir kaipgi aš galėjau drįsti
Jį pastūmėt į šią kvailystę?
Ak, visos moterys, deja,
Galvos netenka bėdoje...

ISABELĖ
Dėl jo baugu man truputėlį...
Bet don Luisas atkaklus
Paskui išsyk paliko mus.

DONJA ANCHELA
Palauk truputį, Isabele...

VIII scena

Donas Luisas, donja Anchela, Isabelė

DONAS LUISAS
Sesuo!

DONJA ANCHELA
Senjore, aš matau,
Kad sielvartas tave kamuoja.
Kas nors gal atsitiko tau!

DONAS LUISAS
Taip, įžeista garbė manoji.

DONJA ANCHELA
Pusbalsiu
O, kas daryt dabar? Baisu...
Luisas bus mane pažinęs!

DONAS LUISAS
Man nusibodo, iš tiesų,
Tas atšiaurumas nuolatinis...

DONJA ANCHELA
Bet, mielas broli, pasakyk,
Kas tau yra?

DONAS LUISAS
Kiekvieną sykį,
Kai mudviem tenka susitikti,
Aš vos galiu užgniaužti pyktį...

ISABELĖ
Pusbalsiu
Džiugi naujiena!

DONJA ANCHELA
Ką gi tu
Galėtum man prikišti blogo?

DONAS LUISAS
Ar ne dėl to kiekviena próga...

DONJA ANCHELA
Pusbalsiu
Kas man daryti?

Donas Luisas

Kaip skaudu,
Kaip nesmagu, kad mano brolis
Taip elgiasi...

Donja Anchela

Pusbalsiu

Nelauktas šuolis!

Donas Luisas

Kodėl jis toks, nesuprantu...
Gerai, kad svečią don Chuano
(Kurio visai nepažinau)
Aš taip kardu pakutenau,
Jog jis pajuto ranką mano!

Donja Anchela

Kaip atsitiko tai?

Donas Luisas

Šiandieną
Ėjau per rūmų aikštę pėsčias:
Mat nei raitųjų nei važiuotų
Tuomet sargyba nepraleido.
Staiga matau: draugų būrys
Su moterim kažkokia šnekas
(Jai dengė veidą tánkus šydas);
Visi jos guvų protą giria,
Visi ja žavis... Bet nespėjau
Aš prisiartinti prie jų, –
Jinai nutilo – ir nė žodžio.
Kiti ją ėmė klausinėti:
Dėl ko nustėro ji? Galbūt,
Aš – kaltininkas tokio siaubo?

Pagautas nerimo, aš veltui
Bandžiau jos bruožus įžiūrėti:
Jinai šydu labiau vis gaubės
Ir leidos bėgti pagaliau...
Aš – paskui ją. Kas valandėlę
Grįžiojosi jinai atgal
Ir stengėsi žūtbūt pasprukti.
O aš, įkaitintas smalsumo,
Tolydžio įkandin vijaus.
Čia netikėtai prie manęs
Prišoka kažin koks vyrukas
(Liokajus mūsų naujo svečio)
Ir prisispyręs reikalauja,
Kad laišką perskaityčiau jam.
Tačiau aš sumečiau iš karto,
Kad jį ana dama paprašė
Mane kaip norint sulaikyti,
Ir pasakiau, jog aš skubu.
Jis neatstojo. Aš įtūžęs
Atšoviau jam kažką. Tuomet
Atbėgo jo karingas ponas,
Kurs paviešėt pas mus atvyko,
Ir puolė savo tarno gint.
Mums nebeliko nieko kito,
Kaip griebtis kardo... Štai ir viskas.
Galėjo baigtis dar blogiau.

DONJA ANCHELA

Kokia nenaudėlė! Turiu
Tave aš perspėt, jog nestinga
Čia apgavikių įvairių,
Kurios net žmogų išmintingą
Sugundyt moka. Bet jinai
Tavęs, turbūt, nepažinojo

Ir vien juokais tiktai viliojo.
Tau aš kartosiu amžinai,
Kad reikia moterų bijotis,
Jei jų kaip reikiant nežinai
Ir jei nenori kaip beprotis
Su jom bedugnėn nuriedėt.

DONAS LUISAS
O ką gi tu veikei popiet?

DONJA ANCHELA
Namie viena liūdėjau.

DONAS LUISAS
Brolis
Čionai užėjęs buvo?

DONJA ANCHELA
Ne.
Aplankė rytą jis mane –
Ir pasišalino.

DONAS LUISAS
Keistuolis!
Nejau nerūpi jam sesuo?

DONJA ANCHELA
Tik bartis nepradėk su juo.
Mes turime gyvent gražiuoju
Su mūsų broliu vyresniuoju,
Kuris maitina mus abu.

DONAS LUISAS
Gerai, tiek to, neprieštarauju.
Tikėk, sesute, man svarbu,

Kad tu sau negadintum kraujo.
Bet jeigu tu esi rami,
Tai pasikliauki manimi, –
Aš neužrūstinsiu Chuano.

Išeina

IX scena

Donja Anchela, Isabelė

ISABELĖ

Klausykite, senjora mano,
Tas kabaljeras paslaugus,
Kuris taip narsiai gynė jus,
Po stogu šiuo dabar gyvena
Ir gydo žaizdą... Velniava!
Tiesiog man sukasi galva...

DONJA ANCHELA

Tikrai, nepaprastas dalykas!
Vos į Madridą tik atvykus, –
Su tokiu nuostabiu greičiu
Dėl damos dvikovą pradėti,
Nuo vieno brolio nukentėti,
O kito brolio būt svečiu, –
Ne, čia tai jau per daug trupùtį!
Teisybė, viskas gali būti,
Bet patikėt labai sunku.
Kol mano akys to nematė...

ISABELĖ

Gerai, palaukite. Jį patį
Aš jums parodyt sutinku.

DONJA ANCHELA

Nemėgstu aš kvailų šnekų.
Nuo jo mane juk skiria siena!

ISABELĖ

Bet aš žinau vietelę vieną,
Kur sienos tos kaip ir nėra...

DONJA ANCHELA

Ak, Isabele, būk gera,
Patarki man, kaip juoko dėlei
Bent vieną trumpą valandėlę
Į jį galėčiau pažiūrėt?

ISABELĖ

Nejau neteko jums girdėt,
Jog pagal jūsų brolio norą
Ties durimis, brangi senjora,
Šiandieną stovi indaujà?

DONJA ANCHELA

Tu siūlai ten (aš jau pagaunu!)
Pragręžti skylę ir pro ją
Stebėti svečią mūsų jauną?

ISABELĖ

Ne tai turiu aš galvoje.

DONJA ANCHELA

O ką gi būtent?

ISABELĖ

Man atrodo,
Kad, ponui prašant to, slapta

Prie durų, vedančių į sodą,
Medinė spinta pristumta.
Joje daug indų pristatyta;
Bet, patikėkit, baldą šitą
Jūs galit stumdyt šen ir ten.
Gerai atsimenu: kai man
Reikėjo indaują valyti,
Įrėmus jon kopėtėles, –
Ji ėmė slysti nuo manęs;
Nespėjau nė apsidairyti,
Kai ant grindų gulėjom mes:
Ir aš, ir kopėčios, ir spinta...
Šį kelią, dar neišmėgintą,
Vertėtų išbandyt greičiau.

DONJA ANCHELA

Aš nesipriešinu. Tačiau
Nedaro gėdos atsargumas.
Juk jeigu, indaują atstūmus,
Be jokio vargo aš galiu
Tiesiog įžengt į svečio butą,
Tai lygiai tuo pačiu keliu
Ir čia patekti lengva būtų.

ISABELĖ

Tik nebijokit! Į duris
Reikės vinių įkalti porą
Ir prieš įeinant vogčiomis
Išiminėti jas, senjora.
Šios paprastos gudrybės nieks
Namuos atsekti nepajėgs.

DONJA ANCHELA

Jei kartais pamatysi tarną,
Kuris atneš rūbus čionai,

Tu timptelėki jį už skverno
Ir šnektelėki būtinai.
Pasiteirauk, kaip svečias laikos,
Kaip jo žaizda... Man rodos, greit
Jis iš namų galės išeit
Ir vėlei bus žvalus ir sveikas.

ISABELĖ
Jūs norite pas jį patekt?

DONJA ANCHELA
Taip, man dabar smalsumas paikas
Neduos ramybės dienąnakt...
Aš nekantrauju sužinoti
Ir įsitikint, jis ar ne
Tuomet išgelbėjo mane.
Jei savo kraują paaukoti
Nepabijojo jis tada, –
Tai mano pareiga šventa
Jam bent slapčia atsidėkoti
Ir jo brangiausia sveikata
Tolydžio rūpintis. Man knieti
Tuojau tą spintą apžiūrėti.
Ir jeigu mudviem pasiseks
Jo kambarin įkelti koją, –
Mana širdis neabejoja,
Kad graužtis jam dėl to neteks.

ISABELĖ
Tai man patinka! Na, o jeigu
Jisai kaip nors prasiplepės?

DONJA ANCHELA
Gink Dieve nuo tokių išdaigų!
Orumo mano ir garbės

Jis nepaniekins, duodu žodį.
Kiek ryžto, užmojo šaunaus,
Kiek paslaugumo prakilnaus,
Kiek sveiko proto jis parodė!
Nepatikėsiu niekados,
Kad šitas vyras tvirtabūdis
Pradės kvailioti lyg padūkęs
Ir mūsų paslaptį išduos.

Abi išeina

X scena

Dono Manuelio kambarys
Donas Manuelis, donas Chuanas, tarnas su žiburiu; paskiau pasirodo donas Luisas

DONAS CHUANAS
Prigulkit, mielas mano drauge...

DONAS MANUELIS
O, nesirūpinkit! Nejaugi
Dėl tokio nieko verta man
Tuojau pat gulti patalan?

DONAS CHUANAS
Koksai likimas netikėtas!
Aš nerandu tiesiog sau vietos...
Juk tai nežmoniška kančia
Jus sužeistą matyti čia
Ir mintyse rūgot ant brolio,
Kad mano draugą jis užpuolė
Taip nelemtai...

Donas Manuelis

Kaip kažin ką,
Jo narsas, jo taikli ranka
Pavydą žadina savaime,
Ir aš laikau didžiausia laime
Nuo šiol tarnauti jam...

Įeina donas Luisas ir tarnas su uždengtu krepšiu, kur guli špaga su visais atributais

Donas Luisas

O, ne!
Aš – jūsų tarnas, – vien mane
Dėl visko kaltinti prašau jus.
Neperseniai pralietas kraujas
Man liepia kardą nusijuost:
Širdies įskaudintos paguost
Nebegalės jisai vis viena.
Prakeikiu jojo šveitrų plieną!
Tarytum tarnas įžūlus
Man pasidarė jis bjaurus
Ir aš nenoriu jo matyti!..
Štai jis prie jūsų kojų švyti,
Ir aš su sielvartu didžiu
Pusiau jį perlaužti meldžiu.

Donas Manuelis

Jūs toks narsus, taurus, galvotas,
Jog aš jaučiuosi nuginkluotas.
Su nuoširdžiu dėkingumu
Šį kardą puikų aš imu:
Jį su savim nešioti noriu,
Nes aš žinau, brangus senjore,
Kad jis man žygiuose visuos

Įkvėps neregimai drąsos,
Mane nuo pikto priešo saugos
Ir gins visur kaip tikras draugas.

DONAS CHUANAS

Luisai, aš dėkoju tau.
Dabar aiškiausiai aš matau
Kilnius jausmus don Manuelio.
Senjore, kuklią dovanėlę
Priimsit iš manęs, tikiuos?

DONAS MANUELIS

Nevertas aš garbės tokios...
Kada už širdį jūsų gerą
Aš atsilyginsiu kaip dera?

Donas Chuanas išeina

XI scena

Pasirodo Kosmė su lagaminais, nešuliais ir balno pasėstais: įeidamas juos meta ant grindų. Paskui įeina donas Chuanas, donas Manuelis ir donas Luisas

KOSMĖ

Užtenka! Dešimt tūkstančių velnių
Lai išlenda iš pragaro gelmių
Ir, pasivertę slibinais liepsnotais,
Lai nešasi galvotrūkčiais mane
Ties bedugne
Padangių plotais, –
Tegul, jei nori, liepia man

Drauge su jais prieš Dievą stot teisman,
O aš vis viena
Sakysiu tai, ką pasakiau:
Man būtų šimtąkart smagiau
Gimtoj Astūrijoj ramiai tupėt šiandieną
Negu kad valkiotis po sostinės gatves.

DONAS MANUELIS
Tu visiškai nebevaldai savęs!

KOSMĖ
Įpulk tu man į tokią bėdą!..

DONAS MANUELIS
Nesuprantu, ką jis čia klieda?

KOSMĖ
Kas priešui duot nedrįsta per dantis,
Tasai yra didžiausias nevidonas.

DONAS MANUELIS
Kur priešą tu matai? Ir kas gi jis?

KOSMĖ
Vanduo, vanduo, kad jį šėtonas!

DONAS MANUELIS
Ką tu čia vėl prasimanei?

KOSMĖ
Įsivaizduokit, neseniai,
Su lagaminais nusiplūkęs,
Aš sunkiai kėblinau gatve.
Staiga į griovį pliumpt – ir baigtas kriukis!

Išsivoliojau taip purve,
Jog vos galiu pažint patsai save...

DONAS LUISAS
Išeik iš čia. Tu girtas girtutėlis.

KOSMĖ
Ne! Girtas būdamas, nebūčiau balso kėlęs
Prieš vandenį! Kada skaitai knygas, –
Žinai, kad upės gali keist vagas.
Tad kas gi nuostabaus, jei vandenėlį gryną
Čionai man pakeitė į vyną?..

DONAS MANUELIS
Dabar jis tol plepės, kol galą gaus!

DONAS CHUANAS
Tasai vyrukas būdo gan smarkaus...

DONAS LUISAS
Norėtųsi žinoti man: tu gyreis,
Jog paskaitai knygas ir panašiai.
Bet jeigu taip, tai kam gi prisispyręs
Mane tu laišką perskaityt prašei?
Kaip čia yra, sakyk?

KOSMĖ
Dalykas aiškus:
Skaityt knygas lengviau už laiškus.

DONAS LUISAS
Atsakinėti moki tu gražiai...

Donas Manuelis

Nekreipkit dėmesio į šitą žmogų;
Lai čia trupùtį pagyvena jis, –
Ir jūs pakankamai turėsit prógų
Pats įsitikint, koks jis juokdarys.

Kosmė

Taip, krėst juokus esu papratęs.
Bet aš ne pėsčias, pamatysit patys!

Donas Manuelis

Atrodo, laikas nelabai vėlus;
Aš dar kai ką norėčiau aplankyti.

Donas Chuanas

Vakarieniauti kviečiame pas mus.

Donas Manuelis

Kosmei

Tu paskubėk rūbus man išvalyti
Ir tuoj atidaryk lagaminus!

Donas Chuanas

Kosmei

Štai raktas tau. Į šiuos namus
Nėr kito įėjimo. Tad kiekvieną sykį
Jį savo vietoj duryse paliki.
Turiu aš antrą sau. Pas jus kasryt
Ateis tarnaitė kambarių tvarkyt.

Išeina visi, išskyrus Kosmę

XII scena
Kosmė

KOSMĖ

Lagaminėli mylimas, eik šen!
Pirmiausia pasakyk tu man,
Kiek pinigo – skatiką prie skatiko –
Susižvejot kelionėj mums pavyko.
Ką tu žmogus gali nusukt namie?
Visur tvarka, visur drausmė!..
Bet viešbuty užtat kur kas geriau man klojas:
Čia tikras rojus!
Į svetimą kišenę įlendi kaipmat, –
Tiktai žiopsot nereikia niekuomet.

Atidaro savo lagaminą ir išima iš ten piniginę

Na, kaip kruti, šaunus kapšeli mano?
Mes su tavim geri draugai nuo seno.
Kai iš namų iškeliavai,
Subliūškęs, liesas tu buvai, –
Dabar pilviukas tavo apskritutis
Maloniai pūpso išsipūtęs.
Reik suskaičiuoti kapitalą... Ne!
Tegu sau ponas pabara mane,
O aš ne koks piemuo jam. Tesižino.

Atsineša kitą lagaminą

Pakol jo nėr, iš šito lagamino
Turiu iškrauti drapanas greičiau.
Taip, regis, įsakyta man. Tačiau
Kam gi skubėt? Ak, didelio čia daikto!
Įsakė – pamanykite! – ir baigta...
Tik plušk ir plušk! Nejau galų gale
Nueiti tarnui niekur nevalia?
Kad taip kur nors dabar užsukus!
Negi pakenktų vyno buteliukas?..

Kaip tu galvoji, Kosme? Pritari mielai?
Jei taip, – į šalį pono reikalai!

Išeina

XIII scena

Donja Anchela ir Isabelė įeina pro duris, prie kurių stovėjo pristumta indauja

ISABELĖ

Nieko nėr čionai. Rodrigas
Sakė man, kad jūsų broliai
Ir svetys kažkur išėjo.
Matote, kaip lengva buvo
Mums patekti kambarin.

DONJA ANCHELA

Taip, iš tikro, Isabele,
Aš be reikalo bijojau;
Viskas klojasi puikiausiai.
Mes be vargo atidarėm
Ir uždarėme duris.
Pastebėt ar ką įtarti
Neįmanoma tiesiog...

ISABELĖ

Kam gi šičia mes atėjom?

DONJA ANCHELA

Kad išeitumėme vėl.
Jei dvi moterys, kaip mudvi,
Sugalvojo tokį pokštą,
Ko gi dar iš jų norėt?

Jau esu aš tau minėjus,
Jog turiu tik vieną tikslą –
Atsilyginti kaip moku
Tam narsiajam kabaljerui,
Kurs, pavojaus nepabūgęs,
Drąsiai stojo gint manęs...

ISABELĖ
Jūsų brolis savo špagą
Dovanojo mūsų svečiui, –
Štai ant stalo guli ji.

DONJA ANCHELA
Pažiūrėk! Du lagaminai.

ISABELĖ
Ir abu atidaryti!
Kaip jūs manote, senjora,
Verta dirstelėt į juos?

DONJA ANCHELA
Gal tatai smalsumas kvailas,
Bet matyt jo daiktus noriu,
Brangenybes jo visas.

ISABELĖ
Jis kariškis, ieško vietos, –
Nieko gero ten nebus...

Žiūrinėja daiktus, mėtydamos juos po visą kambarį

DONJA ANCHELA
Kas čia?

Isabelė

Popieriai, senjora.

Donja Anchela

Moterų laiškai?

Isabelė

Vargu.
Tai visoki svarbūs raštai,
Surišti krūvon ir sunkūs.

Donja Anchela

Taigi! Moterų laiškai
Daug mažiau tikriausiai svertų...
Bet palik tu juos ramybėj.

Isabelė

Marškinių yra taipogi.

Donja Anchela

Kuo jie kvepia?

Isabelė

Skalbimu.

Donja Anchela

Tai patsai geriausias kvapas.

Isabelė

Jie balti, ploni ir švelnūs:
Trys gražiausios ypatybės!
Bet, senjora, kas gi čia?
Didelis odinis kapšas
Su visokiais instrumentais...

Donja Anchela

Leisk į jį man pažiūrėti...
Šitokius kapšus nešioja
Dantų gydytojai. Ne:
Tai – gnybtuvai sukti ūsams,
Prietaisai – raityt plaukams.

Isabelė

Va dar šukos, šepetukai...
Apsirūpinęs kaip reikiant!
Mūsų svečias, rodos, mėgsta
Ir dailius batus?

Donja Anchela

Dėl ko?

Isabelė

Štai jo kurpaliukai.

Donja Anchela

Dár kas?

Isabelė

Antras popierių ryšelis;
Tai laiškai, iš formos sprendžiant.

Donja Anchela

Gal nuo moterų? Duok šen.
A, ir atvaizdas pridėtas!

Isabelė

Ko sustojote, senjora?

Donja Anchela

Gražų žmogų ir paveiksle
Mums regėti malonu.

Isabelė

Bet dėl šito radinėlio
Jūs tarytum susikrimtus?..

Donja Anchela

Kváiša tu! Gana žiūrėt.

Isabelė

Ką jūs žadate daryti?

Donja Anchela

Parašyti jam laiškelį.
Še tau atvaizdą.

Sėdasi rašyti

Isabelė

Tuo tarpu
Aš jo tarno lagaminą
Apieškosiu. Pinigai!..
Ak, variokai, jūs begėdžiai,
Paprasti, menki plebėjai
Tos galingos karalijos,
Kur dukatai ir dublonai
Viešpatauja išdidžiai!
Sugalvojau gerą pokštą:
Variokus aš pasiimsiu
Ir padėsiu jųjų vieton
Tyčiomis kelias anglis.

Prideda anglių į Kosmės piniginę

DONJA ANCHELA

Parašiau. Bet kur man dėt jį,
Kad staiga atėjęs brolis
Negalėtų pastebėt?
Kaip manai tu?

ISABELĖ

Ant pagalvio,
Štai, po apdangalu, čia.
Kai svetys ranka jį kilstels,
Pamatys tikriausiai laišką.
O lig tolei niekas kojos
Neįkels čionai.

DONJA ANCHELA

Puiku.
Kišk jį ten – ir tuoj surankiok,
Ką išmėtėm kambary.

ISABELĖ

Girdit? Raktas sugirgždėjo...

DONJA ANCHELA

Meskim viską, kaip yra!
Greitai slėpkis, Isabele!

ISABELĖ

Na, spintele, gelbėk mus.

Pasislepia

XIV scena

KOSMĖ

Pasirūpinau savim...
O dabartės – magaryčiom –
Galima ir savo ponu
Pasirūpinti šiek tiek.

Pamato išdraikytus daiktus

Kas gi tai? Dievuli mano!
Koks perkūnas mūsų mantą
Taip ištaršė, jog atrodo,
Lyg varžytynės čia vyko...
Turgus, o ne kambarys!
Atsiliepkit, ei! Nė garso...
Nieko nėr; o jei ir būtų,
Vis tiek pat neprisišauktum.
Na, tiek to. Gal ir geriau.
Apsieisime be šauksmo, –
Nusibodo man šauksmai.
Bet menki juokai. Iš baimės
Visas virpu aš kaip lapas...
Kad tik tas daiktų knisikas,
Kurs čionai šeimininkavo
Tartum savo namuose, –
Kad tik jis nebūtų kartais
Man nudžiovęs pinigų!
Ką matau aš? Dieve šventas!
Tas nežinomas siaubūnas
Juos man pavertė anglim...
Kas bebūtum tu – raganius,
Kaukas, aitvaras ar šmėkla,
Tu gali darkyt kaip nori

Nuosavus pinigėlius,
Bet vogtais variokais mano
Kam susiviliojai tu?

XV scena

Donas Manuelis, donas Chuanas, donas Luisas ir Kosmė

DONAS CHUANAS
Kas čia klykia?

DONAS LUISAS
Kas yra tau?

DONAS MANUELIS
Pasakyk, kas atsitiko!

KOSMĖ
Nieko sau! Gražus dalykas!
Jeigu čia, pas jus, senjore,
Įsikūrė koks vaiduoklis,
Tai kuriam, sakykit, galui
Jūs atsikvietėte mus?
Vienai trumpai valandėlei
Pasišalinau – ir ką gi?
Kambary, atgal sugrįžęs,
Tokį jovalą radau,
Jog čionai atrodo viskas
Tarsi rankoje kokioj.

DONAS CHUANAS
Dingo kas?

KOSMĖ

Ne, ačiū Dievui.
Tiktai pinigus, kurie
Mano kapšyje gulėjo,
Pavertė kažkas anglim.

DONAS LUISAS

Suprantu jau!

DONAS MANUELIS

Šitas pokštas –
Nerangus, nevykęs, kvailas.

DONAS CHUANAS

Ir gerokai įžūlus.

KOSMĖ

Pokštas? Ne, kaip Dievą myliu!

DONAS MANUELIS

Patylėk. Tu nuolat girtas.

KOSMĖ

Bet kai išsipagirioju,
Visiškai blaivus jaučiuos.

DONAS CHUANAS

Metas gult, don Manueli.
Viso gero! Lai vaiduokliai
Jūsų poilsio nedrumsčia,
Lai jie tarnui kitą sykį
Nekrečia tokių juokų.

DONAS LUISAS

Laimė dar, kad jūs, senjore,
Toks narsus. Turbūt dažnokai
Tenka jums apnuogint kardą
Ir už mulkio šito pokštus
Atsakyt, deja, pačiam...

Donas Chuanas ir donas Luisas išeina

XVI scena

Donas Manuelis, Kosmė

DONAS MANUELIS

Štai, matai, kiek pridarai tu
Man visokių nesmagumų!
Iš tikrųjų, beprotybė –
Taip terliotis su tavim.
Kažkodėl kiekvieną sykį
Į šimtus bėdų keisčiausių
Tu įvelt mane turi.

KOSMĖ

Mes dabar vieni, senjore,
Ir juokauti juoko dėlei
Aš nelinkęs su jumis.
Lai du tūkstančiai šėtonų
Pragaran mane nutrenkia,
Jei meluoju! Kažin kas,
Man išėjus, aukštyn kojom
Viską apvertė čionai.

Donas Manuelis

Kam dar teisinti tu stengies
Savo būdą nevalyvą?
Kambarį verčiau tvarkytum
Ir keliautum gult.

Kosmė

Tegu
Aš galeroj galą gausiu,
Jei...

Donas Manuelis

Nutilk, dėl Dievo meilės,
Arba trenksiu tau galvon.

Pasitraukia į alkovą

Kosmė

Jeigu šitaip atsitiktų,
Tai man būtų ne pyragai.
Ką gi! Reikia kibt į darbą
Ir tą šlamštą išdraikytą
Kraustyt į lagaminus.
Viešpatie, kodėl neduodi
Man trimito stebuklingo,
Kad paėmęs jį galėčiau
Viską tuoj krūvon surinkt?

Donas Manuelis grįžta su popieriu rankoj

Donas Manuelis

Ei, pašviesk man, Kosme!

KOSMĖ

Kàs ten?
Gal, senjore, jūs aptikot
Kokį svečią neprašytą?

DONAS MANUELIS

Kai atidengiau aš, Kosme,
Savo patalą, – matau
Ant pagalvio šį laiškutį;
Jau tik antrašas jo vienas
Smarkiai stebina mane.

KOSMĖ

Kam tas raštas adresuotas?

DONAS MANUELIS

Man. Tačiau labai keistai.

KOSMĖ

Kaipgi būtent?

DONAS MANUELIS

Štai, klausyk:

Skaito

„Nieks manęs teneatplėšia,
Išskiriant don Manuelį."

KOSMĖ

Dieve duok, kad tik netektų
Jums nenorom patikėti
Tuo, ką aš sakiau... Palaukit,
Dar neplėškite! Pradžiõj
Užkeikimą pakuždėkit.

DONAS MANUELIS

Liaukis, Kosme. Tai ne baimė,
O vien įvykio keistumas
Jaudina bent kiek mane.
Tas, kas stebisi, – nebijo.

Skaito

„Aš labai susirūpinusi Jūsų sveikata, nes dėl manęs Jūs rizikavote savo gyvybe. Tad, kupina dėkingumo ir nerimo, maldauju pranešti man, kaip šiuo metu jaučiatės ir kuo aš Jums galiu būti naudinga. Kelias labai paprastas: palikite atsakymą toj pačioj vietoj, kur radote šį raštelį. Įspėju, kad svarbu išlaikyti paslaptį, nes jeigu viską sužinos kuris nors iš Jūsų draugų, man gresia gėda ir mirtis."

KOSMĖ

Tikri stebuklai!

DONAS MANUELIS

Niekai, brol.

KOSMĖ

Jūs nenustebęs?

DONAS MANUELIS

Anaiptol.
Dabar man viskas paaiškėjo.

KOSMĖ

Kas paaiškėjo?

DONAS MANUELIS

Kad dama,
Kuri gatve kažkur nuskriejo,

Nuo don Luiso bėgdama,
Matyt, yra jo mylimoji
(Žmonos neturi jis tikrai) –
Na, o kai šitaip pagalvoji,
Tai aišku darosi, kad jai
Pas savo mylimą patekti
Yra tiktai vieni juokai.

KOSMĖ
Nors kalbat lyg ir neblogai, –
Mana širdis neliauja plakti...
Su mielu noru sutinku,
Kad ji meilužė don Luiso;
Bet tu nujausk man šitaip visa,
Kas atsitiks greitu laiku...
Ne, tai daugiau negu sunku!
Aš negaliu įsivaizduoti,
Kaip atsidūrė laiškas čia?

DONAS MANUELIS
Galėjo tarnui jį įduoti,
Kad tas pakištų paslapčia.

KOSMĖ
Ne, neįmanoma atrodo:
Jokių tarnų aš nemačiau.

DONAS MANUELIS
Gal atsitiko tai anksčiau?

KOSMĖ
O kad ir taip, – menka paguoda!
Aplink išmėtyti daiktai,
Sujáuktos drapanos ir laiškas, –

Ar jums nesako visa tai,
Kad reikalai labai neaiškūs?

DONAS MANUELIS
Patikrink langus: gal kurį
Tu palikai neuždarytą?

KOSMĖ
Pasišalina ir vėl sugrįžta
Puikiausiai viskas sutvarkyta.

DONAS MANUELIS
Tad kas gi buvo kambary?
Nebegaliu suprasti nieko...

KOSMĖ
Kaipgi?

DONAS MANUELIS
Sunku tau pasakyt.

KOSMĖ
Kas jums dabar daryti lieka?

DONAS MANUELIS
Be baimės, drąsiai parašyt
Atsakymą į laišką josios
Ir kuo ramiausiai sau toliau
Stebėti, kaip dalykai klosis.
Taip veikdami mes pagaliau
Ištirt galėsime gražiuoju,
Kas laiškelius čionai nešioja.

KOSMĖ

O šeimininkui visa tat
Pranešti žadat?

DONAS MANUELIS

Niekuomet.
Aš niekad damos neužgausiu,
Kuri taip tiki manimi.

KOSMĖ

O jei įžeisit jos brangiausią,
Bus jūsų sąžinė rami?

DONAS MANUELIS

Aš elgsiuosi visai padoriai,
Jai nedarydamas skriaudos.

KOSMĖ

Kad tik paskui daugiau bėdos
Iš to nebūtų jum, senjore!
Ne taip čia paprasta, deja...

DONAS MANUELIS

Hm... Ką turi tu galvoje?

KOSMĖ

Jei nesurastumėte rakto
Nuo tų keistybių, ir kasdien
Laiškeliai piltųsi vis vien, –
Ką tąsyk jum daryti tektų?

DONAS MANUELIS

Pradėt tikėti, jog kažkas
Lankyti mus vogčia panūdo

Ir sugalvojo naują būdą,
Kaip rakinėt duris visas.
Yra, matyt, dar slaptas kelias,
Kuriuo prasmukti čia gali,
Tik jo nežinom mes, kvaili...
Bet, nusibaigęs ir nualęs,
Veikiau išeisiu iš galvos,
Negu stebuklų išsigąsiu.

KOSMĖ
Argi nėra visokių dvasių?

DONAS MANUELIS
Jų nemačiau aš niekados.

KOSMĖ
Nėra namiškių, nei raganių?

DONAS MANUELIS
Juos tyčia žmonės prasimanė.

KOSMĖ
O vilktakai, o aitvarai?

DONAS MANUELIS
Turbūt galvoj tau negerai...

KOSMĖ
O laumės?..

DONAS MANUELIS
Pasakos!

KOSMĖ
O šmėklos?..

DONAS MANUELIS
Tai vis tamsumo piktos sėklos.

KOSMĖ
Gal nėr, ko gero, nė velnių?

DONAS MANUELIS
Ir apie juos nedaug žinių.

KOSMĖ
O kenčiančios skaistykloj vėlės?..

DONAS MANUELIS
Kurios taip ilgisi manęs!?
Ar dar ilgai kvailiosim mes?
Gana tau malt, nebūk pašėlęs!

KOSMĖ
Ką jūs nusprendėte?

DONAS MANUELIS
O štai:
Budėsiu uoliai dieną naktį;
Kol paslaptį pavyks atsekti,
Atsekti tiesiai, paprastai,
Be kìpšų ir kerų pagalbos.

KOSMĖ
Per daug ankstyvos tokios kalbos...
O aš velniais tikiu šventai.
Man nujautimas širdžiai sako:
Nebūna dūmų be tabako.

Uždanga

Antras veiksmas

I scena

Donjos Anchelos kambarys
Donja Anchela, donja Beatrisė, Isabelė

Donja Beatrisė

Įdomių labai dalykų
Tu papasakojai man.

Donja Anchela

Tai ne viskas: sužinosi
Žymiai dar įdomesnių.
Kur sustojom?

Donja Beatrisė

Tu sakei man,
Kaip pro spintą paslaptingą
Patekai be jokio vargo
Mūsų svečio kambarin
Ir raštelį palikai ten,
Į kurį rytojaus dieną
Tu atsakymą gavai.

DONJA ANCHELA

Taigi, taigi. Parašytas
Jis taip meiliai ir maloniai,
Taip grakščiai ir sąmojingai,
Taip šiam atvejui pritinka
Ir pamėgdžioja taip šauniai
Stilių riterių romanų,
Kur istorijos panašios
Pasitaiko neretai!
Štai jo laiškas, Beatrise.
Tau tikriausiai jis patiks.

Skaito

„Žavingoji senjora, kad ir kas Jūs būtute, Jūs, kuri esate nukamuotojo riterio paguoda ir teikiatės gailestingai atjausti jo visas kančias, – malonėkit nurodyti man, kas yra tasai šlykštus nenaudėlis ar įžūlus pagonis, kuris jus persekioja savo kerais; aš geidžiu tatai žinoti, idant pagijęs nuo žaizdų galėčiau dėl Jūsų pakartotinai stoti su juo šiurpulingon dvikovon, nors ir žūčiau besikaudamas: juk tikras riteris yra pasiryžęs veikiau numirti, negu kad nusidėti savo garbei ir priedermei. Šviespatis Jus tesaugo ir tenepamiršta manęs.

Damos Vaiduoklės Riteris.“

DONJA BEATRISĖ

Iš tiesų, žavingas stilius!
Ir kaip derinasi puikiai
Jis su nuotykio dvasia!

DONJA ANCHELA

Aš tikėjaus gauti laišką,
Pilną nuostabos rimčiausios,

Bet, suradusi netrukus
Šį atsakymą juokingą,
Nutariau linksmumo dėlei
Eit toliau keliu pradėtu
Ir jam šitaip atrašiau...

DONJA BEATRISĖ
Cit... Ateina don Chuanas!

DONJA ANCHELA
Tavo riteris meilingas
Nori míelai Beatrisei
Padėkoti ir pareikšti,
Kad jis džiaugiasi be galo,
Čia regėdamas tave.

DONJA BEATRISĖ
Kai man sakoma teisybė,
Aš nerūstauju dėl to.

II scena

Donja Anchela, donja Beatrisė, Isabelė ir donas Chuanas

DONAS CHUANAS
Nėr pasauly tokio blogo,
Kurs į gera neišeitų, –
Skelbia liaudies išmintis.
Aš ir pats tatai patyriau,
Nes nelaimė jūsų tapo
Mano laimės priežastim.
Jūs, gražioji Beatrise,

Kaip girdėti teko man,
Susipykote su tėvu
Ir be džiaugsmo ypatingo
Čia nenoromis atvykot,
Štai į šiuos namus; deja,
Aš turiu prisipažinti,
Kad dėl jūsų nesmagumų
Nenusimenu taip baisiai
Ir net džiūgauju veikiau,
Nes galiu po savo stogu
Jus matyt – vien jų dėka.
Įvairiai mat veikia meilė:
Jums ji atneša kartybę,
Man – palaimą dovanoja;
Panašiai juk ir gyvatėj
Kartais gydomieji syvai
Slypi su nuodais kartu.
Taigi sveikinu širdingai!
Kuklioje viešnagėj mano
Saulė angelo draugijoj
Neturėtų nuobodžiaut.

DONJA BEATRISĖ

Jūsų žodžiuos taip kvailai
Pagyrimai susiliejo
Su užuojauta švelnia,
Jog nelengva atsakyti.
Teko čia man prisiglausti,
Nes susibariau namie,
Nors tikrasis kaltininkas
Šito vaido – esat jūs.
Mano tėvas sužinojo,
Jog kalbėjausi aš naktį
Nuo balkono su kažkuo,

Bet sakyti nenorėjau,
Kad tai buvot jūs... Užtat,
Pasikliaudamas tvirčiausiai
Seserėčios dorumu,
Šičia atsiuntė mane jis,
Kol jam apmaudas atlyš.
Ką daugiau galiu pridėti?
Tai nebent, kad aš dėkoju
Savo tėvui už rūstybę...
Aš taip pat žinau, kad meilė
Įvairiausiai veikia žmones:
Ji kaip saulė, nuo kurios
Vienos gėlės nyksta miršta,
Kitos – puošniai išsiskleidžia.
Taip įspindo mano sielon
Meilės karštas spindulys, –
Ir iš karto mirė skausmas,
Ir širdy pražydo laimė,
Laimė būti šalia jūsų,
Namuose, kuriems galėtų
Perlai, angelai ir saulė
Žavingumo pavydėt.

DONJA ANCHELA
Aišku man, kad jūs abudu
Meilės pertekę šiandieną,
Nes taip dosniai mano vardui
Žeriate komplimentus.

DONAS CHUANAS
Ak, sesute, man atrodo,
Jog tu keršiji už svečią,
Kurs tiek rūpesčių tau teikia,
Ir todėl nusprendei tyčia

Šitą viešnią atsikviest,
Kad ji, savo ruožtu, drumstų
Man ramybę.

DONJA ANCHELA
Tu neklysti.
Aš užvis labiausiai troškau,
Kad tu linksmintumei ją.

DONAS CHUANAS
Šitokiu kerštu taipogi
Aš patenkintas esu.

Nori išeiti

DONJA BEATRISĖ
Kur skubi tu, don Chuanai?

DONAS CHUANAS
Tau skubu tarnaut, brangioji...
Su tavim aš nesiskirčiau,
Jei ne svarbūs reikalai.

DONJA ANCHELA
Tegu eina sau.

DONAS CHUANAS
Sudie.

Pasitraukia

III scena

Donja Anchela, donja Beatrisė, Isabelė

DONJA ANCHELA
Tas jo svečias man užkrovė
Aibes rūpesčių visokių!
Panašiai kaip mano brolis
Nebežino, ką daryt,
Taip ir aš nesusigaudau,
Ko dabar čia griebtis... Galvą
Susukai tu mano broliui,
Svečias jo – susuko man.

DONJA BEATRISĖ
Kaip nyku be don Chuano!
Pasakok toliau: galbūt
Tai praskaidrins truputėlį
Mano liūdesį...

DONJA ANCHELA
Žodžiu,
Laiškas ėmė eit po laiško –
Viens už kitą prašmatnesnis
(Omeny turiu aš jį!)...
Moka mat jisai kaip niekas
Rimtą šneką pabarstyti
Gero sąmojo druska.

DONJA BEATRISĖ
Ką gi jis įsivaizduoja?

DONJA ANCHELA
Kad esu tikrų tikriausiai
Mylimoji don Luiso,

Nes čionai slapstaus – ir raktą
Aš nuo kambario turiu.

DONJA BEATRISĖ
Viena keista man atrodo...

DONJA ANCHELA
Kas gi būtent?

DONJA BEATRISĖ
Kad jisai,
Pats matydamas tolydžio,
Jog kažkas nešioja laiškus,
Nepatykojo tavęs
Ir už rankos nenutvėrė.

DONJA ANCHELA
Tai sunkoka. Prie jo durų
Nuolat budi mano tarnas,
Ir tiksliai pranešinėja,
Ar namie jisai, ar ne.
Į jo kambarį įeina
Isabelė tik tada,
Kai nėra tenai nė dvasios.
Ak, brangioji, kartais tenka
Vargšui tarnui kiaurą dieną
Veltui lūkuriuot. Beje,
Aš prisiminiau, kad reikia
Šitą krepšį, Isabele,
Nugabent laiku tenai.

DONJA BEATRISĖ
Dar man kyla abejonė...
Tu laikai jį išmintingu

Ir protingu žmogumi;
Kaipgi toks galvotas vyras
Nepajėgia to suprasti,
Jog kalta čia indaujà?

DONJA ANCHELA
Ar girdėjai tu, kaip buvo
Su Kolumbo kiaušiniu?
Mokslingiausi protai veltui
Prakaitavo, suko galvas,
Kaip ant stalo marmurinio
Pastatyti jį stačiom,
O Kolumbas tą kiaušinį
Stuktelėjo lyg juokais –
Ir anas tuoj atsistojo...
Paprasčiausi mat dalykai
Kaip mįslė dažnai atrodo,
Kol esmės jų nežinai.

DONJA BEATRISĖ
Dar paklausti aš norėčiau...

DONJA ANCHELA
Klausk mane.

DONJA BEATRISĖ
Sakyk man, kam
Visos tos išdaigos paikos?

DONJA ANCHELA
Nežinau, kaip tau pasakius...
Šitaip gal aš jam norėčiau
Lyg ir padėką pareikšti
Ir vienatvę savo nykią

Paįvairinti sykiu.
Bet aš pastebiu su gėda,
Kad mane pavydas graužia...
Aš radau jo kambary
Damos atvaizdą – ir trokštu,
Pirmai progai pasitaikius,
Pasivogti jį žūtbūt!
Man baugu prisipažinti,
Bet esu aš pasiryžus
Net jį patį pamatyti
Ir pasikalbėt su juo.

DONJA BEATRISĖ
Išsiduot kas tu?

DONJA ANCHELA
Gink Dieve!
To nebus. Mane jis laiko
Don Luiso mylimąja;
Užtatai jis taip kukliai,
Santūriai ir droviai rašo.
Nemanau, kad savo draugą,
Savo mielą šeimininką
Jis įžeistų. Aš pati
Atsargi taipogi būsiu.

DONJA BEATRISĖ
Kaip su juo tu susitiksi?

DONJA ANCHELA
Mano planas – toks: klausyk.
Gal sunku tuo patikėti,
Bet aš jį žadu priimti
Kuo ramiausiai pas save,

Jam gi bus visai neaišku,
Kur jis.

DONJA BEATRISĖ

Stabtelk valandėlę:
Štai ateina don Luisas.

DONJA ANCHELA

Baigsiu pasakot paskui.

DONJA BEATRISĖ

Ar ne keista, kad likimas
Neretai du žmones lygiai
Talentais apdovanoja, –
Bet tarp juodviejų bedugnė
Pasilieka kažkodėl:
Vienas žavi mus, o kitas
Atstumia. Verčiau išeisiu,
Nes matyti don Luisą
Jokio noro neturiu.

Nori išeiti

IV scena

Donas Luisas, donja Anchela, donja Beatrisė, Isabelė

DONAS LUISAS

Jūs išeinate? Dėl ko gi?

DONJA BEATRISĖ

Tik dėl to, kad jūs atėjot.

DONAS LUISAS
Ar tai galimas dalykas,
Kad tokia skaisti grožybė,
Lyg diena prieš tamsią naktį,
Šitaip bėgtų nuo manęs?
Nebijokite, aš jūsų
Neužtemdysiu! Atleiskit,
Kad drįsau jus sutrukdyti,
Ir nerūstaukit ant savo
Vargšo vergo paklusnaus!
Apie jūsų prielankumą
Nesvajoju nė iš tolo,
Nesiryžtu jo maldaut, –
Trokštu vieno tik: išgirskit
Mano balsą ilgesingą!
Pamilau jus kaip beprotis,
Nors jaučiu, kad meilė mano –
Meilė be vilties krislelio...
Bet, nepaisydamas nieko,
Aš mylėsiu vis tiek pat
Ir už jūsų abuojumą
Atsikeršysiu bent tuo.
Tad manęs nesigailėkit
Ir draskykit mano širdį:
Juo smarkiau manęs nekęsit,
Juo karščiau mylėsiu aš!
O jei visa tai matyti
Pernelyg yra skaudu jums,
Jei labiau nenorit audrint
Įsisiautusių aistrų,
Tai išmokite mylėti –
Ar suteikite man galią
Neapkęsti taip kaip jūs.
Paniekos, abejingumo
Ir aitrios pagiežos meno

Jūs išmokykit mane, –
Aš gi meilės ir jautrumo,
Ir lipšnaus prisirišimo
Jus pamokysiu už tai...
Arba – ne, nereik! Amūras –
Atšiaurus, reiklus dievaitis:
Tad už du manęs nekęskit,
Kad mylėčiau jus už du!

DONJA BEATRISĖ

Jūsų skundai išsilieja
Taip žavingai, jog galėčiau
Aš palengvint jūsų gėlą,
Bet mane pagunda ima
Paklausyti dar...

DONAS LUISAS

Matau,
Kad užuojautos mažiausios
Nepažįstate... Jei šitaip,
Pasistengsiu aš kalbėti
Šálta paniekos kalba.

DONJA BEATRISĖ

Tuo geriau, nes tąsyk veikiai
Jūsų skausmas iškalbingas
Dings be pėdsako.

Nori išeiti; donas Luisas bando ją sulaikyti

DONAS LUISAS

O, ne,
Neišeikit, palūkėkit!
Dar pabūkime...

DONJA BEATRISĖ

Nenoriu
Nė klausyt.

Donjai Anchelai pusbalsiu

Dėl Dievo meilės,
Prilaikyk tu jį, brangioji.

Išeina

DONJA ANCHELA

Kaip ne gėda tau? Būk vyras.

DONAS LUISAS

Kas gi man daryt, sesuo?

DONJA ANCHELA

Savo nuoskriaudas pamiršti,
Nes paniekintoji meilė –
Tai kančia, mirties kančia!

DONAS LUISAS

Ją pamiršti? Ne, pakolei
Aš jaučiuosi jos atstumtas,
Neįmanoma tatai.
Lai mane jinai paguodžia, –
Ir laimingas pasijutęs
Ją pamiršti aš galėsiu,
Bet dabar – nieku būdu.
Protingiausiam žmogui noris
Su kitu pasidalinti
Tuo, ką išgyvena jis...
Maloniausi atminimai
Išsisklaido tartum dūmas,

Bet širdy ilgam palieka
Gilūs nuoskaudos randaĩ.

Išeina donja Anchela ir Isabelė

V scena

Kitas kambarys dono Chuano namuose
Rodrigas, donas Luisas

RODRIGAS
Iš kur?

DONAS LUISAS
Neklausk manęs, Rodrigai.

RODRIGAS
Kiek skausmo jūsų akyse!..

DONAS LUISAS
Aš ką tik su Beatrise
Kalbėjausi.

RODRIGAS
Tarytum knygoj
Iš jūsų povyzos niūrios
Matau atsakymą aš jos.
Bet kurgi ji pati? Lyg tyčia
Neteko man jos pastebėt.

DONAS LUISAS
Ji neseniai atvyko šičia
Pas mano sesę paviešėt.

Ta moteris – tikra despotė...
Ir reikia dangui padėkoti
Už tai, kad šitokia viešnia
Ir kad toksai svetys narsuolis
Mus pagerbė... Sesuo ir brolis
Lyg susimokė prieš mane!
Čionai, žiūrėk, don Manuelis,
Ten Beatrisė... Pavydu
Degu aš, vaikštau lyg šešėlis
Ir sau ramybės nerandu.

RODRIGAS
Senjore, būkime atsargūs:
Ateina štai patsai svetys!

VI scena

Donas Manuelis, tie patys

DONAS MANUELIS
Pusbalsiu
Nesusigaudau... Tikras vargas!
Ir kas gi čia per paslaptis?
Pasaulį, rodos, atiduočiau,
Kad tik kaip norint sužinočiau,
Ar iš tikrųjų ta dama
Yra meilužė don Luiso
Ir kaip, kieno padedama,
Jinai taip šmaikščiai daro visa...

DONAS LUISAS
Don Manueli, labadien.

DONAS MANUELIS

Laba diena!

DONAS LUISAS

Iš kur, senjore?

DONAS MANUELIS

Iš rūmų.

DONAS LUISAS

Klausti lyg nenoriu,
O klausiu kažkodėl vis vien...
Neišgirdau aš nieko naujo!
Kam tenka šio ar to prašyt,
Tasai šiandieną arba ryt
Žūtbūt į rūmus atkeliauja.

DONAS MANUELIS

Jei būtų tiek tiktai bėdos,
Tai aš turėčiau laisvo laiko.
Bet aibės kliūčių visados
Kely manajam pasitaiko.
Jo didenybė neseniai
Išvyko į Eskorialą,
Ir man svarbu, svarbu be galo
Patekti kuo greičiau tenai.

DONAS LUISAS

Jei aš galiu jums būt naudingas, –
Prašykit visko iš manęs...

DONAS MANUELIS

Už jūsų pastangas kilnias
Nepaprastai esu dėkingas.

Donas Luisas
Ir savo kūnu, ir dvasia
Don Manueliui aš tarnausiu.

Donas Manuelis
Jumis lyg broliu pasikliausiu...

Donas Luisas
Džiaugiuos.
Tylomis
Ko stovit akyse,
Manęs ramybėj nepaliekat?

Donas Manuelis
Be abejo, nedrįsiu niekad
Jus atitraukt nuo pramogų,
Kurios senjorą tokį supa;
Man būtų baisiai nesmagu
Prašyt visokių paslaugų
Ir tuo gadinti jūsų ūpą.

Donas Luisas
Ak, jūs nežinote, deja,
Ką prieš minutę aš sakiau čia...

Donas Manuelis
Ką turit jūs omenyje?

Donas Luisas
Gražuolę vieną; neužjaũčia
Manęs ledinė jos širdis...
Nesuprantu, už ką lemtis
Man siunčia šitą prakeikimą?

DONAS MANUELIS

Kodėl gi jus toks pyktis ima?

DONAS LUISAS

Susiviliojęs gražuole,
Ją pamilau aistra gilia,
Bet neturiu pasisekimo...

DONAS MANUELIS

Tikiuos, jog visa tat juokai?

DONAS LUISAS

O, kad galėčiau aš juokauti!
Tuomet nereiktų taip ilgai
Ir taip tuščiai man sielvartauti.
Tarytum rytas nuo nakties,
Ji bėga nuo manęs tolydžio,
O aš ją myliu – ir pavydžiu,
Ir laukiu savo pražūties...
Ribų neturi jos patyčios!
Manęs gyvai nekęsdama
Ir nenorėdama, kad vyčiaus
Ją iš paskos, – toji dama
Įprašė vieną prašalietį
Mane užpult ir sulaikyti,
Kad būtų kaip pabėgti jai...
Du žmonės trečią pasikviečia
Dažnai į talką. Bet jinai
Pagalbos griebės pašaliečio
Tam, kad galėtų jo dėka
Pasprukt šalin... Kaip kažin ką!

Išeina kartu su Rodrigu

VII scena

Donas Manuelis, vienas

DONAS MANUELIS

Dabar man daug kas paaiškėjo.
Dabar žinau, kas per viena
Ta jo pabėgėlė jauna,
Kuriai pagalbos taip reikėjo:
Tai buvo, aišku, ji, – o aš
Padėjau bėgti jai, dievaž!
Būt jo meilužė – ji negali...
Tad kas gi rašo laiškus tuos?
Atnarpliojau kol kas tik dalį
Šios paslapties nepaprastos.
Matyt, tarp sienų šito namo
Ji negyvena... Velniava!
Apsaugok, Viešpatie, nuo damų,
Nes man, ko gero, plyš galva...

VIII scena

Kosmė, Donas Manuelis

KOSMĖ

Kaip laikosi neregimoji?
Gal ją pamatėt pagalios?
Po šimts! Kada gi mes nuo jos
Atsikratysim?

DONAS MANUELIS

Ko burnoji?

KOSMĖ

Turiu dar begalę darbų,
Bet kaip man kambarin įeiti?

DONAS MANUELIS

O kas yra?

KOSMĖ

Baisu... Drebu...

DONAS MANUELIS

Man nusibodo plepalai tie.
Ar gali vyras būt bailys?

KOSMĖ

Taip. Ir geriausias pavyzdys –
Aš pats.

DONAS MANUELIS

Visi juokeliai šìtie
Įgriso jau. Verčiau nueik
Atnešti žiburio: man reik
Šį tą nedelsiant parašyti...
Nakčia išvykstam. Supratai?

KOSMĖ

Aha, dabar žinau tvirtai,
Kad baugulys ir jus pagavo!
Jūs išsigandot! Argi ne?

DONAS MANUELIS

Palik ramybėje mane, –
Aš neklausau kvailysčių tavo,
Nes kitkuo užimtas esu.

Žiūrėk, kad būtų man šviesu!
Kol kas! Skubu pas don Chuaną
Jam pasakyt sudie.

Išeina

KOSMĖ

Kas mano,
Kad aš nemokša ir kvailys,
Tas klysta. Išeitį mes rasim,
Susidorosime su dvasiom,
Nors kūną purto drebulys...

Išeina

IX scena

Dono Manuelio kambarys
Pro spintą įeina Isabelė, jos rankoj uždengtas krepšys

ISABELĖ

Jie išėjo: prieš minutę
Sužinojau tai iš tarno.
Nėr ko delsti. Pastatysiu
Į nurodytą man vietą
Krepšį, pilną baltinių.
Kaip tamsu! Aiman! Oi vargas!
Aš pati savęs bijausi
Ir drebu kaip drebulė...
Pagailėk manęs, o Dieve!
Šmėkla pirmąsyk pasauly
Prašo Viešpatį pagalbos!
Niekaip stalo nerandu...

Kas per daiktas čia? Iš baimės
Kambario neatpažįstu,
Nei, kur stoviu, nežinau.
Viskas maišos... Ką daryti,
Jeigu siaubo apimta
Nesurasiu išėjimo
Ir mane užklups čionai?
Tąsyk – galas... Dieve šventas!
Jau kažkas duris rakina...
Neša žiburį kažkas...
Kur man dingti? Kaip pabėgti?
Pražuvau dabar visai.

X scena

Kosmė su žiburiu, Isabelė

KOSMĖ

O, neregimoji dvãsia!
Jei išauklėti vaiduokliai
Moka vertint mandagumą,
Tai maldauju nuolankiausiai
Nepaikiót ir nedaryti
Man šunybių – štai dėl ko.

Eina. Isabelė sėlina iš paskos, stengdamasi, kad Kosmė jos nepastebėtų

Priežastis pirmoji – aiški;
Antrąją – pati numanot;
Apie trečiąją – neverta
Nė kalbėti; o ketvirtą
Pasakysiu eilėmis:

Dainuoja

„Neregimoji dãma,
Tu ant manęs nepyk!
Aš jaunas – ir į bėdą
Papuoliau pirmąsyk."

Isabelė
Pusbalsiu

Kai šviesu tik pasidarė,
Tuoj kitaip pasijutau.
Jis manęs nepastebėjo!
Nagi žiburį užpūsiu
Ir kol jis patamsy klaidžios,
Smuksiu savo kambarin!
Net ir brazdesį išgirdęs,
Jis manęs nepamatys.
Iš dviejų blogybių – šitą
Aš pasirenku.

Kosmė

Iš baimės
Kartais pradedi dainuoti!..

Isabelė
Pusbalsiu

Šit kaip mes tai padarysim...

Suduoda Kosmei ir gesina žiburį

Kosmė

Oi oi oi, pasigailėkit!
Mirštu! Kunigą greičiau!

Isabelė

Reikia nešdintis.

XI scena

Donas Manuelis, Isabelė, Kosmė

DONAS MANUELIS

Ei, Kosme!
Ko gi sėdi tu tamsoj?

KOSMĖ

Šmėkla man tik ką taip trenkė,
Jog užgeso net šviesa...

DONAS MANUELIS

Atsipeikėk! Tu sapnuoji.

KOSMĖ

Dėkui jums už tokį sapną!

ISABELĖ

Pusbalsiu, ieškodama apgraibomis durų

Kurgi durys?

Susiduria patamsyje su donu Manueliu, kuris griebiasi už krepšio

DONAS MANUELIS

Kas čionai?

ISABELĖ

Pusbalsiu

Dar geriau!.. Aš susidūriau
Su pačiu šeimininku.

Donas Manuelis

Kosme, tuoj uždek man šviesą:
Aš vaiduoklį sučiupau.

Kosmė

Kad jisai tik neištrūktų!

Donas Manuelis

Būk ramus. Na, pasiskubink.

Kosmė

Jūs laikykite stipriau.

Pasišalina

Isabelė

Pusbalsiu

Įsikibo į pintinę!
Ką gi, teks palikti ją.
Štai ir spinta... Na, sudieu!

Pasprunka, palikusi dono Manuelio rankose krepšį

Donas Manuelis

Kas bebūtumei, sustoki,
Ir palauk, kol tarnas grįš.
Jei iš vietos pajudėsi,
Aš tave, kaip Dievą myliu,
Durklu perversiu iš karto!
Betgi ką aš sugavau?
Vien tiktai bekūnį orą...
Lengvą márškoną kažkokį
Rankomis užčiuopiu aš.
Dieve mano! Kas čia daros?
Tai galvosūkis, tikrai!

XII scena

Kosmė su žiburiu, donas Manuelis

KOSMĖ

Pagaliau mes pamatysim,
Kaip atrodo šmėkla toji.
Kurgi ji? Jos jau nebėr?
Ar nebuvot jos nutvėręs?

DONAS MANUELIS

Aš nė pats nesusigaudau...
Štai, pakišo man tą krepšį –
Ir pradingo kažin kur...

KOSMĖ

Iš tiesų, tikri stebuklai!
Jūs gi tvirtinot, kad laikot
Savo rankose vaiduoklį,
O jisai tik šmakšt – ir nėr!

DONAS MANUELIS

Aišku man, jog ta būtybė,
Kuri taip gudriai ir šmaikščiai
Nuolat landžioja pas mus,
Bus pakliuvusi šią naktį
Netikėtai į žabangas
Ir norėdama išsprūsti
Užgesino šviesą tau,
Man gi – krepšį tą įbruko
Ir patamsyje pabėgo.

KOSMĖ

Kaip? Pro kur?

Donas Manuelis
Pro šias duris.

Kosmė
Po velnių! Aš išprotėsiu...
Bet juk, paskutinį kartą
Blausiai blėstelėjus šviesai,
Aš vaiduoklį pats mačiau.

Donas Manuelis
Kaip jisai atrodė?

Kosmė
Šitoks:
Mažučiukas žmogeliukas,
Apsigaubęs gobtuvu,
Lyg kokia dvasia vienuolio –
Ir veikiausiai kapucino.

Donas Manuelis
Visa tai prisivaideno
Tau iš baimės. Na, pašviesk.
Pažiūrėsime, ką gero
Atgabeno mums broliukas.
Palaikyk pintinę.

Kosmė
Ką?
Šitą pragaro pintinę?

Donas Manuelis
Aš sakau tau, palaikyk!

Kosmė

Ak, senjore, mano rankos
Visos suodinos... Nenorom
Aš galiu sutepti šilką,
Kuriuo uždengtas krepšys.
Ant grindų jį pastatykit.

Donas Manuelis

A, čia švarūs baltiniai –
Ir, be to, pridėtas laiškas.
Ką vienuolis rašo mums?

Skaito

„Kadangi Jūs tik neseniai apsigyvenot šiuos namuos, aš nesuspėjau per tokį trumpą laiką paruošti Jums daugiau baltinių. Bet aš nesėdėsiu sudėjus rankų, ir Jūs nieko nestokosit. Jūsų spėjimas, jog aš tariamai esanti dono Luiso mylimoji, visiškai nepagrįstas; drįstu užtikrinti Jus, kad šito apskritai niekad negali būti. Netrukus pats gausite tuo įsitikinti. Tesaugo Jus Dievas."

Toji šmėkla gan dievota;
Ji turbūt krikščionė.

Kosmė

Matot:
Šmėklų tarpe pasitaiko
Dievobaimingų taip pat.

Donas Manuelis

Jau vėloka. Malonėk man
Sutvarkyti lagaminą;
Į kelionmaišį įdėki
Šituos popierius svarbius.

Aš tuo tarpu parašysiu
Šmėklai atsaką.

Duoda popierius Kosmei, kuris padeda juos ant kėdės. Donas Manuelis rašo

KOSMĖ

Gerai.
Kad netyčia neužmirščiau,
Juos padėsiu čia, pašonėj.
Leiskite man jus paklausti:
Dvasiom tikite dabar?

DONAS MANUELIS

Rašydamas

Ta pati kvaila giesmelė!

KOSMĖ

Ak, vadinas, tai kvailystė?
Nieko sau! O kaipgi jums
Į rankas atskrido oru
Šitos dovanos? Puiku!
Abejokit, jei patinka, –
Jums tai eina į sveikatą,
Bet tiktai, deja, ne man!..
Aš tikėti nenorėčiau,
Bet tikėt turiu.

DONAS MANUELIS

Dėl ko?

KOSMĖ

Ogi štai dėl ko. Kai šmėkla
Kambary išmėto daiktus,

Jūs skaniai sau pasijuokiat,
Man gi tenka prisiplūkti,
Kol surankioju juos vėl.
Jum dvasia palieka laiškus,
Jūs atsakymus jai kepat, –
Man ji krausto piniginę,
Man ji kaišioja anglis.
Jums nešioja saldumynus
Ir vaišina kaip kleboną, –
Aš gi tų gardžių kąsnelių
Nematau ir lyg prakeiktas
Pasninkauju per dienas...
Jums ji marškinius ploniausius,
Nosines ir kitką siunčia, –
Man gi tenka vien spoksoti
Ir karpyti ausimis.
Vos tiktai suspėjom mudu
Kambarin įkelti koją, –
Jūs, senjore, gaunat krepšį
Su visokiom prašmatnybėm,
Aš gi gaunu į pakaušį
Tokį niuksą, jog net smegens
Apsiverčia man galvoj.
Tai, kas jums tik malonumas
Pramoga ir grynas pelnas, –
Man tik siaubas ir kančia.
Aksominėm letenėlėm
Šmėkla švelniai glosto jus,
O mane kanopom spardo
Be atodairos jokios.
Kaip galiu aš netikėti
Tuo, ką regi mano akys,
Tuo, ką pats aš savo kailiu,
Nelaimingas, išbandžiau?

Donas Manuelis

Dėki daiktus – ir keliaujam.
Aš kol kas pas don Chuaną
Dar užsuksiu valandėlei;
Lauksiu ten tavęs.

Kosmė

O ką
Įsakysit dėt? Juk rūmuos
Tamsiai pridera vilkėti;
Išsiversite puikiausiai
Vienu juodu apsiaustu.

Donas Manuelis

Viską užrakink – ir raktą
Pasiimk su savimi;
Antrą turi don Chuanas,
Tad bėdos nebus. Lyg tyčia,
Paslapties nesužinojęs,
Aš turiu skubiai palikti
Šiuos namus. Tačiau – tiek to.
Čia juk šiaip sau – nieko rimto,
Pramogėlė paprasta...
Rūpi man tokie dalykai,
Nuo kurių priklauso šiandien
Mano ãsmeniška laimė
Ir garbė: prieš ją pasauly
Visa kita – tik juokai!

Išeina

XIII scena

Donjos Anchelos kambarys
Donja Anchela, donja Beatrisė, Isabelė

DONJA ANCHELA

Ką sakai tu, Isabele!

ISABELĖ

Dar trupùtį – ir apgaulė
Būt iškilusi aikštėn...
Kaip gerai, kad nepavyko
Jam manęs nutverti vietoj!
Jau maniau, kad viskas žuvo,
Bet išsprukti suskubau.

DONJA ANCHELA

Įdomu, tikrai!

ISABELĖ

Svarbiausia,
Kad jisai nematė nieko,
O jo rankose pintinė
Atsidūrė iš kažkur.

DONJA ANCHELA

Jei, be to, dar pasisektų
Man su juo pasimatyti
Taip, kaip tau esu minėjus, –
Jis išeitų iš galvos!

DONJA BEATRISĖ

Aš manau! Čia ir išminčius
Išsikraustytų iš proto.

Pagalvokite: slaptai,
Užrištom akim jį veda
Kažin kur – ir netikėtai
Mato jis šalia savęs
Nepažįstamą gražuolę,
Puošnią, jauną ir turtingą,
Iš kurios jisai išeina
Tokiu pat keistu būdu.
Menkas juokas, iš tikrųjų!

DONJA ANCHELA
Viskas paruošta. Galėtų
Kad ir šiąnakt jis ateiti, –
Jei ne tu.

DONJA BEATRISĖ
O, nebijok,
Niekam aš neprasitarsiu.

DONJA ANCHELA
Aš dėl to rami. Bet broliai
Taip yra susižavėję
Tavo dievišku grožiu,
Jog kol tu namie sėdėsi,
Tol jie niekur neišeis...
Štai kodėl aš savo plano
Vykdyt nedrįstu kol kas.

XIV scena

Donas Luisas, pasislėpęs už portjeros, Donja Anchela, Donja Beatrisė, Isabelė

DONAS LUISAS
Sau

Dangau! Dėl ko žmogus toks silpnavalis?
Dėl ko jisai neturi galios
Geismus, pajáutas nuslopinti
Ir pažabot sparnuotą mintį?
Nejaugi mano protas būdo neatras
Sutrámdyti įšėlusias aistras?

DONJA BEATRISĖ

O vis dėlto norėtųsi man pãčiai
Matyti, kokį priėmimą svečiui
Netrukus ketini suruošti tu.

DONJA ANCHELA

Bet kaip tai padaryt? Kuriuo būdu?

DONAS LUISAS
Sau

Jas gąsdina net jųjų balso aidas...
Nesuprantu, ko jos taip baidos?

DONJA BEATRISĖ

Mes tyčiomis paleisim gandą,
Neva manęs tėvelis pasigenda,
Ir aš tuoj iškilmingai iškeliausiu,
O paskum kuo tyliausiai
Sugrįšiu vakare į šiuos namus.

DONAS LUISAS
Sau

Man tas dalykas baisiai įdomus!

Donja Beatrisė

Ir, vėlei atsidūrus čia,
Stebėsiu viską paslapčia...

Donas Luisas

Sau

Tai štai ką jiedvi sugalvojo!

Donja Beatrisė

Mane pralinksmins išmonė tavoji.

Donja Anchela

Bet kaipgi mes paaiškinsim, kodėl
Čionai taip greit atsiradai tu vėl?

Donja Beatrisė

Koks keistas klausimas! Prireikus
Išsimeluosime: ne tokios mudvi paikos!

Donas Luisas

Sau

O, jūs išsimeluosit visada!
Užgriuvo dar nauja bėda!..

Donja Beatrisė

Vadinas, kai sumigs visi
Ir nusileis naktis tamsi,
Aš, tykiai įsigūžusi kamputy,
Galėsiu gýva liudininke būti
Šios paslaptingos meilės scenos
Ir man girdėsis žodis jo kiekvienas.

Donas Luisas

Štai kokios jūsų užmačios! Baisu...
Nejaugi toks bailys esu,

Jog nedrįstu pasidaryt sau galo?
Ji pasiryžus griebtis melo,
Kad aš kaip nors nesutrukdyčiau jai
Pasimatyt su mano broliu! Kaip labai
Pavydžiu aš, kaip įžeistas jaučiuos!
Ne, nepakelsiu pragaro kančios!
Tokia niekšybė!.. Viešpatie, padėk!
Jūs meile nesidžiaugsite vis tiek!
Nepasislėpsi niekur nuo manęs tu!
O jeigu namuose vietelė atsirastų,
Kurios dar nežinau, tai aš visus kampus
Išgriosiu, dievaži... Kas bus, tas bus, –
Bet ją surasiu būtinai!
Pavirs į nieką juodviejų planai.
O Viešpatie! Tave maldauju iš širdies,
Padėk man! Neturiu kitokios išeities,
Kaip kelią laimei jų pastoti
Ir sau pavydą numalšint besotį!

Išeina

DONJA ANCHELA

Tad viskas nutarta. Paskelbsim tuoj,
Jog tu apleidi mus rytoj.

XV scena

Donas Chuanas, donja Anchela, donja Beatrisė, Isabelė

DONAS CHUANAS

Gražioji Beatrisė?.. Anchela, sveika.

DONJA BEATRISĖ

Mes buvom pasigedusios tik ką
Kaip tyčia jūsų, don Chuanai.

DONAS CHUANAS

Ne,
Tikėti aš nenoriu, kad mane
Taip lepintų likimas. O, nejaugi
Tatai tiesa? Širdis neatsidžiaugia
Šia netikėta laime, – ir, man regis,
Jog, káršta meile užsidegęs,
Aš sau pačiam pavydžiu... Bet sykiu
Save aš sieloje smerkiu
Ir niekinu už elgesį nedorą,
Nes priverčiau jus laukt manęs, senjora.

DONJA BEATRISĖ

Maloniai jūsų kalbai prieštarauti
Netiktų man. Bet vieną mažą kliautį
Turėčiau vis dėlto. Jei šitiek laiko
Jums be manęs išbūti pasitaiko
Ir jūsų nekankina ilgesys,
Tai aišku, jog kiekvienas pasakys,
Kad nuobodžiaut neteko jums tikrai,
Nes ten, kitur, tokie nepaprasti kerai
Jus buvo spėję užvaldyti,
Jog nebetroškote visai manęs matyti.

DONAS CHUANAS

Aš ginčytis, be abejo, nedrįsiu.
Bet leiskit pastebėt jums, Beatrise,
Kad aš buvau užėjęs truputėlį
Pas mūsų mieląjį don Manuelį;
Jis iškeliauja naktį.

DONJA ANCHELA

Ai!..

DONAS CHUANAS

Ko, Anchela, tu taip išsigandai?

DONJA ANCHELA

Juk džiaugsmas, kaip ir sielvartas ūmus
Vienodai veikia mus.

DONAS CHUANAS

Jei taip, – labai tavęs gailiuos:
Rytoj jis grįžta atgalios.

DONJA ANCHELA

Pusbalsiu

Sugrįžo mano viltys!

Garsiai

Duodu žodį,
Man, don Chuanai, neatrodė,
Kad taip lengvai nusikratysiu juo.

DONAS CHUANAS

Tau nieko nepadarė jis, sesuo.
Bet tu ir don Luisas visada
Man priešginiaujate: kokia keista mada!

DONJA ANCHELA

Nuo tavo priekaištų man jau širdis apkarto,
Bet nekalbėsiu apie tai šį kartą.
Žinau, tu rūstauji slapčia,
Jog aš šiandieną kaip trečia
Į jūsų meilės reikalus kišuosi;
Taip, nelabai smagu, kai trečias kiša nosį

Tenai, kur būtų žymiai patogiau
Tvarkytis dviese... Aš baigiau.

Pusbalsiu Isabelei

Na, Isabele, einame. Norėtųs,
Kad šiąnakt būtinai anas portretas
Į mano pereitų rankas:
Atrodo, sąlygos palankios mums kol kas.
Tad pasirūpinki paruošti žvakę
Ir atsidėjus viską seki...
Kas rašo laiškus man, tam nederėtų
Laikyti damos svetimos portretų!

Donja Anchela ir Isabelė išeina

XVI scena

Donja Beatrisė, donas Chuanas

DONJA BEATRISĖ

Man jūsų meile patikėt sunku.

DONAS CHUANAS

Nesu pripratęs prie tuščių šnekų.
Tad mano sielos balso išklausykit
Ir pasakyti leiskite...

DONJA BEATRISĖ

Sakykit.

DONAS CHUANAS

(sonetas)

Gražioji Beatrise, aš degu,
Nors stėngiuosi tavęs neberegėti.

Audringą savo meilę nugalėti –
O, patikėk! – aš neturiu jėgų.

Tegu aš šaltas tapsiu tau! Tegu
Numirs jausmai, tiek kartų apgailėti!
Liepsningai vėl tave įsimylėti –
O, patikėk! – man būtų taip smagu!
Kas myli tik dėl to, kad jis negali
Išsižadėt būtybės jam brangios,
Tasai nevertas padėkos jokios.

Aš dievinu tave prieš savo valią,
Lyg tõlima žvaigžde tavim džiaugiuos, –
Ir laiminu laimingą savo dalią!

DONJA BEATRISĖ
(sonetas)
Nors laimini tu savąjį likimą
Ir lyg vilties žvaigžde manim džiaugies,
Bet netikiu jausmais tokios širdies,
Kuri nežino savo pašaukimo.

Kas valios balsui prieštarauti ima,
Tasai vis vien bedugnėn nuriedės.
Valia manoji – ne šviesa žvaigždės,
O laidas meilės amžino troškimo.

Ir jei vienam akimirksniui tiktai
Mana širdis tave mylėt nustotų,
Nors ir gerai iš anksto ji žinotų,

Jog paskum vėl užsiliepsnos karštai, –
Aš, dievaži, numirčiau kaip matai,
Iš sielvarto baisaus netekus proto!

Abu išeina

XVII scena

Gatvė

Kosmė bėga nuo persekiojančio jį dono Manuelio

DONAS MANUELIS

Jei nebijočiau tik skandalo...

KOSMĖ

Jūs turit elgtis apdairiaĩ.

DONAS MANUELIS

Prakeiktas niekše! Kokią žalą
Tu man šiandieną padarei!

KOSMĖ

Aš tarnavau drausmingai; dykas
Nemėgau niekad aš sėdėt.
Bet ir geriausias katalikas
Juk gali kartais nusidėt!

DONAS MANUELIS

Taip, pasitaiko ir suklysti.
Tačiau užmiršti būtent tai,
Kas man svarbu nepaprastaĩ –
Nedovanotina žioplystė!

KOSMĖ

Kaip tik svarbiausius dalykus
Užmiršta neretai žmogus.
Jei būčiau mat šlamštelį kokį
Užmiršęs, – tai menka bėda!
Mes būtume tik nusijuokę.
Aš jūsų popierius tada

Į šalį t y č i a atidėjau...
Paskui kelionėn taip skubėjau,
Jog palikau n e t y č i a juos.

Donas Manuelis
Tiek to. Aš dar labai džiaugiuos,
Jog tenujojęs pusę kelio
Susigriebei.

Kosmė
Aš pajutau,
Kad man kažko lyg širdį gelia,
Bet priežasties nesupratau
Ir nenuvokiau tikro blogio.
Staiga man topt į galvą... Ogi
Nėr popierių!

Donas Manuelis
Reikėtų tau
Eit pasakyti arklininkui,
Kad pasiruošęs lauktų mūs.
Sumigę jau visi aplinkui;
Tad aš įeisiu į namus
Savu raktu ir, tylutėliai
Raštus paėmęs, leisiuos vėlei
Kelionėn su tavim kartu.

Kosmė
Išeina ir tuoj vėl sugrįžta
Jau pasakiau. Bet šiuo metu,
Šviesos neturint, bus kebloka
Juos susirasti tamsoje.
Sukelsim triukšmą dar – vaje!..
Labiau, man rodos, apsimoka

Tiesiog nueit ir paprašyt,
Kad don Chuanas duotų žvakę.

DONAS MANUELIS

Klaikus nenaudėli! Ak šit
Ką siūlai tu? Nėra tau tekę
Ko nors ieškot apgraibomis?
Dabar pats įmygis, naktis, –
O tu čia žmones budint nori!

KOSMĖ

Teisybę sakote, senjore.
Nors būtų kaip grabe tamsu, –
Bet rasčiau aš be jokio triūso
Staliuką, ant kurio esu
Palikęs tą ryšelį jūsų.

DONAS MANUELIS

Duodamas jam raktą

Greičiau rakink!

KOSMĖ

Man nedrąsu...
Kaip aš galiu dabar atspėti,
Kur toji nelemta dvasia
Sumanė popierius nudėti?
Gyvena šmėkla namuose;
Ir man jinai kiekvieną kartą
Sujaũkia viską ir išvarto!

DONAS MANUELIS

Jei vėl ką pastebėsi tu,
Mes pasielgsime kaip dera.

O šiaip nereikia žadint tų,
Kurie mums daro šitiek gero.

Abu nueina link namų

XVIII scena

Dono Manuelio kambarys
Donja Anchela ir Isabelė įeina pro spintą

DONJA ANCHELA
Svečio nėr dabar namuos.
Nieks nedrumsčia ramumos;
Miegas jau visus apglobia
(O, jisai tylom pagrobia
Kone pusę mūs buities!).
Eikš, padėk man, Isabele,
Suieškoti atvaizdėlį –
Ir kančias manos širdies
Nuraminki truputėlį.

ISABELĖ
Ženkit atsargiau.

DONJA ANCHELA
Iš ten
Užrakink gerai duris tu,
Kad įeiti nieks nedrįstų,
O jei kas, – praneški man
Apie gresiantį pavojų.

ISABELĖ
Tučtuojau sargybon stoju.

Išeina ir iš anos pusės užrakina duris

XIX scena

Donas Manuelis ir Kosmė, pro duris įeina kambarin donja Anchela

KOSMĖ

Atrakinta pagaliau.

DONAS MANUELIS

Tik nešūkauki, tyliau:
Gali dar išeit skandalas.

KOSMĖ

Man baisu, kad jį kur galas!..

DONJA ANCHELA

Pusbalsiu

Užsižiebsiu tuoj žibintą,
Ir jaukiau bus kambary.

Užsižiebia slaptą žibintėlį

KOSMĖ

Šmėkla dar nepagadinta,
Jeigu ji tokia jautri.
Ta pasiutusi plevėsa
Tyčia man gesina šviesą, –
Jums, nespėjus žodžio tart,
Šviesą uždega iškart!

DONAS MANUELIS

Nesinori nė tikėti...
Dieve! Kambary šviesu.
Tai dalykai neregėti!
Tai stebuklai, iš tiesų.

Kosmė

Aš manau dabar, kad baigės
Jūsų smárkavimas... Va,
Matot?

Donas Manuelis

Stoviu lyg apsvaigęs...
Bėkime verčiau. Eiva.

Kosmė

Jūsų narsas jau išrūko?

Donja Anchela

Sau

Štai, matau aš, ant staliuko
Guli popieriai.

Kosmė

Dvasia
Eina tiesiai stalo linkui

Donas Manuelis

Gal man raibsta akyse?..
Kas čia darosi aplinkui?

Kosmė

Taip, dalykas įdomus!
Stebuklingas žiburėlis,
Lyg į orą pasikėlęs,
Pats, kur reikia, veda mus.

Donja Anchela išima iš žibinto žvakę, įdeda ją žvakidėn, kuri stovi ant stalo, ir paėmusi krėslą sėdasi nugara į doną Manuelį ir Kosmę

DONJA ANCHELA
Sau

Pastatysiu šičia žvakę.
Kas gi tai per raštai?

DONAS MANUELIS

Cit.
Blandžioje šviesoj žvakutės
Spindinčią regiu gražuolę...
Viešpatie! Nesu kaip gyvas
Nieko matęs panašaus.

KOSMĖ

Štai ji krėslą prisistūmė,
Kad jai būtų patogiau.

DONAS MANUELIS

Tokio grožio stebuklingo
Net pasaulio šio Kūrėjas
Pavydėtų.

KOSMĖ

Dieve duok!

DONAS MANUELIS

Spindi akys jos kaip žvaigždės...

KOSMĖ

Arba, dar tiksliau pasakius, –
Kai Liuciferio liepsna.

DONAS MANUELIS

Jos kiekvienas plaukas tvaska
Tartum saulės spindulys...

KOSMĖ

Aišku: apvogė ji saulę.

DONAS MANUELIS

Žiba garbanos lyg auksas...

KOSMĖ

Visko laukt iš jos gali!

DONAS MANUELIS

Kokia dieviška grožybė!

KOSMĖ

Jūs kalbėtumėt kitaip,
Jei į tos dievaitės koją
Gautumėt pasižiūrėti:
Kojos – jų silpna vieta.

DONAS MANUELIS

Ji puiki, žavi kaip sapnas
Ir kaip angelas skaisti!

KOSMĖ

Angeliukas su kanopom...

DONAS MANUELIS

Ką tai reiškia? Jai parūpo
Mano popieriai?

KOSMĖ

Senjore,
Aš galiu lažybų eit,
Kad ji nori pasiimti
Tuos raštus, kurių mes ieškom...

Ką gi, bus mažiau bėdos.
Paslaugi, tikrai, ta šmėkla!

DONAS MANUELIS
Dieve šventas! Kas daryti?
Pirmąsyk jaučiu aš baimę.

KOSMĖ
Aš jaučiu ją daug dažniau.

DONAS MANUELIS
Lyg kokiais lediniais pančiais
Mano kojos surakintos,
Pasišiaušė man plaukai...
Rodos, gerklę smaugia kilpa,
O krūtinę raižo peiliai, –
Atsikvėpti negaliu...
Bet šalin, gėdinga baime!
Pažiūrėsime, ar moku
Aš kovoti su kerais.

Prieina prie donjos Anchelos *ir griebia ją už rankos*

Deive, ar dvasia piktoji,
Ar mirtingoji būtybe,
Kas bebūtumei, – vis viena
Nepaspruksi nuo manęs!

DONJA ANCHELA
Sau

Vargas man! Galbūt jis tyčia
Pasiskelbė išvykstąs?
Gali būt, jis sužinojo...

KOSMĖ

Vardan Dievo, pasakyki,
Kas tu, pragaro vaiduokli?..

DONJA ANCHELA

Pusbalsiu

Reikia veikti gudrumu.

KOSMĖ

Ko iš mudviejų tu nori?

DONJA ANCHELA

Prakilnus don Manueli,
Nelytėk manęs, meldžiu!
Neik, o, neik prieš savo laimę,
Prieš Apvaizdą maloningą
Ir likimą visagalį,
Kurs yra tau prielankus!
Paskutinį kartą laišku
Aš tau pranešiau, kad greitai
Susitiksim su tavim.
Kaip matai, aš nesuklydau:
Žvelk – pavidale žmogaus
Tu regi mane šiandieną;
Žodį savąjį tesėjau;
Tad keliauk dabar sau sveikas,
Nes dar laikas neatėjo
Paslaptį atskleisti tau.
Ryt tu viską sužinosi.
O tuo tarpu niekam nieko
Nesakyki, jei nenori
Savo laimės praganyt.
Tad keliauk, keliauk sau sveikas.

Kosmė

Girdit? Prašo išsinešdint
Ir sveikatos linki mums.
Ko gi mes, senjore, laukiam?

Donas Manuelis

Viešpatie, kaip man ne gėda
Būkštauti niekingų dvasių!
Ne, aš netikiu jomis!
Tik daugiau drąsos – ir viskas
Vienu mirksniu paaiškės.
Moterie, kas tu bebūtum
(Dievaži, tu neatrodai
Į vaiduoklę panaši!), –
Pasakyk greičiau man, kàs tu,
Kaip ir kam čion atėjai?
Nebelaukdamas rytojaus,
Noriu tučtuojau, iš karto,
Išblaškyti dvejones.
Jeigu tu dvasia piktoji, –
Atvirai prisipažink;
Jeigu moteris mirtinga, –
Pasakyk, kas tu tokia.
Negrūmok, nes jokio siaubo
Vis tiek pat neišsigąsiu,
Ir nekrūptelėsiu net,
Sužinojęs, jog tu velnias, –
Nors ir povyza, ir kūnas
Verčia patikėt, jog tu –
Moteriškė.

Kosmė

Tas pats velnias!

Donja Anchela

Prie manęs neprisilieski,
Pagailėki savo laimės!

Kosmė

Dievaži, senjoras kipšas
Sako tiesą: kam jį liest?
Negi arfa jis ar smuikas?

Donas Manuelis

Išsitraukdamas špagą

Tuoj ištirsim: jei dvasia tu,
Tąsyk mano kardo smūgiai
Nesužeis tavęs.

Donja Anchela

Aimán!
Suvaldyk kraujuotą ranką,
Špagą savo suvaldyk!
Atvirai prisipažįstu:
Aš esu tik nelaiminga
Moteriškė... Gali būt,
Meilė – tai nusikaltimas,
Bet mirtim už meilę bausti –
Per žiauru. Tad nesutepki
Savo kardo sidabruoto
Mano nekaltu krauju!

Donas Manuelis

Kas gi tu esi?

Donja Anchela

Aš nieko
Nenuslėpsiu nuo tavęs.

Vienas kelias man belieka:
Savo ilgesį ir aistrą,
Savo ištikimą meilę,
Savo širdį tau atvert.
Bet jei mus čionai užtiktų
Ar bent kalbantis išgirstų,
Viskas baigta, žuvę mes...
Mat sunku tau net iš tolo
Numanyti, kas esu.
Užtatai dėl viso pikto
Uždarykite, senjore,
Šitas ir anas duris,
Kad pro priemenę taipogi
Negalėtų iš maniškių
Niekas pastebėt šviesos.

DONAS MANUELIS

Gal tu man pašviestum, Kosme?
Reik duris užsirakinti. –
Įsitikinai, kad tai
Moteris, o ne šėtonas?

KOSMĖ

Panašiai ir aš sakiau!

Abu išeina

XX scena

Donja Anchela, paskui Isabelė

DONJA ANCHELA

Čia mane užklupo svečias,
Ir aš sėdžiu uždaryta.

Patekau į spąstus... Dieve!
Išeities kitos nebėr,
Kaip atskleisti visą tiesą...

Isabelė atstumia spintą

Spinta, regis, sujudėjo.

ISABELĖ

Cit... cit... Brolis ieško jūsų.

DONJA ANCHELA

Ačiū Dievui! Bet vis vien
Abejonės nepalieka
Mano mylinčios širdies!

Pasišalina už spintos

XXI scena

Donas Manuelis, Kosmė

DONAS MANUELIS

Visos durys užrakintos
Na, senjora, malonėkit
Pasakot dabar toliau...
Ką tai reiškia? Kur ji dingo?

KOSMĖ

Bene aš žinau, senjore?

DONAS MANUELIS

Gal įlindo į alkovą?
Eik į priekį.

Kosmė

Jūs gi pėsčias:
Priešais eiti nedrįstu.

Donas Manuelis

Aš visus kampus išgriosiu...
Duok man žvakę.

Kosmė

Mielu noru.

Donas Manuelis ima iš Kosmės žvakę ir eina į alkovą

Donas Manuelis

Prakeikimas!

Kosmė

Pro duris
Ji pasprukti negalėjo.

Donas Manuelis

Kaipgi ji iš čia ištrūko?

Kosmė

Net sunku įsivaizduoti.
Matot, aš gi jum sakiau:
Tai ne moteris, o velnias!

Donas Manuelis

Kambary visas pakampes
Apieškosiu, dievaži!
Gal yra po gobelenais
Ar kur norint po paveikslais

Sienoje plyšys? Gal kartais
Čiukuras yra stoge?

KOSMĖ

Nieko nėr. O gal ta spinta?..

DONAS MANUELIS

Ji pilna stiklinių indų;
Tad palikim ją ramybėj
Ir toliau pasižiūrėkim.

KOSMĖ

Aš nesu per daug smalsus.

DONAS MANUELIS

Negi man prisivaideno?
Jeigu šitai buvo šmėkla,
Tai kodėl ji nusigando,
Kai ginklu pagrasinau?

KOSMĖ

Taip; bet, kita vertus, kas gi
Ją įspėjo, kad šią naktį
Mes atgal turėsim grįžti
Ir čionai sutiksim ją?

DONAS MANUELIS

Šmėstelėjo lyg šešėlis,
Įstabia šviesa nušvito –
Ir pradingo vėl. Bet aš
Ją mačiau, laikiau už rankos,
Net jutau, kaip dreba ji
Tarsi moteris mirtinga.

Ir staiga jinai prapuolė,
Išsisklaidė kaip svajonė
Ar kaip sapnas apgaulus...
Tai mįslė, kaip Dievą myliu!
Nežinau, nė ką galvoti
Nežinau, nė kuo tikėti...

KOSMĖ
Aš gerai žinau.

DONAS MANUELIS
Sakyk.

KOSMĖ
Toji moteris – šėtonas,
Ir stebėtis tuo netenka:
Jeigu moteriška gali
Velniu būt visus metus,
Tad ne keista, jei ir velnias
Neiškentęs pasiverčia
Pagaliau moteriške!

Uždanga

Trečias veiksmas

I scena

Donjos Anchelos kambarys
Isabelė veda patamsyje už rankos doną Manuelį, kuris eina lyg apgraibomis

Isabelė

Prašau trupùtį palūkėti,
Senjora tuoj ateis pas jus.

Išeina, lyg ir užrakindama paskui save duris

Donas Manuelis

Kada gi čia nustos man krėtę
Juokus ir pokštus įvairius?
Atrodo, kad nėra jiems galo...
Aš uždarytas, – taip, deja!
Parvykęs iš Eskorialo,
Laiškutį aš radau ant stalo;
Dievaitė mano ir svaja,
Mano fėja paslaptinga,
Kuri sušvito tamsoje
Ir lyg regėjimas vėl dingo,
Palikus kibirkštį vilties, –
Maloniai teikiasi rašyti:

„Jei norite mane matyti,
Ateikit vidury nakties
Į Šventojo Sebastijono
Senąsias kapines (vieta
Iš tikro puikiai parinkta!),
Ir tebūnie prie jūsų šono
Anas vyrukas. Du tarnai
Jau su neštuvais lauks tenai."
Aš ateinu, sukaupęs drąsą,
Ir sėduosi į neštuvus;
Mane ilgai kažkur jie tąso,
O aš galvoju: kas čia bus?
Galų gale kankynė baigias.
Iš nuovargio pusiau apsvaigęs
Apsidairau žvilgsniu baugiu –
Ir prieš save portalą nykų
Lyg juodą pābaisą regiu.
Čia tiesiai prie manęs iš tyko
Prieina mergina (kuri
Man pasirodė nebjauri!)
Ir tylomis, be žodžių, veda
Mane per eilę kambarių,
O aš einu beveik be žado
Ir veltui tamsumon žiūriu...
Bet kas gi tai? Šviesos ruoželį
Pro durų plyšį pamačiau.
Nejaugi išsipildyt gali
Mana svaja? Greičiau, greičiau
Prie tikslo, meile visagale!
Žiūri pro rakto skylutę
Kokia puiki, didinga salė
Ir kiek ten damų prašmatnių!
Gražiausių rūbų begalybė!
Rečiausių puošmenų daugybė!
Sunku aprėpti net žvilgsniu!

Atsidaro durys, ir įeina damos, nešinos saldumynais, gėrimais ir servetėlėmis; praeidamos pro doną Manuelį, jos pagarbiai pritupia; užpakaly visų eina donja Anchela, apsirengusi puošniais rūbais, ir donja Beatrisė

II scena

Donja Anchela, donja Beatrisė, damos, donas Manuelis

DONJA ANCHELA
Donjai Beatrisei pusbalsiu
Abudu mano broliai tiki,
Kad jūs išvykot į namus.
Čionai nemato niekas mūs;
Tad pasismaginkim bent sykį.

DONJA BEATRISĖ
Donjai Anchelai
Ką aš vaidinti privalau?

DONJA ANCHELA
Vaidink tuo tarpu, Beatrise,
Tarnaitę mano, o vėliau
Tu pasislėpsi – ir matysi
Savom akim, ką veiksim mes.
Donui Manueliui
Jums nusibodo laukt manęs?

DONAS MANUELIS
O, ne, senjora! Tas, kas laukia,
Kas ilgisi aušros mielos, –

Nejaučia skausmo ir gėlos,
Pamiršęs tamsumą nejaukią.
Nepajutau aš graužaties:
Buvau aš kupinas vilties
Išvysti jus kaip saulę šviesią,
Tikėjau, kad rytai išblėsę
Paraudonuos ir sušvitės!
Kada tamsu visam pasauly,
Man spindi jūsų grožio saulė;
Net ir juodi nakties sparnai
Užtemdyt jus negali niekad, –
Jūs mano sieloj pasiliekat
Šviesi kaip saulė amžinai!

DONJA ANCHELA

Turėčiau tart širdingą ačiū
Už malonius žodžius. Bet ne:
Subart aš noriu brangų svečią,
Kuris išliaupsino mane.
Jūs ne karališką viešnagę
Čia matot. Jūsų akys regi
Namus taikingus ir kuklius,
Ir jeigu būtumėte vengęs
Mane taip kelti į padanges,
Labiau įvertinčiau aš jus.
Skubėkit nuomonę pakeisti:
Nė vienu savo bruoželiu
Prilygti aušrai negaliu,
Nemoku aš kaip saulė skleisti
Tiesos ir džiaugsmo spindulių.
Žinokit, gerbiamas senjore:
Aš – moteriškė paprasta
Ir šioj pastogėje slapta
Už viską padėkot jums noriu.

Donas Manuelis

Stiprumo tų šiltų jausmų
Man dar neteko išmėginti,
Ir aš – turiu prisipažinti –
Ant jūsų pykti net imu...

Donja Anchela

Ko mano svečias užsigavo?

Donas Manuelis

Jūs nepasakot vardo savo...

Donja Anchela

Tatai girdėti man skaudu;
Bet aš išduoti jo vis viena
Jums negaliu nieku būdu,
Ir jei norėsit kitą dieną
Su manimi matytis vėl,
Tai suvaldykit savo pyktį
Ir nė neklauskite, kodėl
Privalo viskas pasilikti
Griežčiausioje paslaptyje.
Supraskite: esu kitokia,
Negu atrodau jums, deja,
Ir matot jūs mane ne tokią,
Kokia esu. Mes su jumis
Dar susitiksim vogčiomis;
Tačiau jei slaptingumo skraistę,
Kuria dabar dangstausi čia,
Jūs pabandysite praskleisti,
Tai mano meilė virs kančia,
Nes jūs galbūt prakeiksit visa,
Kuo taip žavėjotės lig tol...
Bet aš, senjore, anaiptol

Ne mylimoji don Luiso,
Ir jums galiu prisiekti net,
Jog to nebuvo niekuomet.

DONAS MANUELIS
Kodėl gi jums žūtbūt norėjos
Nuo jo pabėgti?

DONJA ANCHELA
Jei tada
Mane jis būtų pastebėjęs,
Galėjo grėsti man bėda.
Jūs prieš save gal matot damą,
Kurios aukšta kilmė...

DONAS MANUELIS
Tačiau
Kaip jūs patenkat į šį namą?

DONJA ANCHELA
Nesiteiraukite verčiau:
Aš priversta esu tylėti.

DONJA BEATRISĖ
Sau
Turbūt jau laikas prakalbėti...
Donjai Anchelai
Štai saldumynai, riešutai,
Vanduo... Ką jūsų prakilnybė
Dar įsakys?

DONJA ANCHELA
Kokia paikybė!
Kam reik šaipytis taip piktai?

Kur „prakilnybė“?.. Ar tiktai
Nenorit jūs don Manuelį
Įtikinti, jog iš tiesų
Žymi senjora aš esu?

DONJA BEATRISĖ
Atleiskit...

DONAS MANUELIS
Pusbalsiu
Mergina iškėlė
Man visą paslaptį aikštėn!
Tai, aišku, didelė senjora,
Kuri paišdykaut panoro;
Ji mėto pinigus kairėn
Ir dešinėn – ir v i e n o trokšta:
Kaip nors nuslėpti savo pokštą.

III scena

Donja Anchela, donja Beatrisė, damos, donas Manuelis ir donas Chuanas

Už scenos kažkas beldžiasi į duris; visi sumyšta

DONAS CHUANAS
Atrakink greičiau duris man!
Isabele, ar girdi?

DONJA ANCHELA
Kas čia daros? Dieve šventas!

ISABELĖ
Mirštu! Oi!

DONJA BEATRISĖ

Stingstu į ledą!

DONAS MANUELIS

Pusbalsiu

Nesibaigia mano bėdos...
Viešpatie, pasigailėk!

DONJA ANCHELA

Donui Manueliui

Ak, senjore, tai tikriausiai
Mano tėvas.

DONAS MANUELIS

Kas daryti?

DONJA ANCHELA

Nieko kito nebelieka,
Kaip tik saugiai pasislėpti.
Isabele, veski svečią
Tuoj į kambarį aną...
Supratai?..

ISABELĖ

Eime, senjore.

DONAS CHUANAS

Už scenos

Ar ilgai turėsiu laukti?
Atrakinkit!

DONAS MANUELIS

Pastatyta
Ant kortõs gyvybė mano
Ir garbė... Padėk, dangau!

Isabelė ir donas Manuelis išeina

DONAS CHUANAS
Už scenos
Jeigu taip, duris išlaušiu!

DONJA ANCHELA
Donjai Beatrisei
Kad tavęs jisai nerastų,
Miegamajam pasislėpk.

Donja Beatrisė pasišalina
Įeina donas Chuanas

Ko triukšmauji? Ko tau reikia
Naktį mano kambary?

DONAS CHUANAS
Ne, pirmiausia malonėki
Tu paaiškinti, ką reiškia
Toji tavo apranga?

DONJA ANCHELA
Gedulingas, juodas rūbas
Kaip akmuo man slegia širdį,
Ir aš nutariau šiandieną
Apsirengti prašmatniau,
Kad galėčiau išblaškyti
Savo rūškanas mintis.

DONAS CHUANAS
Aš nė kiek neabejoju,
Kad barškučiai ir blizgučiai
Šimtąsyk geriau už váistus

Gydo moterų kančias.
Vis dėlto man nepatinka
Šitas tavo maskaradas.

DONJA ANCHELA
Niekas juk manęs nemato.
Ką gi bloga aš darau?

DONAS CHUANAS
Na, tiek to. Ar Beatrisė
Jau sugrįžo į namus?

DONJA ANCHELA
Taip. Jos tėvas susiprato
Ir atlyžo.

DONAS CHUANAS
Štai tik tiek
Man rūpėjo sužinoti.
Pamėginsiu šiąnakt vėlei
Ją prašnekint. Lik sveika –
Ir atmink: netinka našlei
Šitas apdaras puošnus.

DONJA ANCHELA
Dieve tau padėk! Laimingai!

Donas Chuanas išeina; įeina donja Beatrisė

Uždaryk greičiau duris...

DONJA BEATRISĖ
Išsikėpurnėjom! Baimės
Daug turėjom... Tavo brolis
Eis manęs dabar ieškoti.

Donja Anchela
Greitai vėl visuos namuos
Bus tyla; don Manuelis
Pas mane sugrįš netrukus;
Tad užeikime tuo tarpu
Į šį kambarį, kad niekas
Negalėtų mus išgirst.

Donja Beatrisė
Jei išbrisi neįkliuvus
Tu iš šitos painiavos,
Pasakysiu, jog esi tu
Lyg dvasia – neregima!

Abi išeina

IV scena

Dono Manuelio kambarys
Donas Manuelis ir Isabelė išeina iš už spintos

Isabelė
Laukit čia; tik nebrazdėkit,
Nes jus gali pastebėt.

Donas Manuelis
Lyg uola – nė krust iš vietos.

Isabelė
Pusbalsiu
Taip drebu, jog nepataikau...
Dieve, kaip čia užrakint?

Išeina

Donas Manuelis

Argi tai ne beprotybė
Kažin kur nusidanginti,
Be atodairos jokios
Leistis štai į tokį žygį,
Kur galbūt kas žingsnis gresia
Tau pavojus... Aš dabar
Menėje kilmingos damos
(Ne mažiau kaip „prakilnybės"!),
Nuo savų namų toli...
Kas čia? Durys atsidarė?..
Lyg įeina kažin kas?

V scena

Kosmė, donas Manuelis

Kosmė

Eina apgraibomis

Ačiū Viešpačiui! Bent kartą
Aš galiu ramiai, be baimės,
Savo kambarin įeiti.
Nors tamsu, bet nebaisu!
Lai sau džiaugiasi Vaiduoklė,
Pasigavus mano poną, –
Aš sau švilpauju užtat.

Susiduria kaktomušais su donu Manueliu

Per anksti rengiuosi švilpti...
Kas čia toks? Ko reik?

Donas Manuelis

Tylėk –
Arba aš tave nudursiu.

Kosmė

Tartum elgeta, patekęs
Į turtingo dėdės rūmus,
Nepraversiu aš burnos...

Donas Manuelis

Pusbalsiu

Tai veikiausiai koks nors tarnas,
Čia netyčiomis užklydęs.
Reikia jo pasiteirauti,
Kur aš patekau.

Kosmei

Klausyk!
Pasakyk, kas tai per namas?
Kas yra jo šeimininkas?

Kosmė

Šeimininkas ir namai –
Rankose paties šėtono,
Kad velniai mane kur griebtų!
Mat čionai dama gyvena,
Ji vadinasi Vaiduoklė.
Tai – šėtonas, pasivertęs
Moterim.

Donas Manuelis

O tu kas toks?

Kosmė

Aš? Liokajus, pakalikas,
Pono tarnas paslaugus,
Ant kurio galvos, senjore,
Nežinia kodėl užgriuvo
Šitas pragaras...

DONAS MANUELIS
O kas
Tavo ponas?

KOSMĖ
Kvaišas, mulkis,
Skystaprotis, besmegenis
Asilas, kurį už nosies
Toji ragana vedžioja.

DONAS MANUELIS
Kuo gi tas kvailys vardu?

KOSMĖ
Vardas jo – don Manuelis,
Pavardė – Enrìkesas.

DONAS MANUELIS
Jėzau! Ką girdžiu?

KOSMĖ
O aš
Vadinuos Katiborãtas,
Kosmė.

DONAS MANUELIS
Kosmė? Kaipgi tu
Atsidūrei čia? Nejaugi
Iš paskos mane lydėjai
Ir pasislėpei taipogi
Šitame kambaryje?

KOSMĖ
Nieko sau, graži naujiena!
Būtų įdomiau žinot,

Kaip jūs pats čionai pakliuvot?
Jūs taip drąsiai iškeliavot
Pas gražuolę paslaptingą, –
Ko gi tuoj ir vėl sugrįžot?
Pagaliau neaišku man,
Kaip duris jūs atrakinot,
Jeigu aš turėjau raktą?

DONAS MANUELIS
O kieno čia kambarys?

KOSMĖ
Jūsų ar, jei norit, – velnio.

DONAS MANUELIS
Tu begėdiškai meluoji!
Dievaži, prieš valandėlę
Aš tikrai buvau kitur,
Gan toli nuo šitos vietos.

KOSMĖ
Aš žinau: Dama Vaiduoklė
Krečia tas visas išdáigas.
Tiesą jums tada sakiau!

DONAS MANUELIS
Išsikraustysiu iš proto!..

KOSMĖ
Kaip įtikint jus galėčiau?
Ogi va! Atidarykit
Tas duris – ir atsidursit
Priemenėj. To maža dar?

Donas Manuelis

Tyčia eisiu pažiūrėti.

Išeina

Kosmė

Į publiką

Pasakykite, senjorai,
Ar ilgai mums dums akis?

Iš už spintos išeina Isabelė

VI scena

Isabelė, Kosmė, paskui donas Manuelis

Isabelė

Pusbalsiu

Don Chuano atsikratėm.
O dabar don Manuelį
Reikia išdangint greičiau,
Kad, ko gero, nesuprastų,
Kur jis.

Kosmei

Cit, senjore, cit...

Kosmė

Pusbalsiu

Cit! Nuo šitų „cit“ koktu man
Lyg nuo cìtvaro...

Isabelė

Senjoras
Jau atsigulė.

KOSMĖ

Pusbalsiu

Hm! Kokį
Turi ji galvoj senjorą?

Įeina donas Manuelis

DONAS MANUELIS

Taip, tai mano kambarys.

ISABELĖ

Jūs čia?

KOSMĖ

Taigi. Aš.

ISABELĖ

Skubėkim.

DONAS MANUELIS

Tu neklydai.

ISABELĖ

Greičiau gi.
Nebijokite.

KOSMĖ

Senjore!
Kipšas tempia jau mane.

Isabelė ima Kosmę už rankos ir vedasi už spintos

VII scena

Donas Manuelis

DONAS MANUELIS

Tebesikreipdamas į Kosmę

Na, sakyki man, kada gi
Paaiškės, ką reiškia toji
Velniava? Ei, Kosme, Kosme!
Ko tyli tu? Atsiliepk!
Ar girdi, kvaily?.. Vien sienas
Teužčiuopiu... Kurgi jis?
Aš ką tik su juo kalbėjau.
Gal jisai staiga prasmego
Skradžiai žemės? O galbūt
Visa tai prisisapnavo?
Dieve! Man jau maišos protas...
Bet anksčiau arba vėliau
Turi čia kas nors ateiti!
Įdomu, pro kur ir kaip?
Pasislėpsiu į alkovą
Ir iš pasalų stebėsiu,
Kas toliau bus. Aš tvirtai
Pasiryžęs sužinoti,
Kas gi ta Neregimoji!

Pasitraukia į alkovą

VIII scena

Donjos Anchelos kambarys
Donja Anchela, donja Beatrisė, patarnautojos, paskui – Kosmė, Isabelė

Donja Anchela

Na, išprašėm don Chuaną;
Ieško jis dabar tavęs.
Isabelė svečią mano
Šičia vėl tuojau atves.

Patarnautojoms

Jį priimkite kaip dera.
Vakarienę ruoškit greit!
Kad jam būtų linksma, gera,
Kad norėtų vėl ateit.

Donja Beatrisė

Dyvų šitokių regėti
Man neteko, iš tiesų...

Donja Anchela

Jau ateina?

Patarnautoja

Taip. Girdėti
Žingsniai jo.

Įeina Isabelė, tempdamasi už rankos Kosmę

Kosmė

Oi kaip baisu!
Kur aš? Kur? Oi kinkos dreba!
Nors tu gyvas lįsk į grabą...
Bet palauk, Kosmiuk, palauk!
Netikiu akim... Kiek daug
Damų spindinčių šioj menėj!
Ar tai aš? Gal pavirtau
Į Amadį, Belianį?

ISABELĖ

Štai jis... Dieve! Ką matau?

KOSMĖ

Pusbalsiu

Gal aš kliedžiu? Kosme, kur tu?
Tai vis pokštai velnio burtų!

DONJA ANCHELA

Isabelei

Ką tu atvedei?

ISABELĖ

Dievaž,
Išėjau prieš valandėlę
Atsikviest don Manuelio,
O radau jo tarną...

DONJA ANCHELA

Aš
Pasiteisinimu tokiu
Nepatenkinta esu.

ISABELĖ

Buvo mat labai tamsu.

DONJA ANCHELA

Žuvom! Viską jis suvokė –
Ir pradės plepėti...

DONJA BEATRISĖ

Donjai Anchelai

Reik
Suklaidinti tą vyruką.
Kosme!

KOSMĖ

Ką?

DONJA BEATRISĖ

Arčiau prieik.

KOSMĖ

Ačiū, man ir čia nestriuka.

DONJA ANCHELA

Ko gi tu bijai?

KOSMĖ

Bijau?
Aš – bijau? Tik to betrūko!

DONJA ANCHELA

Tad prieiki pagaliau!

KOSMĖ

Pusbalsiu, sau

Išsisukti bus sunkoka:
Tai jau klausimas garbės...

Artindamasis prie damų

Aš su damom elgtis moku.
Man širdis nesudrebės,
Pastebėjus net šėtoną
Moteriškais apdarais.
Lengvumu puošnių sijonų
Ir kitoniškais kerais
Nelabasis visą laiką
Tik ir gundo žmogų paiką.
Pasakiška jo galia!
Vieną sykį, pasivertęs

Stebuklinga gražuole,
Ėmė jis ant kaklo kartis
Piemeniui, kuriam tuoj pat
Atsivėrė žemės rojus...
Su dama susidorojęs,
Linksmas jis kaip niekuomet!
Tąsyk velnias pasirodė
Vėl raguotas ir kraupus
Ir sušuko: „Duodu žodį,
Nelabai smagu tau bus
Prisiminti, jog siaubūną
Glamonėjai tu tik ką!..
Nusidėjėli! Lai būna
Visa tai – tau pamoka!“
O piemuo, lyg niekuo dėtas,
Jam atšovė: „Kipše, tu
Apgavikas negirdėtas –
Ir tikiesi tuo būdu
Man pakenkti? Bergždžias noras!
Prisiimk kad ir rytoj
Povyzą gražios senjoros, –
Ir tave pamilsiu tuoj.
Korsetukai ir sijonai
Greitai apžavi akis;
Bet nors tai ir velnio monai, –
Kas prieš juos atsilaikys?“

DONJA ANCHELA

Atsigauk, paimk štai uogų.
Gal išgertum? Visados
Juk po baimės patirtos
Troškulys kankina žmogų.

Kosmė

Apsieis.

Donja Anchela

Juokai menki:
Du šimtai su viršum mylių
Jums dar lieka priešaky...

Kosmė

Pasakos, kaip Dievą myliu!

Girdėti beldžiantis

Donja Anchela

Kas ten?

Donja Beatrisė

Beldžias į duris...

Isabelė

Dieve!..

Donja Anchela

Na ir padėtis!

IX scena

Donja Anchela, donja Beatrisė, patarnautojos, Kosmė, Isabelė ir donas Luisas

Donas Luisas

Isabele! Isabele!

Donja Beatrisė

Viešpatie!

Donas Luisas

Atidaryk!

Donja Anchela

Mano broliai lenktyniauja
Persekiodami mane...

Isabelė

Tai įkliuvom!

Donja Beatrisė

Pasislėpsiu.

Slepiasi

Kosmė

Na, šį kartą iš tikrųjų
Atsibeldė nelabasis!

Isabelė

Sprukime greičiau.

Kosmė

Mielai.

Kosmė ir Isabelė pasišalina; įeina donas Luisas

Donja Anchela

Ko tau šičia reikia, broli?

DONAS LUISAS

Blaškomas nusiminimo,
Aš drumsčiu kitų linksmybę.
Pastebėjau aš prie durų
Neštuvus – ir pamaniau,
Kad sugrįžo Beatrisė.
Brolis irgi jau namuos.

DONJA ANCHELA

Ko galų gale tu nori?

DONAS LUISAS

Man per sieną pasigirdo
Triukšmas tavo kambary;
Neiškentęs atskubėjau
Pažiūrėt, kas atsitiko?

Pakelia portjerą ir mato donją Beatrisę

Beatrisė!?

DONJA BEATRISĖ

Išeidama

Taip, aš čia.
Vis dar tėvas tebeširsta,
Ir man teko grįžt atgal.

DONAS LUISAS

Kaip sumišusios abì jūs!..
Ką gi reiškia vaišės tos?
Lėkštės, taurės, saldumynai?..

DONJA ANCHELA

Ko stebies? Iš nuobodumo
Negi moterys negali
Pasimėgauti šiek tiek?

Brazdesys spintoje

DONAS LUISAS

Kas ten brazda?

DONJA ANCHELA

Pusbalsiu

Mirštu!..

DONAS LUISAS

Aišku,
Jog čionai yra kažkas,
Bet tiktai ne don Chuanas:
Jis slapstytis nepripratęs.

Ima žvakę

Vargas, vargas man, beprõčiui!
Aš tikėjausi krūtinėj
Nuslopint pavydo liepsną,
Meilės kurstomą kasdien,
Bet dabar matau, jog tenka
Savo garbę gint. Šviesa
Dvejones tegu išblaško
Ir sykiu nešlovę mano
Drąsiai iškelia aikštėn!

Išeina

X scena

Donja Anchela, donja Beatrisė, patarnautojos

DONJA ANCHELA

Jei tiktai don Manuelį
Mano brolis pastebės, –
Mudvi žuvom, Beatrise!

DONJA BEATRISĖ
Jis juk savo kambary,
Tad nėra ko nuogąstauti:
Spinta mūsų neišduos.

DONJA ANCHELA
Taip, bet jeigu Isabelė,
Per tą sumaištį lyg tyčia
Atdaras duris paliko –
Ir jisai staiga įeis?..

DONJA BEATRISĖ
Jūs turėsite pabėgti, –
Kito būdo nežinau.

DONJA ANCHELA
Tąsyk aš pas tavo tėvą
Pulsiu priebėgos ieškoti:
Jo duktė čionai surado
Sau pastogę, – tad nejaugi
Nusigręš jis nuo manęs?

Abi išeina

XI scena

Dono Manuelio kambarys
Isabelė, Kosmė, donas Manuelis, paskiau donas Luisas

ISABELĖ
Įstumdama Kosmę
Na, žvaliau!

DONAS MANUELIS

Kažkas įėjo;
Aš tai aiškiai pajutau.

Iš spintos išeina donas Luisas su žvake

DONAS LUISAS

Pastebėjau aš vyriškį!..
Kas čia daros, po perkūnais!..

KOSMĖ

Pusbalsiu

Reikalai – visai prasti...

DONAS LUISAS

Kas atstūmė šitą spintą?

KOSMĖ

Su žvake artyn vis slenka...
Po stalu palįsiu aš.

Lenda po stalu

DONAS MANUELIS

Pusbalsiu

Reikia baigt...

Griebiasi špagos

DONAS LUISAS

Don Manuelis?

DONAS MANUELIS

Don Luisas? Kaip? Iš kur? –
Kas per makalynė!

Kosmė
Pusbalsiu
Šit kaip
Jis įėjo čia! Kieksyk
Vis niežėjo man liežuvį
Pasakyti apie tai!

Donas Luisas
Kabaljere nedėkingas,
Pasalūne, išdavike!
Gėdą, sąžinę pamiršęs,
Tu įžeisti išdrįsai
Garbę tavojo bičiulio
Ir globėjo nuoširdaus!
Trauk nešvankią savo špagą!

Išsitraukia špagą

Donas Manuelis
Vien tik noras apsiginti
Liepia kautis man. Deja,
Jūsų poelgiai ir žodžiai
Sukrėtė mane taip baisiai,
Jog nebetikiu aš savo
Ausimis ir akimis.
Jūs mane nudurti trokštat,
Bet esu aš tiek patyręs
Atšiauraus likimo smūgių,
Jog mirties nebebijau.

Donas Luisas
Kalbomis manęs įveikti
Nevaliosit! Tik jėga!

DONAS MANUELIS

Don Luisai, kam karščiuotis?
Leiskite paaiškint jums...

DONAS LUISAS

Nėr ką aiškinti. Man viskas
Aišku: pro slaptas duris
Einat jūs pas tą begėdę!
Ar begali būt didesnis
Įžeidimas?

DONAS MANUELIS

Don Luisai!
Šimtą kartų savo špagą
Man įsmeikit į krūtinę,
Jei bent nuovoką mažiausią
Aš turėjau kada nors
Apie šitą įėjimą!

DONAS LUISAS

Tai kodėl tada patamsy
Užsidarę sėdit jūs?

DONAS MANUELIS

Sau

Ką čia jam dabar atsakius?

Garsiai

Laukiau tarno.

DONAS LUISAS

Betgi aš
Pats mačiau, kaip jūs mėginot
Pasislėpti nuo manęs.
Negi man meluoja akys?

DONAS MANUELIS

Taip, jos klysta neretai.

DONAS LUISAS

Gal mane tuomet apgavo
Ir klausa?

DONAS MANUELIS

Turbūt.

DONAS LUISAS

Žodžiu,
Viskas ir visi meluoja, –
Vienas jūs teisybę sakot,
Vienas jūs tiktai...

DONAS MANUELIS

Nutilkit!
Jeigu dar jūs pabandysit
Prasižiot, – tą patį mirksnį
Vietoje nukausiu jus.
Bet likimas teišsprendžia
Mūsų ginčą – ir lai mirsiu
Pirmas... Nors yra šventi
Man įstatymai draugystės, –
Jiems turiu aš nusižengti.
Kausimės. Tačiau dorai.
Pastatykite tarp mūsų
Lýgiam nuotolyje žvakę,
Kad abiem vienodai šviestų;
Uždarykite duris,
Pro kurias čia įsibrovėt,
O tuo tarpu aš kitas
Užrakinsiu; pāskum raktą

Mes padėsim ant grindų,
Kad pabėgti tas galėtų,
Kam bus lemta likt gyvam.

DONAS LUISAS

Indaują stalu užremsiu
Tam, kad niekas iš anapus
Neįeitų.

Pakelia stalą ir pamato Kosmę

KOSMĖ

Pusbalsiu

Įkliuvau!..

DONAS LUISAS

Kas čia kiūkso?

DONAS MANUELIS

Sau

Prakeikimas!

KOSMĖ

Nieko nėr – tuščia vieta.

DONAS LUISAS

Ar nebus, don Manueli,
Tai kaip tik anas vyrukas,
Kurio laukiat?

DONAS MANUELIS

Apie tai
Pasakot dabar ne laikas.
Aš žinau, jog aš teisus –

Ir galvokit sau, ką norit!
Tad tegu prabyla špagos:
Tas gyvens, kas nugalės.

DONAS LUISAS
Pulkit dviese! Ko jūs delsiat?

DONAS MANUELIS
Kaip giliai mane užgauna
Jūsų šitokia kalba!
Negaliu aš apsispręsti,
Ką daryti su tarnu:
Jei išvysiu jį už durų,
Jis tuojau paleis liežuvį;
Jei paliksiu čia, – tikriausiai
Mano pusėn stos jisai.

KOSMĖ
Būkite ramus, nestosiu,
Kad jau bijot taip...

DONAS LUISAS
Yra
Prie alkovo kambariukas;
Ten jūs tarną uždarykit, –
Ir abiėjų pusių jėgos
Lygios bus.

DONAS MANUELIS
Gera mintis.

KOSMĖ
Tektų jums ilgai patūpčiot,
Kad sutikčiau griebtis ginklo;

Bet kad ginklo nesigriebčiau –
Rūpintis nėra prasmės.

Donas Manuelis nuveda Kosmę į alkovą ir, jį ten užrakinęs, grįžta atgal

XII scena

Donas Manuelis, donas Luisas

DONAS MANUELIS
Štai mes ir vieni.

DONAS LUISAS
Pradėkim!

Kaunasi

DONAS MANUELIS
Pusbalsiu
Kaip glebiai jis atakuoja!

DONAS LUISAS
Pusbalsiu
Kaip pasiutiškai jis puola!
Garsiai
Baigta! Man špaga nulūžo.
Nuginkluotas aš likau...

DONAS MANUELIS
Kaltas atsitiktinumas,
O visai ne jūs. Nueikit
Paieškoti sau kitos.

Donas Luisas

Jūsų dvasios prakilnumas
Ne mažesnis kaip narsa.

Pusbalsiu

Kas daryti? Jis man garbę
Atėmė ir nugalėjęs
Dovanojo man gyvybę!
Reikia pagalvot rimtai.

Donas Manuelis

Na, tai ko gi neinat špagos?

Donas Luisas

Tuoj einu ir greit sugrįšiu,
Nepriversiu laukt ilgai.

Donas Manuelis

Bet kuriuo laiku mane
Šičia rasite.

Donas Luisas

Laimingai!
Su Dievu, don Manueli!

Donas Manuelis

Ačiū. Dieve jums padėk!

Donas Luisas išeina

XIII scena

Donas Manuelis, Kosmė (užrakintas)

DONAS MANUELIS

Užrakinsiu ir iš durų
Raktą tyčiomis išimsiu,
Kad nepastebėtų niekas,
Jog čionai yra kažkas.
Susipainiojo man viskas!
Kratinys minčių klaikiausių.
Tikras jovalas galvoj...
Tai, vadinasi, teisingai
Spėjau aš, kad turi būti
Slaptos durys kambary
Ir kad toji moteriškė –
Mylimoji don Luiso.
Viskas taip, kaip aš maniau.
Bėdos niekad nemeluoja!

KOSMĖ

Iš alkovo

Pagailėkite, senjore!
Jeigu esate dar gyvas,
Tai išleiskite mane!
Dar, ko gero, nelabasis
Atsivilks, – o kurgi aš
Toj skylėj su juo tąsysiuos?
Čia nėra kur pasisukti,
Ir be jo man papjūtis.

DONAS MANUELIS

Na, tiek to, atidarysiu –
Bent jau tam, kad negirdėčiau,
Kaip tu tauziji niekus!

Pasitraukia į alkovą

XIV scena

Donja Anchela apsigaubusi šydu; donas Chuanas sustoja tarpdury; donas Manuelis ir Kosmė už scenos

DONAS CHUANAS

Būk čionai, pakol nueisiu
Išsiaiškinti smulkiausiai,
Kokios priežastys tave
(Ir dar šitokiu laiku!)
Privertė namus palikti.
Tu nedrįski, besarmate,
Sprukti pas save atgal.
Vienas pats turiu ištirti
Visą reikalą.

Pusbalsiu

Prie durų
Pastatysiu savo tarną,
Kad jisai don Manuelio
Neįleistų kambarin,
Jei anas sugrįžtų kartais.

Išeina

DONJA ANCHELA

Vargas man! Viena nelaimė
Vejas kitą... Pražuvau!..

Įeina donas Manuelis ir Kosmė

Kosmė

Bėkime greičiau, senjore!

Donas Manuelis

Ko bijai?

Kosmė

Tos moteriškės –
Ar, geriau pasakius, kipšo,
Kurs prikibo prie manęs.

Donas Manuelis

Mums dabar jau paaiškėjo,
Kas jinai. Štai vienos durys
Užremtos yra stalu;
Kitos – užrakintos. Kaipgi
Ji galėtų dar įeiti?

Kosmė

Kaip norės, taip ir įeis.

Donas Manuelis

Kvailas tu.

Kosmė

Pamatęs donją Anchelą
Vai, Jėzau, gelbėk!

Donas Manuelis

Kas yra?

Kosmė

Ogi veizdėkit:
Velnią minim – velnias čia!

Donas Manuelis

Moterie, manęs pribaigti
Atskubėjai? Kas tu? Šmėkla?
Ir kuriuo, sakyk, būdu
Atėjai?

Donja Anchela

Don Manueli!..

Donas Manuelis

Atsakyk!

Donja Anchela

Gerai, klausyki.
Pas mane, vos tverdamas pykčiu,
Don Luisas įlėkė kaip vėjas
Ir, visus kampus iššniukštinėjęs,
Staigiai jus išvydo... Jau girdžiu,
Kaip šveitrių kardų sužvango plienas,
Jau matau aš, kad belieka vienas
Kelias man – ir, siaubo vejama,
Rūbo negailėdama šilkinio,
Tamsoje kas žingsnis klupdama,
Bėgti pasileidžiu. O, kankynė!
Pagaliau – pažįstami namai,
Mano skausmo būsima šventovė;
Bet prie jų kažkoks vyriškis stovi, –
Ir širdis nustėro man ūmai:
Stovi don Chuanas, mano brolis,
Laukia savo damos pavyduolis...
Blankioje mėnulio šviesoje
Blikstelėjo brangakmeniai mano
(Brangenybės ir šilkai, deja,
Veda mus į pražūtį nuo seno!),

Sušiugždėjo prabangi suknia, –
Ir akis iš karto į mane
Įsmeigė jisai. Netekę žado,
Mes ilgai tylėjome abu;
Jis galų gale pralaužė ledą
Ir pasakė rūsčiai: „Be kalbų
Eik paskui mane, begėde sese.
Mūsų garbę plėšti tu drįsti?
Atsimink, jog šito nepakęsiu!
Bus darbeliai tavo atskleisti.
O kol kas sėdėsi uždaryta."
Ir mane jis atvedė čionai.
Bet, dienas bestumdama liūdnai,
Pamačiau aš jus – ir man nušvito
Laimė netikėta. Lyg dvasia
Klaidžiojau paskui aš namuose
Ir slapsčiaus nuo jūsų žvilgsnio mielo,
Nors buvau nejučiomis
Nuolat su jumis
Mylinčia ir týra savo siela.
Vieną tik išganymą matau –
Ligi pat mirties tarnauti tau,
Vien tave mylėt – ir dieną naktį
Būti tavo verge paklusnia...
Vieno tebijau – tavęs netekti!
Vieno temeldžiu: apgink mane!

DONAS MANUELIS
Sau

Aš lyg patekau į labirintą...
Ant galvos vis naujos bėdos krinta.
Pasidarė aišku pagalios:
Don Luisas – tikras brolis jos,
O ne mylimasis; ar ne keista?

Tūžta jis dabar, nes užgauta
Meilė jo... Kaip tūžtų jis tada,
Jei garbingą vardą jo įžeistų?
Kas daryti? Drąsiai ginti ją,
Nuskandinus aklą keršto norą
Nekaltam jos brolio kraujyje?
Niekšiška tai būtų ir nedora.
Viską atidengt – ir tuo būdu
Išsisukti jos nelaimės kaina?
Tai be galo būtų man skaudu...
Ne! Ir šiaip ir taip – blogai išeina.
Jeigu ši tvirta ranka nedrįs
Jai padėt, – pelnysiu bailio vardą;
Jei prieš brolį jos pakelsiu kardą, –
Būsiu niekšas ir piktadarys.
Išeities nėra. Tad man belieka,
Mirt kovoj drąsuolio mirtimi...

Donjai Anchelai

O, senjora, nebijokit nieko!
Jus apginsiu – būkite rami.

Beldžiasi į duris

KOSMĖ

Beldžiasi!

DONAS MANUELIS

Atidaryk.
Tai veikiausiai don Luisas
Su nauja špaga pareina.

DONJA ANCHELA

Mano brolis!.. Aš žuvau!

DONAS MANUELIS

Nesibaiminkit: neduosiu
Jūsų skriausti. Atsistokit
Man už nugaros, senjora.

Donja Anchela pasislepia už dono Manuelio nugaros. Kosmė atrakina duris

XV scena

Tie patys, donas Luisas

DONAS LUISAS

Štai ir aš... Bet ką matau?
Donjai Anchelai
Išdavikė!..

Išsitraukia špagą

DONAS MANUELIS

Neskubėkit
Leist į darbą savo špagą!
Jūs grįžtant, don Luisai,
Laukiau šiam kambaryje.
Kaip, iš kur čia atsirado
Ta jauna dama, kuri
Jus vadina savo broliu, –
Aš suprasti negaliu.
Duodu kabaljero žodį,
Kad visai jos nepažįstu
Ir kad aš su ja kalbėjaus,
Nežinodamas, kas ji.
Bet esu aš pasiryžęs

Ją išgelbėti, nors reiktų
Paaukot gyvybę tam.
Mūsų ginčo nevertėtų
Kelt į viešumą. Užbaigsim
Šitą dvikovą vėliau;
Aš turiu mat pasirūpint
Taip, kaip sąžinė įsako,
Šios senjoros saugumu.
Tad labai prašau man leisti
Savo priedermę įvykdyt –
Panašiai kaip aš jums leidau
Naują špagą atsinešt.

DONAS LUISAS
Štai ją atnešiau, kaip matot, –
Bet vien tam, idant galėčiau
Ją padėt prie jūsų kojų
Kaipo ženklą pagarbos.
Jūs gi duodate iš sykio
Pagrindą naujam kivirčui:
Aš esu tos damos brolis,
Ir tik būsimas jos vyras
Mano akyse galėtų
Išsivesti ją iš čia.
Pradžioje susižadėkit –
Ir drauge su ja keliaukit,
Kur tik norite. Paskui
Grįšit dvikovos užbaigti.

DONAS MANUELIS
Taip, aš grįšiu – ir ant kelių
Pulsiu nuolankiai prieš jus...

Puola ant kelių

DONAS LUISAS

Atsikelkite, nereikia.

DONAS MANUELIS

Man garbė – prašyti rankos
Jūsų mylimos sesers.

XVI scena

Donja Beatrisė, Isabelė, donas Chuanas ir tie patys

DONAS CHUANAS

Jeigu jáunajai tetrūksta
Rūpintojo, – štai jisai.
Čion atėjęs, aš prie durų
Jūsų pokalbio klausiausi,
Bet į tokius dalykus
Kištis man nesinorėjo.

DONJA BEATRISĖ

Viskas baigėsi laimingai,
Tik bereikia pamergės.

DONAS CHUANAS

Kaip? Ir tu čia, Beatrise?

DONJA BEATRISĖ

Nebuvau aš niekur kojos
Kėlusi iš šių namų.
Pašnekėsime vėliaũ mes.

DONAS CHUANAS

Reikalai taip puikiai klojas,
Jog belieka džiaugtis mums.

KOSMĖ

Štai galų gale Vaiduoklė
Išaiškėjo... Ačiū Dievui!

Donui Manueliui

Ką? Ar girtas aš buvau?

DONAS MANUELIS

Jeigu ir dabar tu blaivas,
Tai vertėtų tau šiandieną
Pasipiršti Isabelei.

KOSMĖ

Kad galėčiau, tokia proga
Pasigerčiau aš mielai!

ISABELĖ

Kas gi draudžia tau?

KOSMĖ

Nenoriu
Niekais leisti brangų laiką.
Tad pakol dar nevėlu,
Paprašykime senjorų
Dovanot už mūsų klíaudas,
Kaip to geidžiame mes patys.
Na, ir autorius kartu!

Uždanga

Liepsnojantis granitas

Viskas prasidėjo nuo Kristoforo Kolumbo. Jeigu jis nebūtų sugalvojęs, kad į Indiją galima mėginti nuplaukti per kitą pusę nei iki to laiko plaukiodavo visokie portugalų tyrinėtojai, greičiausiai ispanų dailės, literatūros ir teatro aukso amžiaus nebūtų buvę. O gal kaltas portugalų tyrinėtojas Bartolomėjas Diasas, kuris keletą metų iki Kolumbo kelionės apiplaukė Afriką bei pasiekė Indiją ir taip ilgam laidavo portugalų keliautojų ir prekijų prekybos su prieskonių turtinga Azija monopoliją.

O gal kaltas vienas įspūdingiausių visų laikų Europos valdovų duetas – Izabelė I Kastilietė ir Ferdinandas II Aragonietis? Jie tik ką buvo sutvarkę maurus Pirėnų pusiasalyje, suvieniję Ispaniją ir maloningai atkreipė dėmesį į keliautojo projektą nušluostyti nosį portugalams.

Niekada iki tol Ispanija nebuvo taip suklestėjusi. Ispanų imperijos ir ispanų kultūros aukso amžiaus pradžia dažnai ir laikomi du 1492 metų įvykiai: tada, kai krito paskutinė maurų atrama – Granada, ir buvo atrasti žemynai už Atlanto.

Užjūrio kolonijos Pietų ir Šiaurės Amerikoje sukūrė pamatą Ispanijos ūkinei galiai – sidabro upės plaukė iš tų kraštų, kurie dabar vadinasi, pavyzdžiui, Argentina („sidabrinė“) ir tų, kur teka Rio de la Plata

(„sidabro upė“). Apie tų laikų Ispanijos kolonijų vaidmenį pasaulio finansų sistemai bylotų, pavyzdžiui, ir tai, kad viena iš pačių realiausių dolerio simbolio – $ – kilmės versijų yra ispaniškoji: tai buvusi ispanų piniginio vieneto „peso“ santrumpa.

Ispanija tada valdė ne tik milžiniškas teritorijas abiejose Amerikose, bet ir žemes dabartinėje Belgijoje ir Olandijoje, Liuksemburge, Prancūzijoje, Vokietijoje, Italijoje, Azijoje, Okeanijoje ir Afrikoje. Saulė virš Ispanijos imperijos žemės niekada nesileisdavo. O XVII amžiuje buvo paplitęs posakis, kad „Dievas, ko gero, yra ispanas“.

Ūkinis klestėjimas dažnokai reiškia ir menų, kultūros klestėjimą. *Siglo de Oro* (aukso amžius) – būtent taip ispaniškai vadinamas šis laikotarpis – pasauliui davė dailininkus El Greco, Diegą Velasquezą, Francisco Zurbaraną, rašytojus Miguelį de Cervantesą, Lope de Vegą, Tirso de Moliną, Francisco de Quevedo, mistikę Teresą iš Avilo.

Ispanų karinio ir ekonominio dominavimo Europoje saulėlydžiu istorikai laiko mūšį prie Rokrua (1643 m.), kai Flandrijoje dislokuotos ispanų kariuomenės daliniai buvo sumušti prancūzų.

Bet kultūrinio ispanų aukso amžiaus pabaiga dažnai įvardijami 1681 metai. Tų metų gegužės 25 dieną mirė poetas, karys ir dvasininkas Pedro Calderón de la Barca y Barreda Gonzales de Henao Ruiz de Blasco y Riaño. Paprastai jis vadinamas trumpiau – Pedro Calderónas de la Barca.

Vienas iš dviejų garsiausių ispanų aukso amžiaus dramaturgų gimė 1 600 metų sausio 17 dieną Madride. Jo tėvas idalgas Diego Calderónas buvo iždo sekretorius, motina – Ana Maria de Henao – iš kilmin-

gos vokiečių šeimos. Pedro buvo trečiasis iš penkių sūnų. Motina mirė, kai jam sukako dešimt.

Pedro Calderónas de la Barca studijavo Valjadolide, Madride ir mokslus baigė Salamankoje. Tapo teisininku, nors jo tėvas labai norėjo sūnų matyti kunigu. Jo ir brolių santykiai su tėvu toli gražu nebuvo romantiškai idealūs. Tad pereiti mokytis į Salamankos universitetą galėjo tik 1615 metais, kai tėvas mirė.

O 1621-ieji – poeto gimimo metai. Tais metais Pedro Calderónas dalyvavo poetiniame konkurse, skirtame šventojo Izidoriaus beatifikacijai ir kanonizavimui (1622 m.), ir laimėjo trečiąją vietą. Apie tuos pačius metus jau poetas, bet dar ne dramaturgas stojo į karo tarnybą, kovėsi Flandrijoje ir Šiaurės Italijoje. Ir tik 1623 metais debiutavo pirmąja pjese. Na, bent jau mums tai pirmoji žinoma jo pjesė. Ji vadinosi „Amor, honor y poder“ – „Meilė, garbė ir galia“. Iš esmės pirmosios pjesės pavadinime jau įvardytos visos pagrindinės būsimos dramaturgo kūrybos temos. Kad ir apie ką jis vėliau rašys, kad ir kokius personažus pasikvies į sceną, vis tiek bus kalbama apie meilę, garbę ir galią. Ir dar – žinoma – apie žmogaus santykį su Aukščiausiuoju.

Ispanijoje XVII amžiuje teatras nebuvo tik laisvalaikio pramoga. Netgi visai nebuvo. Teatras tarnavo kaip galingiausia idėjų skleidimo ir žmonių ugdymo priemonė. Na, panašiai kaip televizija XX amžiuje. Ne šiaip sau Pedro Calderóno de la Barcos kūryba kartkartėmis sulaukdavo Izabelės ir Ferdinando laikais atgaivintos inkvizicijos dėmesio.

Baroko laikotarpiu teatras buvo itin svarbus. Tiesą sakant, būtent tada ir radosi daugiau ar mažiau toks teatras, kokį žinome dabar. Atsirado scenos

mechanika, didesnis dėmesys skiriamas scenografijai, kostiumams, svarbus vaidmuo atitenka muzikai. Opera – ilgai buvusi pati sinkretiškiausia meno rūšis – taip pat buvo atrasta šiuo laikotarpiu (Jacopo Peri „Dafne“ premjera Florencijoje 1597 m.).

Kodėl teatras pasidarė svarbus ypač šiuo – baroko laikotarpiu? Kad ir kaip paradoksaliai skambėtų, bet labiausiai turbūt prie to prisidėjo vienas Vitenbergo dvasininkas, 1517 metų spalio 31 dieną prie bažnyčios durų prikalęs 95 teiginius. Dvasininko vardas buvo Martinas Lutheris, ta diena laikoma Bažnyčios Reformacijos pradžia.

Atsakydami į protestantizmo iššūkius Romos Katalikų Bažnyčios tėvai Trento taryboje (lot. *Concilium Tridentum*, 1545–1563) tiksliau apibrėžė Bažnyčios doktriną. Be to, Trento tarybos nutarimų dvasia reikalavo, kad vaizduojamasis menas Bažnyčios kontekste bylotų veikiau paprastiems žmonėms nei gerai išsilavinusiems. Taigi, kalbant kiek metaforiškai – priešingai nei mes iki šiol dažnai manėme – barokas radosi labiau kaip populizmas bažnytiniame mene nei kaip aristokratijos prabangios saviraiškos būdas.

Daugiau dramatizmo, daugiau emocijos – nes emocijos yra tai, kas bendra daugeliui žmonių, o ne argumentai, ne racija. Beje, ir metafora *theatrum mundi* – pasaulio teatras – įsigalėjo būtent baroko laikais.

Taigi turtingas įvykių, detalių – o tik toks gali žadinti emocijas – vaizdas. Teatre tai reiškė ne tik ir ne tiek turtingą scenografiją ir kostiumus, bet ir gausų žodyną, ilgus monologus (tokius ilgus, kad šiuolaikiniai aktoriai ne visada ir užtenka jėgų juos pasakyti), detalių, metaforų ir alegorijų perteklių:

Pasaulis regi spindulius skaisčiausius,
Šiandieną mus aplankiusios kometos,
Ir sveikina ant kelių atsiklaupęs.
Štai būgnai ir trimitai skamba,
Ir muzika į skaistų dangų kyla.
Kai regi žengiančią tave, po kojų
Tau gaudžia plunksnuotieji ragai,
Ir paukščiai metaliniai tau dainuoja,
Ir jų giesmė, atrodo, truks ilgai.

„Gyvenimas – tai sapnas“

Pedro Calderónas produktyvumu nepralenkė savo pirmtako ispanų aukso amžiaus teatro scenoje – Lope de Vegos. Anot pastarojo biografų, jis yra parašęs 1800 komedijų ir daugiau nei 400 trumpų religinių pjesių. Iš visos šios gausos mes žinome 637 pjesių pavadinimus, iš kurių iki mūsų laikų išliko 450 kūrinių tekstai.

Pedro Calderónas, kaip jis pats yra suskaičiavęs savo mirties metais, teatrui skyrė „tik“ 110 pjesių ir 80 religinių alegorinių pjesių – *autos sacramentales*. Lope de Vegą minime neatsitiktinai. Jo ir Pedro Calderóno kūryba yra lyg dvi to paties popieriaus lapo pusės, du to paties kalavijo ašmenys. Pirmoji XVII amžiaus pusė ispanų teatre paženklinta Lope de Vegos genijaus. Antroji – besąlygiškai Pedro Calderóno karalija.

Calderóno kūrybą lengviau suprasti panagrinėjus, iš kokių ispanų literatūros klodų jis ateina – pirmiausia čia dera paminėti Miguelį Cervantesą ir Lope de Vegą. Cervantesas, įvesdamas į savo romano audinį karnavalo kultūros elementų, padeda mums atsisveikinti su viduramžių matymo ir mąs-

tymo schemomis. Sanča Pansa, ištikimas Don Kichoto palydovas, iš esmės ir yra baroko pasiuntinys viduramžių riterių romano peizaže. Ko gero, galima būtų įvardyti ir taip – barokas atsiranda tada, kai bažnyčia leidžia karnavalinei kultūrai vėl sugrįžti į šventorius. Ir nėra tokios Calderóno pjesės, kur šalia blizgios, puošnios ir aistringos pagrindinių herojų retorikos nebūtų žemiškos tarno ar tarnų intonacijos. Bet palyginti su Lope de Vega, Pedro Calderónas savo kūryboje yra daug tikslesnis, racionalesnis, labiau paklūstantis dėsniams ir taisyklėms nei kūrybos stichijai.

Lope de Vegos plunksna skrenda, nešama įkvėpimo, Pedro Calderóno plunksna tvirtai valdoma autoriaus. Beje, Lope de Vega niekada į rašymą teatrui pernelyg rimtai nežiūrėjo – jam tai tebuvo amatas, gana neblogas būdas užsidirbti pinigų. Skaitant Pedro Calderóno kūrinius atrodo, kad jam teatras – veikiau aukščiausiosios tarnystės atmaina nei amatas.

Liepsnojantis granitas – ne, ne lava, tekanti ugnikalnio šlaitais, būtent – išlaikantis griežtą struktūrą, bet liepsnojantis akmuo. Tokia man atrodo Calderóno dramaturgija – čia viskas turi tikslią struktūrą, viskas labai gerai apgalvota, racionalu ir tvarkinga – ir kartu pilna įtampos, pilna aistros. Net ir eilėdara tai liudija – čia poetas rikiuoja griežtas vienuolikaskiemenio eilutes, čia peršoka prie trūkaus, buitinę kalbą primenančio ritmo. Čia rūmų kurtuazijos perlai, plunksnos ir pašvitai, o čia jau – bufonadiški tarnų pokštai.

Šitame rinkinyje – trys gana tipiški (ir bene geriausi savo rūšies) Pedro Calderóno plunksnos kūriniai – filosofinė drama, „apsiausto ir špagos“ komedija (*comedia de capa y espada*) ir religinė misterija

(*auto sacramental*). Lygiai taip jo gyvenimo kelias paženklintas iš esmės trimis asmenybės skleidimosi būdais – poetas, karys, kunigas. 1651 metais priėmęs dvasininko šventimus, Pedro Calderónas rašė daugiausia religines vienaveiksmes misterijas.

Filosofinėje dramoje „Gyvenimas – tai sapnas" (pastatyta 1636 m.) – svarbiausia tema yra santykis su likimu ir, kadangi mūsų žemiškus kelius brėžia Aukščiausioji valia, – santykis su Viešpačiu. Ar gali žmogus mesti iššūkį likimui – ir ar gali pergudrauti likimą? Ar apskritai yra toksai dalykas kaip laisva valia?

Gyvenimas yra sapnas – galbūt pjesės pavadinimas kiek tiesmukiškas. Juk tai – beveik lozungas. Sakykime, kad taip ir yra. Ir jeigu taip, vadinasi, galima viskas. Bet ar tikrai taip yra? Ar tikrai palikdami už urvo, kuriame sapnuojame, angos bendruosius buvimo dėsnius išsivaduojame iš likimo mums nubrėžtų kelių ir galime būti kas norime ir kaip norime.

Sapnuodami patys kuriame savo pasaulį – mes esame sapno valdovai, savo pasaulio kūrėjai, vadinasi, prilygstame Kūrėjui. Ir vėlgi – ar tikrai?

O gal kitaip – gal galime perskaityti Kūrėjo valią dangaus, žemės ar vandens ženkluose? Ir perskaitę tą valią bandyti nusibrėžti sau saugų taką.

Na, ne – taip irgi neišeina. Greičiau atvirkščiai – bandydami išvengti nelaimės, pabėgti nuo griūties, mes ją ir sukeliame.

Tai ką daryti? Nesiaiškinti ir neabejoti. Tikėti. Bet tikėti sąmoningai, ne aklai. Pjesės idėjinė esmė yra nusižeminimo (lot. *humilitas*), veiklaus, bet nuolankaus Viešpaties valios priėmimo ir puikybės (gr. *hybris*) įveikimo patosas. Nesistenk užimti ne savo vietos, būti ne savimi. Ir todėl – suvok savo vietą ir savo

galias. O jos gan rimtos. Koks skirtumas, sapnuoji tu ar ne – juk ir sapne gali daryti gera:

Nežadinkit manęs, jei aš sapnuoju.
O jei tikrovė tai, neužmigdykit,
Bet nesvarbu – tiesa tai bus ar sapnas,
Žinau tik viena: aš darysiu gera.
Jei tai tikrovė – kad taip pasiliktų,
Jei sapnas, kad neliktume vieni,
Kada lemtis pažadins, lieps mums keltis.

„Gyvenimas – tai sapnas“

Taigi – visai nesvarbu, ar gyvenimas yra sapnas. Vis dėlto tik mes esame atsakingi prieš Aukščiausiąjį už tai, kaip gyvename ir kaip veikiame. Tegul ir sapne.

Žmogaus visi darbai tėra tik sapnas,
Ir taip kaip sapnas jie pradingsta,
Todėl aš noriu visą išnaudot
Tą laiką, kurs sapne man skirtas.

„Gyvenimas – tai sapnas“

Drama „Gyvenimas – tai sapnas“, be abejo, ne tik apie tai. Ji dar apie garbę, apie tai, kaip turi veikti protingas valdovas, apie meilę ir melą. Ir apie juoką – juk visada yra liaudies balsas, sveiko proto balsas – šioje Calderóno pjesėje tai tarnas Klarinas.

Šventas veiksmas (isp. *auto sacramental*) – šiam žanrui rinkinyje atstovauja itin barokinis ir tipiškas „Didysis pasaulio teatras“, pastatytas, kaip spėjama, 1634 arba 1635 metais. Visai kitas reiškinys – tai alegorinė pjesė, vaidinama Kristaus kūno šventės metu ir atskleidžianti bei vaizdžiai parodanti eucharistijos

stebuklo prasmes. Paprastai veikėjai tokioje pjesėje – įvairių teologinių, istorinių ar filosofinių sąvokų personalizacijos.

Pasaulietinio teatro dramose personažai, nors ir paklusdami autoriui, gali gyventi pagal charakterio logiką, ir veiksmas skleidžiasi konkrečioje žmonių gyvenamoje erdvėje ir laike.

Auto sacramental personažai yra tik iliustracijos, tik simboliai, ženklinantys kažką kitą, o veiksmas vyksta anapus konkrečios erdvės ir laiko.

Pamokyti, parodyti, įkvėpti ir perspėti – pagrindinis tokio vaidinimo tikslas. O kartu – atskleisti žiūrovams eucharistijos, Šventosios Dvasios, pasaulio sukūrimo stebuklų paslaptį:

Kūrėjas
Jei tik žmogus, aš taip jaučiu,
Galėtų vaidmenį sau rinktis,
Tai nesiimtų suvaidinti
Nė vienas skausmo nė kančių,
Bet būtų daugel norinčių
Vaidint valdovą ir karalių,
Bet tai tikrai ne jūsų valioj,
Ir mūsų šitame spektakly
Ne tik vaidinti gali tekti,
Bet ir gyventi tekti gali.
Nes aš, aukščiausiasis Kūrėjas,
Žinau, kas gali kaip vaidinti,
Jau laikas vaidmenis dalinti,
Priimkit juos, mano veikėjai.

„Didysis pasaulio teatras“

Auto sacramental rašytojas turi labai daug galimybių sukurti negyvą, bespalvį, per daug iliustratyvų

ir visiškai neįdomų kūrinį. Pedro Calderóno garbei tenka pasakyti, kad tai jam nepavyksta.

Sakykim – nors Artojas pjesėje yra tiktai artojo simbolis, bet jo monologuose justi ir žemės kvapas, ir vynuogių kekės svoris, ir karšta Ispanijos saulė. Gražuolė irgi yra tik apibendrinta gražuolė, bet tekstas, įdėtas į personažo lūpas, galėtų būti ištartas kiekvienos save įsimylėjusios rūmų damos.

Teatras teatre, gyvenimas, susipinantis su teatru, tikrovės ir menamos tikrovės santykiai – visos šios temos vienija abu jau minėtus kūrinius.

Tikrovės ir iliuzijos susipynimo rasime ir trečiajame – „apsiausto ir špagos“ komedijų žanrui priklausančiame – kūrinyje „Dama Vaiduoklė“ (pastatyta 1629 m.). Ši pjesė, ko gero, panašiausia į Lope de Vegos rašytas. Vietoje asmenybės būties dramos – romantiškų santykių drama, gausi nuotykių, apsirikimų, persirengimų. Čia gausu ir iš Cervanteso kūrybos atkeliavusio liaudiško humoro. Bet vėlgi – tikslusis mąstytojas Calderónas lieka ir čia tvarkingas – komedijoje viskas pasverta, apgalvota. Kiekvenas įvykis turi savo atsvarą, įvykiai tvarkingai veja vienas kitą. Bet – griežtoje ir apgalvotoje struktūroje pulsuoja gyvybė. Tai ir yra Pedro Calderóno kūrybos paslaptis. Liepsnojančio granito paslaptis.

Pedro Calderóno kūryba niekada nebuvo pamiršta Ispanijoje, bet likusioje Europoje per visą XVIII amžių jis buvo menkai teskaitomas, menkai teverčiamas ir menkai testatomas. Kol XIX amžiaus pradžioje į didįjį ispaną atkreipė dėmesį Augustas von Schlegelis ir Johannas Wolfgangas von Goethe – jie išvertė jo dramas į vokiečių kalbą.

Kuo patraukė Calderóno kūryba vokiečių romantikus? Greičiausiai tuo pačiu, kuo traukia iki šiol ir mus – atkakliu ir aiškius atsakymus toli gražu ne visada pasiūlančiu mėginimu suvokti atskiros asmenybės vietą pasaulyje, suprasti žmogaus skirtį.

Aurelijus Katkevičius

UAB „Baltų lankų“ leidyba
Kęstučio g. 10, LT-08116 Vilnius
leidykla@baltoslankos.lt
www.baltoslankos.lt

Spausdino Spaudos namai „ARX Baltica“
Veiverių g. 142 b, Kaunas
www.arxbaltica.lt
Tiražas 1 000 egz.

Pedro Calderón de la Barca (1600–1681) – žymiausias brandžiojo baroko ispanų kūrėjas. Teatro kritikai jį laiko vienu iš trijų įtakingiausių Europos dramaturgų ir rikiuoja į lygią gretą su tokiais literatūros genijais kaip Shakespeare'as ir Goethe. Calderónas nugyveno prieštaringą gyvenimą: jis kilo iš senos bajorų giminės, dalyvavo kare prieš Prancūziją, po mylimosios ir sūnaus mirties tapo dvasininku, vėliau buvo paskirtas Šv. Petro jėzuitų brolijos galva ir kūrė pjeses karaliaus rūmų teatrui.

Šis unikalus – ir žodžiais, ir muzika į mus prabylantis – leidinys rodo Calderóno kūrybos kelią Lietuvoje. Rinkinį sudaro trys žinomiausios jo dramos: vienintelis lietuviškas ir jau bibliografine retenybe tapęs „Damos vaiduoklės" vertimas bei dvi dramos, kurias režisierius Gintaras Varnas pastatė Lietuvos teatro scenoje – „Didysis pasaulio teatras" (1997) ir „Gyvenimas – tai sapnas" (2000):

Tikroji, kultinė, lakmusinė baroko pjesė ir turbūt geriausia Calderóno pjesė yra „Gyvenimas – tai sapnas". (G. Varnas)

Prie knygos pridėta kompaktinė plokštelė su Giedriaus Puskunigio muzika, sukurta spektakliui „Gyvenimas – tai sapnas". Taip pat leidinyje pateikiamas vertėjo Aurelijaus Katkevičiaus straipsnis apie Calderóno dramaturgiją „Liepsnojantis granitas":

...ne, ne lava, tekanti ugnikalnio šlaitais, būtent – išlaikantis griežtą struktūrą, bet liepsnojantis akmuo. Tokia man atrodo Calderóno dramaturgija – čia viskas turi tikslią struktūrą, viskas labai gerai apgalvota, racionalu ir tvarkinga – ir kartu pilna įtampos, pilna aistros. (A. Katkevičius)

Viršelio fotografija © Dmitrijus Matvejevas